

Hanna Elise Pedersen

Representasjoner av voldtekt på Stortinget

En dokumentanalyse av de folkevalgtes uttalelser om voldtekt

Masteroppgave i Likestilling og mangfold

Veileder: Sofia Moratti

Medveileder: Elisabeth Stubberud

Mai 2022

Hanna Elise Pedersen

Representasjoner av voldtekt på Stortinget

En dokumentanalyse av de folkevalgtes uttalelser om
voldtekt

Masteroppgave i Likestilling og mangfold
Veileder: Sofia Moratti
Medveileder: Elisabeth Stubberud
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Kunnskap for en bedre verden

Læringsutbytte

En student som har fullført programmet, forventes å ha oppnådd følgende læringsutbytte, definert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskap

Kandidaten har

- avansert kunnskap om det tverrfaglige kjønnsforskningsfeltets sentrale teorier, debatter og kontroverser
- spesialisert innsikt i så vel historiske som samtidige endringsprosesser knyttet til likestilling og mangfold i det norske samfunnet, i lys av internasjonale og globale kontekster
- kunnskap på høyt nivå om hvordan kjønn som sosial og symbolsk kategori kan virke sammen med andre sosiale og symbolske kategorier og fenomener.

Generell kompetanse

Kandidaten kan

- gjennomføre et selvstendig, avgrenset forsknings- og utredningsarbeid i tråd med gjeldende forskningsetiske normer
- anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder i tverrfaglig dialog og samarbeid med andre eksperter
- formidle resultater av eget faglig arbeid muntlig og skriftlig på en selvstendig måte både til eksperter og allmennhet

Ferdigheter

Kandidaten kan

- identifisere og arbeide selvstendig med praktiske og teoretiske problemer knyttet til likestilling og mangfold i konkrete samfunnsmessige sammenhenger
- vurdere og benytte relevante metoder og teorier for undersøkelse og analyse av kjønn og eventuelt andre sosiale kategorier i spesifikke empiriske problemstillinger på en selvstendig måte
- analysere og forholde seg kritisk til problemstillinger knyttet til forståelser av kjønn, likestilling og mangfold på ulike samfunnsarenaer og derigjennom se og anvende flere tilnæringsmåter

Sammendrag

Hensikten med masteroppgaven var å besvare *Hvordan er problemet «voldtekt» representert av politiske partier i stortingsdebatt?* I denne masteroppgaven undersøker jeg hvordan politikere på Stortinget diskuterer voldtekt i perioden 2015 til midten av 2021. Metoden jeg har brukt er dokumentanalyse av offentlig tilgjengelige dokumenter hentet fra Stortingets nettsider, stortinget.no. Dokumentene består av ulike debatter, spørretimer på Stortinget og svar på skriftlige spørsmål. Etter å ha identifisert noen nøkkeltemaer gjennom tematisk analyse, fortsatte jeg med narrativ analyse, samt sett på materialet mitt i lys av Carol Bacchi sin fremgangsmåte «what is the problem represented to be?». Et sentralt funn i oppgaven er at tema som russetid, seksuell trakassering, partnervold og samtykkelov brukes som inngangsport for diskusjon om voldtekt i stortingsdebatt. På tvers av disse kontekstene blir det tydelig at offeret står i sentrum av politikerne sine fortellinger, mens samtaler om overgriper er veldig nedtonet og til tider ikke-eksisterende. Representasjoner av offeret, overgriper, situasjonen og de representerte løsningene veksler avhengig av tema for diskusjonen, og det er sprikende representasjoner av problemet «voldtekt» i stortingsdebatt.

Abstract

The goal of this master thesis was to answer the question: *How do politicians represent the problem «rape» in parliamentary debates?* In this master thesis I explore the terms in which Norwegian Members of Parliament discussed rape between 2015 and mid-2021. The method I used is document analysis on public available documents I retrieved from the Parliament's web page, stortinget.no. The documents contain the reports from various debates and question time in parliament, as well as answers to written inquiries. After having identified some key themes by means of thematic analysis, I proceeded with narrative analysis, looking at my material through the lens of Carol Bacchi's approach «What is the problem represented to be? ». I explored representations of the victim, the offender, the assumed typical situation in which rape happens, and the solutions suggested to tackle rape as a societal challenge. The main themes I found are «russetid», that is, the yearly celebration for Norwegian high school students in their last school months; sexual harassment in arenas such as work life; domestic violence and regulation of sexual consent in criminal law. The politician's stories are typically centred on the victim, while the offender is much less talked about and at times almost invisible. Furthermore, the representations of the victim, offender, situation and solutions shifts depending on the theme of discussion and there are diverging representations of the problem «rape» in the parliamentary debates.

Forord

Å jobbe med dette masterprosjektet har vært morsomt, lærerikt og ikke minst veldig spennende. En av grunnene til at arbeidet har vært så gøy kommer nok av at jeg har kunnet jobbet med det som interesserer meg mest. Det er ikke en selvfølge at man kan gjøre en kritisk analyse av sine myndigheters uttalelser, og heller ikke skrive om det temaet jeg gjør. Det er derfor mitt privilegium å ha hatt muligheten til å jobbe med min masteroppgave. Det er flere som fortjener en takk for at masteroppgaven har blitt til. Tusen takk til Wanja Sæther for faglige tips om temaet i begynnelsen av skriveprosessen. Takk til klassen for å skape et godt og inkluderende miljø, og en spesiell takk til Aisha, Ada og Katrine, lesesalen hadde ikke vært den samme uten godt selskap med kloke hoder, tips og støtte i skriveprosessen. Takk til min mor Grethe, «svigersøster» Vilde og venninne Karoline for at dere tok dere tid til å korrekturlese oppgaven min. Ikke minst vil jeg rette en stor takke til mine veiledere Sofia Moratti og Elisabeth Stubberud for all oppfølging og veiledning gjennom arbeidet med denne oppgaven. Til slutt vil jeg takke min samboer Christian for all støtte og ikke minst lange timer med språkvask.

Innholdsfortegnelse

1. Innledningskapittel	1
1. 1 Tema.....	1
1. 2 Kontekst.....	1
1.2.1. Voldtektssituasjonen i Norge.....	1
1. 2. 2. De ulike politiske partiene	2
1. 2. 3. Den satte politikken på feltet	2
1. 2. 4. Lovverket	3
1. 3. Tidligere forskning	5
1. 3. 1. Anmeldelser.....	6
1. 3. 2. Fordommer i rettssystemet og konsekvenser av det.....	6
1. 3. 3. Utfordringer ved samtykke	8
1. 3. 4. Utvikling av samtykkelov her og i naboland.....	9
1. 4. Problemstilling.....	10
2. Teori og analysestrategi	11
2. 1. Kritikk av problemdefinisjoner og representasjoner	11
2. 1. 1. Kritikk av problemrepresentasjoner i skandinaviske studier om voldtekt	13
2. 2. Tematisk analyse	15
2. 3. Narrativ analyse.....	15
2. 4. Bruk av WPR og narrativ analyse sammen	16
2. 5. Nøkkelbegreper	17
3. Metodekapittel.....	19
3. 1. Dokumentanalyse som metode.....	19
3. 2. Valg av data og datainnsamling	19
3. 3. Valg av analytisk grep	20
3. 4. Etikk, posisjonering og forskningens pålitelighet.....	21
4. Voldtekt i russetiden	23
4. 1. Fortellingens start og slutt.....	23
4. 2. Forestilte situasjon: Russefeiring.....	23
4. 3. Det forestilte offeret: ødelagte jenter	25
4. 3. 1. Offeret som kjønn	25
4. 3. 2. Et fruktbart terreng for vold: hverdagsmisogyni, internalisert sexisme og voldtektskultur....	26

4. 3. 3. En strøm av sympati og representasjon av offeret som «damaged goods»: Voldtekt ødelegger deg for livet	27
4. 4. Hvem er det som voldtar? Lite oppmerksomhet på de som begår voldtekt	29
4. 5. Forestilte løsninger: Holdningskampanjer, rettsvesen og offeromsorg.....	30
4. 5. 1. Forebygging	30
4. 5. 2. Politiet og rettssystemet representer som løsning for voldtekt	33
4. 5. 3. Offeromsorg	34
4. 6. Oppsummering.....	36
5. Voldtekt, et strukturelt samfunnsproblem som omhandler ulikestilling mellom kjønn?	38
5. 1. Fortellingens start og slutt.....	38
5. 2. Den representerte situasjonen: vold i hverdagslivet utført av personer kjent for offeret	38
5. 2. 1. Partnervold og seksuell trakassering	39
5. 2. 2. Strukturelt problem forstått som utilstrekkelig politi og rettsapparat.	40
5. 2. 3. Menn slipper straff og kvinners manglende rettsvern?.....	41
5. 3. De forestilte ofrene: Kvinner, menn og barn	42
5. 3. 1. Kvinner: Seksuell vold som kjønn	42
5. 3. 2. Menn: Et forsøk på motstand mot narrativ om voldtekt som kjønnsbasert vold?	43
5. 3. 3. Barn og unge.....	44
5. 4. Overgriper: den vanlige mann, serieovergriperen, kvinner som utøver vold og menn som utnytter sin posisjon	45
5. 4. 1. Den vanlige mann; voldtekt i nære relasjoner	45
5. 4. 2. Serieovergriperen: « <i>Det klassiske eksemplet er der to overgrepsmenn står for 700 fornærmede.</i> ».....	45
5. 4. 3. Kvinner som utfører seksuell vold.....	47
5. 4. 4. Menn som utnytter skjeve maktforhold	47
5. 5. Løsninger	49
5. 5. 1. Løsninger mot seksuell trakassering	49
5. 5. 2. Løsninger rettet spesifikt mot voldtekt.....	51
5. 6. Oppsummering.....	53
6. Voldtekt representert som sex uten «samtykke».....	56
6. 1. Fortellingens start og slutt.....	56
6. 2. Den forestilte situasjonen: hjemmet, hverdagslivet og på fest	56
6. 2. 1. «Samtykke» som frivillighet	56
6. 2. 2. Manglende samtykke representert som bruk av makt	58

6. 3. Det forestilte offeret.....	59
6. 3. 1. Det kjønnsløse offeret	59
6. 3. 2. Voldtekt som kjønnsbasert vold	61
6. 4. Den forestilte overgriperen: Menn og den usynlige overgriperen	63
6. 4. 1. Kjønnen overgriper	63
6. 4. 2. Den usynlige overgriper	64
6. 5. Løsninger	65
6. 5. 1. Introduksjon av samtykke i lovteksten.....	65
6. 5. 2. Motstand mot samtykkelov	68
6. 6. Oppsummering.....	73
7. Avsluttende refleksjoner og konklusjon	75
7. 1. Politikernes makt som fortellere og deres budskap	75
7. 2. Den representerte situasjonen.....	75
7. 3. Representasjon av offeret	76
7. 4. Representasjon av overgriper.....	76
7. 5. What is the problem represented to be?	77
7. 6. Videre forskning	77
8. Referanseliste.....	78
Vedlegg.....	86

1. Innledningskapittel

1. 1 Tema

Temaet jeg ser nærmere på i denne oppgaven er voldtekt. Voldtekt er et alvorlig samfunnsproblem som ikke bare får konsekvenser for de som direkte rammes, men oss alle. Kvinner, skeive, personer med funksjonsnedsettelse, transpersoner og samiske kvinner er spesielt utsatt for voldtekt og annen uønsket seksuell oppmerksomhet, noe som også betyr at voldtekt er et likestillingsproblem. Det som gjør meg interessert i å undersøke denne tematikken nærmere, er spennet mellom en samfunnsforståelse om voldtekt som noe alvorlig og galt, samtidig som det er store problemer med ansvarliggjøring av de som begår voldtekt. Jeg ønsker derfor å undersøke hvordan våre folkevalgte på Stortinget diskuterer voldtekt, og hvilke problemforståelser som ligger bak. Politikerne på Stortinget er våre myndigheter, og innehar reell makt til å igangsette tiltak og annen politikk for å bekjempe voldtekt, noe som gjør det desto viktigere og se på deres problemforståelser.

1. 2 Kontekst

1.2.1. Voldtektssituasjonen i Norge

En forekomststudie om vold og voldtekt i Norge fant at 9,4 % av kvinner og 1,1 % av menn vil oppleve voldtekt i løpet av livet. De fant videre at kun 10 % av kvinnene og 17 % av mennene anmeldte voldtekten selv. Regjeringens voldtektsutvalg i 2008 anslo at kun 6% av alle voldtekter blir anmeldt (Thoresen & Hjemdal, 2014). Undersøkelsen over viser at kvinner er mer utsatt enn menn. Andre undersøkelser har også funnet at i tillegg til kvinner er det flere andre grupper som er spesielt utsatt for voldtekt. Noen av disse er skeive (Anderssen, Eggebø, Stubberud & Holmelid, 2020), skeive innvandrere (Eggebø, Stubberud & Karlstrøm, 2018), transpersoner (Anderssen, Eggebø, Stubberud & Holmelid, 2020), skeive med funksjonsnedsettelse (Thunem, 2020), jenter med syns og/eller hørselsutfordringer (Olsvik, 2010) og samiske kvinner (Langlete & Wille, 2018; Eriksen, Hansen, Javo & Schei 2015).

Den siste rapporten til Politiet om voldtektssituasjonen i Norge kom i 2020. Her kan man finne informasjon om hvor mange voldtekter som ble anmeldt i 2019, og innenfor hvilke kategorier. Kategoriene er da for eksempel overfallsvoldtekt, relasjonsvoldtekt, med flere. Man kan se tall på de som anmelder og de som har blitt anmeldt, og videre få se tall på kjønn, alder, fødeland og statsborgerskap på disse (Politiet Kripos, 2020). Rapporten fastslår at i 2019 var det 1991 anmeldte voldtekter, og i 1525 av disse anmeldelsene var personen som ble utsatt for voldtekt over 14 år. Politiet informerer også om at i nesten 1 av 5 av disse sakene er utøveren av voldtekten en partner eller ekspartner. Ser man på anmeldte voldtekter der den utsatte er over 14 år fra 2014 til 2019, viser rapporten at det er festrelaterte voldtekter som er mest anmeldt. Politiet definerer festrelaterte voldtekter som voldtekt som skjer under fest, hvor offeret ofte er så beruset at de ikke er i stand til å motsette seg handlingen. De involverte er da ofte mellom 16-22 år. De mest anmeldte voldtektene etter festrelaterte voldtekter er først bekjentskapsvoldtekt, og deretter relasjonsvoldtekt. Bekjentskapsvoldtekt kan være alt fra personer som ikke kjenner

hverandre spesielt godt til venneforhold. Relasjonsvoldteker er mellom kjærester, samboer, ektefeller, eller ekspartner. Politiet anslår at det er store mørketall bak relasjonsvoldtektene, da mange kan frykte konsekvenser av å anmelde partner eller ekspartner (Politiet Kripos 2020). Politiet viser ikke til noe estimat av dette mørketallet.

Av de utsatte som anmeldte voldtekt i 2019 var 89% kvinner eller jenter. En stor del av disse var da mellom 10 og 25 år. De fleste utsatte har norsk statsborgerskap og er født i Norge. Politiet mener det er store mørketall både blant gutter og jenter som utsettes for voldtekt. Av de 1991 anmeldte voldtektene i 2019 var det 1695 unike anmeldte utøvere. Av disse var 112 anmeldt for flere voldteker samme år. Av de anmeldte voldtektene var utøveren i 98 % av sakene menn eller gutter. De fleste anmeldte var mellom 15-25 år på gjerningstidspunktet. Størsteparten av de anmeldte i 2019 har norsk statsborgerskap og er født i Norge (Politiet Kripos, 2020).

1. 2. 2. De ulike politiske partiene

I Norge har vi flere ulike politiske partier. De blir ofte omtalt etter hvilke side av politikken de tilhører. På venstresiden har man Sosialistisk Venstreparti (SV), Arbeiderpartiet (A), og Rødt (R). Disse partiene blir omtalt som venstresidepartier fordi de mener staten skal være den som står for velferdstjenestene, og sådan må også skatter være høye for å finansiere et slikt tilbud. På andre siden har man høyresidepartiene Fremskrittspartiet (FrP) og Høyre (H) som mener private aktører kan gi bedre velferdstjenester enn staten, og sådan kan de lette på skatter da det ikke blir opp til staten i lik grad å finansiere tilbudet. Til slutt har vi sentrumspartiene Senterpartiet (Sp), Kristelig folkeparti (KrF), Venstre (V).

Sentrumspartiene kan samarbeide både med høyre og venstresiden, alt ettersom hvem de er mest enig med i de aktuelle sakene (Stortinget, 2021). Det finnes flere partier også, men jeg har valgt å trekke frem disse da det er de som har uttalelser i datamaterialet som brukes i denne oppgaven.

1. 2. 3. Den satte politikken på feltet

Stortinget vedtok i juni 2017 at regjeringen skulle utarbeide en ny handlingsplan mot voldtekt. Den nye planen var et resultat av etterspørsel fra de andre partiene på Stortinget som ikke satt i regjering. Etterspørselen kom etter at forrige handlingsplan gikk ut i 2014. Den nye handlingsplanen mot voldtekt for 2019-2022 ble utarbeidet i samarbeid mellom Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og Omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. I handlingsplanen¹ er det fem innsatsområder som er vektlagt (Justis og beredskapsdepartementet, 2019). Det første innsatsområdet er målrettet forebygging. Dette området skal sette fokus på tiltak som forebygger at voldtekt skjer. Det neste innsatsområdet er hjelpetilbud etter voldtekt. Overordnet er målet at befolkningen skal være kjent med hjelpetilbudene, og at det skal inneholde god kvalitet og kompetanse over hele landet. Tredje innsatsområde er oppfølging

¹ Mer om handlingsplanen finnes i vedlegg

av gjerningspersoner. Her vises det til at det er begrenset med kunnskap om de som begår voldtekt i Norge, men at vi vet at de fleste som begår voldtekt er kjent av den utsatte. Innsatsområde nummer fire omhandler etterforskning og behandling i rettsapparatet. Her er rask etterforskning med strenge kvalitetskrav i fokus. Det siste innsatsområdet er kunnskap og kompetanse, der forskning er spesielt vektlagt (Justis og beredskapsdepartementet, 2019).

Det er altså mange bestemte tiltak som skal jobbes med nasjonalt. Ser man utelukkende på mengden tiltak innenfor hvert innsatsområde, er det spesielt etterforskning og behandling i rettsapparatet som blir prioritert. Med kun to tiltak er oppfølging av gjerningspersoner det innsatsområdet som blir minst vektlagt.

Forrige handlingsplan var for perioden 2012-2014. Vi hadde etter det et gap på 5 år hvor vi ikke hadde en egen handlingsplan mot voldtekt. Dette gapet mellom forrige og ny handlingsplan kan komme av regjeringsskifte. Til sammenligning med den nye handlingsplanen omhandlet handlingsplanen for 2012-2014 også arbeidsområdene forebygging, hjelpetilbud etter voldtekt, og etterforskning og behandling i rettsapparatet. Innenfor forebygging er mange av tiltakene i den nye handlingsplanen lik de i den gamle. I delen om hjelpetilbud etter voldtekt er det også en del like tiltak, men planen fra 2012-2014 hadde flere tiltak. Blant annet ett rettet mot personer med funksjonsnedsettelse som var utsatt for voldtekt, og ett rettet mot vold i nære relasjoner. Også området for etterforskning og behandling i rettsvesenet har mange likheter med den gamle planen. Forskjellen er at den gamle planen hadde færre tiltak under dette området. En stor forskjell på den gamle og den nye planen, er at den gamle planen ikke hadde et eget område for oppfølging av gjerningspersoner. Men den gamle planen hadde et annet arbeidsområde som ikke den nye hadde. Dette omhandlet tilrettelagt dialog mellom den utsatte og gjerningspersonen, som en del av et forsøksprosjekt med tilrettelagt dialog mellom de involverte partene med støtte fra konfliktråd og psykologtjeneste. Til forskjell fra den nye planen hadde ikke den gamle et eget område om kunnskap og kompetanse, men heller et om samarbeid og samordning. Denne delen inneholdte 4 tiltak rettet mot tverrfaglig samarbeid mellom ulike institusjoner (Justis og beredskapsdepartementet, 2012).

1. 2. 4. Lovverket

1. 2. 4. 1. Dagens lovverk og historiske endringer

Lover som omhandler seksuallovbrudd i Norge ligger under straffeloven. Straffeloven ble opprettet i 1902, og ble erstattet med ny straffelov som trådte i kraft 01.10.2015. Voldtektsbestemmelsen har gjennomgått flere endringer fra den gamle til den nye straffeloven. Jacobsen og Skilbrei (2021) viser til hvordan en utvidelse av voldtektsbestemmelsen har skjedd gradvis opp gjennom tiden (Jacobsen og Skilbrei, 2021). Kapittel 26 i dagens straffelov heter *seksuallovbrudd* og det er her vi finner voldtektsbestemmelsen; §291. *Voldtekt* (Straffeloven, 2005, §291-§320).

§ 291. Voldtekt

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

a., skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,

b., har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller

c., ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv. (Straffeloven, 2005, §291-§320)

En annen bestemmelse som i dag ofte blir nevnt er §297. *Seksuell handling uten samtykke.*

§ 297. Seksuell handling uten samtykke

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det. (Straffeloven, 2005, §291-§320)

§297 er den samtykkeloven vi har i Norge i dag. Noe den blir kritisert for er at den ikke inneholder seksuell omgang uten samtykke, men kun handling som vil si berøring. En annen faktor ved disse to lovene er gapet mellom straffene; fra en minstestraft på 3 år i §291 til en maksstraff på 1 år for §297 (Straffeloven, 2005, §291-§320). Med tanke på hvor eventuelt seksuell omgang uten samtykke skal inkluderes i lovverket, mener noen at det er riktig at seksuell omgang uten samtykke skal straffes mildere enn voldtekt begått under krav i §291, mens andre mener at det ikke skal være forskjell på voldtekt med manglende samtykke og voldtekt begått med vold. Jacobsen og Skilbrei (2021) viser til at §297 blir ofte brukt i dag når kravene i §291 ikke er oppfylt (Jacobsen & Skilbrei, 2021).

1. 2. 4. 2. Samtykkebasert voldtektslov

De siste årene har det vært mye fokus på endring av voldtektsloven som en mulig løsning på voldtektsproblematikken i Norge. Debatten om lovendring blir relevant for min oppgave ikke bare på grunn av tematikken, men fordi debatten også skaper representasjoner av hva som er problemet med voldtekt. Samtidig skaper debatten også representasjoner av hvem man forestiller seg er ofre, overgripere, og hvilke situasjoner voldtekt skjer i. I og med at det er mye diskusjon rundt voldtekt som tema gjennom debatter om loven, blir det tydelig at det er et veldig aktuelt tema å undersøke nærmere. Jacobsen og Skilbrei viser til at første gang en samtykkelov ble vurdert i Norge var allerede i 1997 (Jacobsen & Skilbrei, 2021). Flere organisasjoner har lenge krevd og lagt press for å få en samtykkelov i Norge, og til slutt har flere organisasjoner gått sammen og startet det de kaller *Samtykkealliansen*. Denne ble initiert av Amnesty Internasjonal, DIXI Ressurssenter, Juridisk rådgivning for kvinner (JURK), Krisesentersekretariatet, Norske Kvinners Sanitetsforening (NKS) og

Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom (SNU). I dag består alliansen av nesten 30 organisasjoner (Samtykkealliansen, 2021). Målet deres er at vi skal få en lov som fastslår at all sex skal være frivillig. Samtidig ønsker de at loven skal tydeliggjøre hva voldtekt er, og plassere ansvaret hos overgriper (Samtykkealliansen, 2021).

Det er ikke bare nasjonalt det legges press om endring i lovverket, men også internasjonalt gjennom blant annet Europarådet. Istanbul-konvensjonen er Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Der er det et ønske om at de som ratifiserer konvensjonen skal kriminalisere seksuell vold, inkludert voldtekt, uten samtykke. Med andre ord vektlegges et frivillig samtykke. Norge ratifiserte denne i 2017 (Istanbul-Konvensjonen, 2017). Artikkel 36 i konvensjonen omhandler seksuell vold, og i denne tydeliggjøres det flere punkter som skal kriminaliseres som en del av forpliktelsen til konvensjonen. Her nevnes ikke bare berøring uten samtykke, som er ulovlig i Norge i dag, men også penetrering av seksuell art og andre seksuelle handlinger uten samtykke (Istanbul-Konvensjonen, 2017).

Både Sverige og Danmark har innført en samtykkelov. Sverige endret lovverket sitt i 2018, mens Danmark innførte samtykkelov i 2020. Sveriges lov vektlegger at sex skal være frivillig, og at dette spesielt skal komme til uttrykk gjennom ord eller handling. Det spesifiseres at taushet og passivitet ikke skal kunne tolkes som frivillighet. Det legges også vekt på at det ikke er et tydelig nei som etterspørres, men et tydelig ja (Samtykkealliansen, 2021). Etter lovendringen i Sverige har det vært en økning på 80% av saker som har gått videre til tiltale. De har også hatt en økning i antall domfellelser på 75 % (Brå, 2020, s.7 & 83). I Danmark har de sett positive endringer etter lovendringen, selv om endringen fortsatt er ny. Den er for ny til å se eventuelle endringer i domfellelser, men man ser en økning i både antall anmeldte voldtekter og siktelser (Samtykkealliansen, 2021). Ved at våre naboland har innført en samtykkelov bidrar det også til press på Norge om å følge etter.

Status for endring av voldtektsbestemmelsen i Norge i dag, er at Straffelovrådet skal vurdere behov for endringer i kapittelet om seksuallovbrudd. Dette på bakgrunn av at det var en av de bestemte tiltakene i handlingsplanen mot voldtekt 2019-2022. Rådet skal altså gå gjennom hele kapittelet, og se på behovet for eventuelle endringer eller nye utforminger i lys av det presset som ligger på Norge om å endre lovverket. De skal blant annet identifisere eventuelle mangler ved dagens lovverk, og se i retningen av å tillegge manglede samtykke større vekt i utformingen. Samtidig skal de også vurdere alternativer til en samtykkebasert voldtektsdefinisjon. Utredningen skal være ferdig innen 15. desember 2022 (Straffelovrådet, 2022).

1. 3. Tidligere forskning

Som vist over er spørsmålet om voldtektslovgivningen og endring av den veldig aktuelt, og derfor har også voldtekt blitt et tema som har blitt forsket mer på de siste årene. Blant

tidligere forskning har jeg sett nærmere på nyere forskning i Norge og Skandinavia som undersøker spørsmål rundt offer, overgriper og samtykke. Forskning som omhandler ofre, er blant annet om hvorfor noen velger å ikke anmelde. I forskning som undersøker hvordan stereotype holdninger påvirker rettsavgjørelser, får man både et innblikk i hvem som blir sett på som «ekte» ofre og overgripere, og i hvilke situasjoner «ekte» voldtekter skjer. Med tanke på samtykke og samtykkelov har jeg også inkludert forskning som problematiserer samtykke, og som viser hvordan utviklingen av endringer i lovverk har funnet sted både i Norge og Sverige.

1. 3. 1. Anmeldelser

Hansen, Stefansen & Skilbrei (2020) viser i sin studie til at det i dag oppfordres av myndighetene å anmelde voldtekt. Ved bruk av narrative intervjuer ser de nærmere på hvordan man kan rettferdiggjøre å ikke anmelde, i en tid og sted der det «kreves» at ofrene står frem og at overgriper blir dømt. Informantene deres var kvinner som hadde opplevd voldtekt, men ikke anmeldt. I analysen leste de intervjuene med spesielt vekt på hvordan kvinnene snakket om valgene sine og seg selv før, under og etter voldtekten (Hansen et al, 2020). Det var flere funn i deres undersøkelse, blant annet at ofrene hadde behov for å ta noe ansvar for voldtekten. Forfatteren argumenterer for at dette ga mening. Ved at ofrene forestilte seg at de kunne lære av hendelsen for å unngå at det skjedde igjen, fikk de tatt tilbake kontrollen. Dette til forskjell fra å måtte ta innover seg at det var tilfeldig, og at det ikke er noe de kan gjøre for å forhindre et nytt overgrep (Hansen et al, 2020, s. 53). Slik sett var å ikke anmelde en måte å ta tilbake kontrollen på. Ofrene beskrev voldtekten som en voldtekt kun for seg selv, men omtalte det ikke slik for andre. En avgjørende faktor for at de ikke anmeldte var at voldtekten i seg selv kunne anmeldes, men de så ikke på overgriperen som en som kunne dømmes (Hansen et al, 2020). Dette funnet om at kvinnene hadde en tanke om at den som voldtok dem ikke var en «ekte» voldtektsforbryter er viktig. Dette fordi det viser at det finnes tanker om at det kun er noen som faller innenfor boksen «ekte» voldtektsforbrytere, og at det blir et hinder for at kvinner melder ifra om voldtekt.

1. 3. 2. Fordommer i rettssystemet og konsekvenser av det

Hvorfor kvinnene i Hansen et.al (2020) følte at personen som utsatte dem for voldtekt ikke kunne dømmes for handlingen kan være flere. Ballangrud (2011) redegjør i en undersøkelse for hvordan stereotyper kan være skadelig for den rettslige behandlingen av voldtektssaker, og viser ved gjennomgang av en rekke studier funn om voldtektsmyter og tanker om «ekte» og «uekte» ofre. Ballangrud (2011) belyser dog at det er manglende empirisk underbygget forskning som kan vise til en tydelig årsakssammenheng mellom fordommer knyttet til ofre og voldtekt, og den rettslige behandlingen av saken. Ballangrud argumenterer likevel for at det finnes grunner til å tro at det faktisk eksisterer tilfeller hvor dette skjer i domstolene.

Forskning som kom etter denne artikkelen fra blant annet Bitsch og Klemetsen (2017) og Bitsch (2019), viser til funn som tyder på at antagelsene Ballangrud (2011) er reelle. Bitsch og Klemetsen (2017) og Bitsch (2019) sine undersøkelser tar utgangspunkt i samme datamateriale, og begge undersøkelsene finner flere faktorer relatert til fordommer som får konsekvenser i rettssaker. Bitsch og Klemetsen (2017) undersøkte de rettslige prosessene av voldtektssaker i Norge med tanke på kvinners seksuelle borgerskap, og tilgang til rettslig oppreisning. De fant at straffen ble redusert med 30% om voldtekten fant sted i et privat rom enn i et offentlig rom. Straffen ble redusert med 20% om voldtekten skjedde i festsammenheng. Straffen ble redusert med 18% om partene hadde et tidligere forhold. Overgripere som tilhørte den etniske majoritet blir straffet 20% mildere enn overgripere som tilhører en rasialisert minoritet. Når voldtekten ble dømt under paragrafer for grov uaktsom voldtekt så de ofte en reduksjon i straff. Om kvinnen ble voldtatt som en del av et systematisk voldsregime i hjemmet, var det mer sannsynlig at det ble en strengere straff. At denne type voldtekt ofte ble straffet strengere tenker forfatterne kan henge sammen med kvinnekamp og nye reformer fra 70-tallet og utover. Til slutt fant de at en endring i retningslinjer fra 2010 om at voldtekt utført med makt, og voldtekter utført der personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen skal straffes like strengt, har hatt positiv og betydningsfull innvirkning på straffenivået.

Bitsch (2019) undersøker hvordan rasialiserte og kjønnete rettssubjekter er konstruert i en nasjonal kontekst hvor den historiske fortiden ikke inneholder kolonisering og slaveri, men med en økning i befolkningen som har fremmedfrykt og som er politisk høyrevridd. Etnisitet ble nevnt som relevante faktorer når sakene involverte overgripere som minoritetsmenn, men ikke ved saker med majoritetsmenn. Seksuell vold og vold i hjemmet i minoritetsfamilier ble ansett som avvikende fra moderne mainstream kultur. Kvinner ble ofte behandlet med kjønnete stereotypier, hvor noen fortjente mer sympati enn den andre. En «uskyldig» kvinne utsatt for et overfall av en fremmed fikk ofte mer sympati, enn hvis hun var «promiskuøs» og/ eller beruset i samme situasjon. Det som blir belyst i denne artikkelen om at «ekte» overgripere er noe fremmed som skiller seg fra og «avviker» fra majoriteten, kan gi støtte til hvorfor ofrene i Hansen et.al (2020) ikke forstår personene som voldtok dem som overgripere. Funnene fra både Bitsch og Klemetsen (2017) og Bitsch (2019) viser til hvordan fordommer eller stereotype oppfatninger får konsekvenser i rettssaker. Denne kunnskapen er viktig å ta høyde for i min undersøkelse, da de samme dommene som lever i rettssalene også kan eksistere på Stortinget, og påvirke hvilke forståelser av problematikken politikerne har.

Laugerud (2020) undersøker i sin doktorgradsavhandling hvordan voldtektsofre blir et objekt for kunnskap. Hun undersøker også hvordan disiplinære diskurser former måten ofrene navigerer helse- og rettsinstitusjoner når de reagerer på seksuell vold, og hvordan rettsavgjørelser blir tatt i voldtektssaker. Laugerud (2020) fant at de disiplinære diskursene i rettssystemet skaper en ny offeridentitet: Det tydelige voldtektsofferet. Hvordan rettsavgjørelser blir tatt formes av hvordan offeret navigerer helse- og rettsinstitusjoner, samt hvordan de oppfører seg i retten etter voldtekten. Ved å respondere ifølge den disiplinære diskursen øker ofrene sin kredibilitet, fordi reaksjonene da vil underbygge

hennes versjon av at en voldtekt har skjedd. Forskningen til Laugerud (2020) viser i likhet med Bitsch og Klemetsen (2017) og Bitsch (2019) at det eksisterer tanker om at «ekte» voldtekts ofre skal være på en bestemt måte, og at ikke alle er likeverdige ofre. Disse funnene er viktige ikke bare for å vise til hvordan fordommer og stereotypier får konsekvenser for kvinners rettsvern, men også for å belyse det presset som ligger på kvinner i å håndtere voldtekt. Laugerud (2020) argumenterer for at denne disiplineringen av ofre ikke bare gir inntrykk av samfunnet utad om at myndighetene gjør noe for å bekjempe voldtekt, men også at det skaper forutsigbare ofre som melder ifra og får hjelp, heller enn uforutsigbare ofre som utfører hevnaksjoner og blir en belastning for helsevesenet på grunn av dårlig psykisk helse. I mitt datamateriale fokuseres det mye på det som Laugerud (2020) kaller for disiplinering av ofre; anmeldelser, etterforskning og å stå gjennom en retts sak. Laugerud (2020) argumenterer for at med dette fokuset håndteres og ikke bekjempes voldtekt.

1. 3. 3. utfordringer ved samtykke

Samtykkelov er også noe som debatteres i mitt materiale, og derfor blir også forskning som undersøker voldtekt og samtykke relevant. Jokila og Niemi (2020) viser til at det hovedsakelig er to rettslige voldtektsdefinisjoner; bruk av makt/vold eller mangel på samtykke. De argumenterer for at disse formene er like da begge fokuserer på en handling uten å ta høyde for kontekst, og at begge vektlegger bevis som fysiske tegn på vold, observasjoner fra eksterne vitner, og sakkyndiges vitnesbyrd om traumer. De undersøker hvilken betydning det vil ha å ta høyde for tvangsmessige forhold ved avgjørelse i voldtektssaker i normale fredstidsforhold. De analyserte blant annet voldtektssaker hvor de involverte var partnere. I disse sakene fant de både i lovverk med vekt på manglende samtykke og i lovverk fokusert på bruk av makt, at de fokuserte på hendelser rett før og under voldtekten. Mens hva som faktisk ledet til voldtekten var en bredere kontekst av tvangsmessige forhold. I disse sakene var offerets autonomi svekket over lang tid med bruk av vold, kontrollerte og tvangsmessige forhold, og hvor ofrene ikke kunne sette grenser. De hadde heller ikke tilstrekkelig tillit til egne opplevelser og tolkninger av hva som hadde skjedd mellom seg selv og partner.

Bjørnholt og Helseth (2019) gjorde noen lignende funn da de undersøkte hvilke betydning seksuelle krenkelser har i relasjoner med partnervold, og hvor grensen går mellom ønsket sex og sexpress i relasjoner preget av vold. Gjennom intervjuer fant de at seksuell vold er en sentral del av partnervold. De mener også at ved å rette fokus mot den seksuelle volden blir det tydelig at partnervold er et kjønn fenomen. Her er kvinner mest utsatt for alle former for seksuell vold, og kvinnekroppen spesielt i situasjoner med graviditet og fødsel. Undersøkelsen deres får frem et spektrum av sexpress. De viser til tilfeller der kvinnene har samtykket til sex, men under forhold som ikke ivaretar hennes seksuelle subjektivitet. Altså mener de at samtykke ikke er nok for å kunne sikre kvinner gode seksuelle relasjoner. Dette i likhet med Jokila og Niemi (2020) som også fant at kvinner som opplevde voldtekt som del av partnervold ikke hadde grunnlag for å kunne sette grenser, da deres autonomi hadde blitt svekket over lang tid med kontrollerte og tvangsmessige forhold. Funnene fra

begge disse forskningsprosjektene er viktige, da de belyser at samtykke i seg selv ikke er nok, og det er viktig å ta høyde for kontekst og forholdene samtykke ble gitt i. Det er også tydelig at å fokusere utelukkende på om offeret ga samtykke ikke burde være det eneste som vektlegges, men også at det er viktig å undersøke hvordan overgriper forsikret seg om at ønske om sex var gjensidig.

1. 3. 4. Utvikling av samtykkelov her og i naboland

Nabolandet vårt Sverige er et av landene som har innført en samtykkelov. Nilsson (2020) har sett nærmere på hvordan denne endringen ble til. Nilsson beskriver hvordan en gradvis endring mot frivillighet i svensk voldtektslov ble reflektert i, og presset frem av, nyhetsreportasjer og debatter rundt gruppevoldtekter som fikk mye plass i media. For å belyse dette tok hun utgangspunkt i et datamateriale som var en del av en større undersøkelse om fremstillingen av voldtekt i media fra 1990-2015. Gjennom analysen viser hun til hvordan innføringen av samtykkelov i Sverige er et resultat av en diskursiv prosess hvor begrepene samtykke og uaktsomhet har gradvis blitt introdusert, debattert og sakte innført i den rettslige diskursen over en periode på over 20 år. Nilssons (2020) forskning viser hvordan språk og hvordan man tenker om noe, påvirker hva man tenker på som rett og galt. Dette kan igjen overføres til mitt datamateriale, da det er like relevant når det kommer til politiske debatter som debatter i media.

Siden endring i voldtektslovgivningen har vært en mye diskutert løsning for voldtektsproblematikken i Norge, har Jacobsen og Skilbrei (2020) undersøkt innholdet, konteksten og utviklingen av den norske voldtektsloven med formål om å ramme inn spesifikk bakgrunn og landets diskusjoner om loven. Forfatterne har som mål med artikkelen å forklare og kontekstualisere den moderne debatten om endring av voldtektsloven. De mener at en helhetlig gjennomgang av hele lovverket er nødvendig, da loven vi har i dag har en ubalanse i «arbeidsfordeling» innen de ulike paragrafene som har behov for omarbeiding. De viser for eksempel til forskjellen i straffnivået om en voldtekt blir dømt under voldtektsparagrafen, som har en minimumsstart på 3 år, eller under paragrafen for seksuell handling uten samtykke som har maksstraff på 1 år. Debatten om samtykkelov har vært polarisert, der spesielt venstresiden i norsk politikk har vektlagt symbolverdien med en lovendring, mens høyresiden vektlegger den praktiske delen og mener derfor en endring ikke er mulig. Jacobsen og Skilbrei (2020) mener at for å komme over polariseringen i debatten, må man anerkjenne at en lov både har en praktisk og symbolsk side, og at begge har betydning og er viktige. Videre argumenterer de for at det er hensiktsmessig å ikke bli fastlåst i debatten om lovverk, men heller tenke mer åpent og vurdere ulike alternativer og deres svakheter og styrker. De mener også at det er viktig å ha fokus på spørsmål angående ungdom og seksualitet, og hvordan utfordringene de møter med å vokse opp i et sterkt seksualisert samfunn burde vies oppmerksomhet. Jacobsen og Skilbrei (2020) mener også det burde gis oppmerksomhet til at lovverk ikke burde være det eneste referansepunktet og standard for seksuell etikk, og hva som er galt generelt.

1. 4. Problemstilling

Forskningen over viser at representasjoner av ofre, overgriper, løsninger og situasjoner presenteres av de utsatte, i mediedebatter og rettssystemet. I min oppgave håper jeg derfor å kunne belyse hvilke representasjoner som blir fremstilt av våre folkevalgte på Stortinget. Problemstillingen som jeg tenker å besvare i denne oppgaven lyder: *Hvordan er problemet «voldtekt» representert av politiske partier i stortingsdebatter?*

For å besvare problemstillingen er det hensiktsmessig se nærmere på hvordan ulike faktorer representeres, og har derfor ført til følgende forskningsspørsmål: *Hvem er den forestilte overgriper? Hvem er det forestilte offeret? Hvilke situasjoner ser partiene for seg at voldtekt foregår i? Og til slutt: Hvilke løsninger for å bekjempe voldtekt blir fremmet?* Disse spørsmålene blir besvart i analysen.

2. Teori og analysestrategi

2. 1. Kritikk av problemdefinisjoner og representasjoner

Bacchis analytiske grep WPR (What's the problem represented to be?) blir et nyttig verktøy i analysen for å bedre forstå de politiske utsagnene, og hva politikerne forstår som problemet når de diskuterer voldtekt. Dette analytiske grepet legger vekt på at man ikke skal ta problemdefinisjoner for gitt, noe som er meningsfullt og viktig når jeg skal analysere politiske utsagn. WPR ble opprinnelig utviklet for å analysere policyer for å finne svar på både hva de bygger på, og hvordan de opererer. I et større bilde ser WPR også på hvordan styring fra myndighetene kommer til, og hvilke konsekvenser det får for innbyggerne som må leve etter myndighetenes styring (Bacchi, 2009). WPR er et relevant og nyttig verktøy å bruke når man skal se nærmere på politiske debatter, samt spørretimer på Stortinget. Bacchi (2009) viser til at analysen er hensiktsmessig når man ser på politiske uttalelser, for å undersøke nærmere hvilke antagelser og forutsetninger som ligger til grunn for politikernes utsagn, samt politikernes løsningsforslag til hva de anser som problemet. Med andre ord hva de representerer som et problem (Bacchi, 2009). Å se nærmere på rollen til for eksempel politikere eller andre personer i maktposisjoner, blir vektlagt av Bacchi (2009) som spesielt interessant da det er de som skal ordne opp i saker eller vedta nye ordninger. Med tanke på at det er noe som skal endres eller forbedres, skaper derfor politikernes fremstilling av politiske problemer et behov for granskning (Bacchi, 2009). Politikernes representasjoner av problemet kan være et resultat av dyptgående kulturelle antagelser. Når politikerne da former et problem vil tematikken bli spisset og forenklet, slik at det kun er deler av historien som kommer frem (Bacchi, 2009, s. xii). Det er derfor viktig å undersøke problemrepresentasjoner og være kritisk til hvordan de er utformet (Bacchi, 2009).

Problemrepresentasjoner og hvordan et problem defineres blir altså viktig fordi et problem ikke er gitt, men skapt. Det vil si at når politikerne problematiserer noe bidrar de til å utforme hva problemet er, og hva som skal sees eller forstås som et problem (Bacchi & Goodwin, 2016). For eksempel er voldtekt en utfordring i samfunnet, men hva som utformes som problemet med voldtekt kan være ulikt i forskjellige styrever og kulturer. Det handler med andre ord om hvordan problemforståelser konstrueres gjennom for eksempel debatter og forslag til politiske løsninger. Jeg går derfor inn i dette feltet med et sosialkonstruktivistisk blikk. Et eksempel på en problemrepresentasjon kan være denne studien fra 2015, hvor Gonsalves, Kaplan og Paltiel (2015) viser til at mange voldtekter skjer i forbindelse med at kvinner går på do ute i mangel av toaletter. Løsningen forfatterne fremmer ble derfor å bygge flere toaletter. Gonsalves et al (2015) viser til hvordan de utviklet en matematisk modell for hvordan flere toaletter ikke bare ville føre til færre voldtekter, men også ville være økonomibesparende for Khayelitsha, området de bruker i sitt eksempel. Her kan man si at det som ble utformet som et problem for voldtekt av Gonsalves et al (2015) var mangelen på trygge rom for å gå på do. Det interessante her blir ikke å se nærmere på om tilgangen til toaletter reduserte voldtekter i det aktuelle området, men å fortolke denne representasjonen og forståelsen av problemet som Gonsalves et al fremmer.

Som et poststrukturalistisk analytisk grep, er WPR opptatte av å undersøke grensene eller rammene for «subjektet». Dette fordi myndighetenes utforming av problemet også skaper rammer for hvordan eller hvem «subjektet» får være (Bacchi & Goodwin, 2016 s. 40). Datamaterialet mitt består av ulike representasjoner av ofre og overgriper. Politikerne skaper rammer der de fremstiller noen mennesker som ofre og overgripere. Dette vil igjen si at noen ofre og overgripere kanskje ikke vil bli representert, og på denne måten blir noen ofre og overgripere synlige og andre usynlige. Med andre ord vil man i politikernes representasjon av problemet kunne si noe om hvem de forstår som tenkelige ofre og overgripere. Bacchi og Goodwin (2016) beskriver dette som at politikerne skaper noen subjekter gjennom hvordan de problematiserer utfordringene. De understreker at utformingen av «subjektet» kan få konsekvenser i form av hvordan personer ikke bare forstår forskjellig atferd, men også forståelse av seg selv (Bacchi & Goodwin, 2016, s. 69). Bacchi og Goodwin (2016) bruker dette som begrunnelse for hvorfor det kan være viktig å undersøke hvordan «subjektet» blir skapt og utformet. Fokuset på hvordan «subjekter» blir skapt av politikerne kan også bidra til å oppdage andre faktorer. Bacchi og Goodwin (2016) viser til at det også gir muligheten til å se hvordan skapelsen av «subjekter» skaper effekter som bidrar til å styre befolkningen. De legger også vekt på at utforming av problemer og «subjekter» også kan bidra til at andre faktorer forblir usagt, og dermed kan bidra til å skape stigma. Dette blant annet ved at en del av problemrepresentasjonen kan bestå av å gjøre enkelte personer eller grupper ansvarlig for det aktuelle problemet. Bacchi og Goodwin (2016) belyser at ved å være kritisk til utformingen av et problem kan man oppdage både skadelige konsekvenser, og begrensninger ved den aktuelle problemrepresentasjonen. Disse oppdagelsene blir derfor et viktig mål ved den poststrukturalistiske policyanalysen.

Hva politikerne forstår som problemet når de diskuterer voldtekt, skal jeg undersøke ved bruk av flere spørsmål knyttet til WPR som analyseverktøy. Det første spørsmålet listet i WPR handler om å identifisere representasjon av et problem (Bacchi, 2009, s. 3). Her viser Bacchi (2009) til at en måte å gjøre dette på er å se på de foreslåtte løsningene, da de kan avsløre hvilken problemforståelse som ligger til grunn. Hvis man for eksempel foreslår at barnehager skal støttes med offentlige midler, er problemrepresentasjonen at barnehager er et offentlig ansvar (Bacchi, 2009, s.3). Med tanke på policyer viser Bacchi til at de kan bestå av kombinasjoner av flere forslag, noe som kan bety at en policy har flere problemrepresentasjoner (Bacchi, 2009, s. 4). I datamaterialet mitt, som består av uttalelser fra ulike politiske partier fra forskjellige politiske retninger, vil det nok også oppstå at det er flere ulike forståelser, definisjoner og representasjoner av problemer fra de ulike partiene.

Hvilke forutsetninger og antakelser ligger til grunn for denne representasjonen av problemet? Dette er et annet sentralt spørsmål i WPR (Bacchi, 2009, s. 4). Målet her er å identifisere hvilke antagelser som ligger bak for at problemrepresentasjonen skal gi mening. Dette spørsmålet kan besvares ved å se etter bruk av dikotomier, nøkkelbegreper og kategorier. Ved å undersøke disse faktorene er det ikke for å akseptere at de er gitt, men å se på hvordan de fungerer med tanke på å gi spesifikk mening til en problemrepresentasjon (Bacchi, 2009). Et annet spørsmål sentralt i WPR er hva som forblir usagt eller som ikke

problematiseres (Bacchi, 2009, s. 12). Målet med spørsmålet er å reflektere rundt og vurdere utfordringer og perspektiver som forblir usagt i den gitte problemrepresentasjonen. En annen hensikt med dette spørsmålet er å trekke frem hvorfor en spesifikk problemrepresentasjon får ta form og dominere, mens andre forblir tause eller ikke kommer frem (Bacchi, 2009).

Siste spørsmål jeg kommer til å bruke som inspirasjon til min analyse, er hvilke effekter som skapes av den gitte problemrepresentasjonen (Bacchi, 2009, s. 15). Bacchi antar at ulike problemrepresentasjoner påvirker noen sosiale grupper mer enn andre, og det er derfor viktig å se på hvilke konsekvenser en problemrepresentasjon får, og for hvem. I tillegg mener Bacchi at en problemrepresentasjon vanligvis vil gi implikasjoner for hvem som er ansvarlig for «problemet» (Bacchi, 2009, s. 17). I problemrepresentasjoner om voldtekt tenker jeg det er spesielt viktig å ta høyde for hvem som blir ansvarliggjort.

Bacchi sitt analytiske grep er nyttig for å analysere datamaterialet mitt, da det gir mulighet til ikke bare å se begrensningene i politikernes forståelse, men også konsekvensene av det. Når politikere utformer en policy, er en viktig faktor anerkjennelse av problemet. Det må altså ligge forståelser til grunn slik at politikeren får en anerkjennelse av den aktuelle problematikken. Dette er viktig ikke bare for å sette problematikken på dagsorden, men også ved at det vil bidra til å øke sannsynligheten for at politiske forslag blir vedtatt (Kingdon, 2003, sitert i O'Brien, 2016, s. 206). Narrativene som politikere fremmer har også stor betydning for politikernes fremstillinger av hva som er et politisk problem. Boswell hevder det er flere faktorer som knytter narrativer og politiske problemer sammen. Her viser Boswell til at narrativer ikke bare bidrar til forsøk på å forklare omfanget av problemet, men også til påstander om årsak, og at det skaper antydninger om at spesifikke politiske handlinger vil løse problematikken (Boswell, 2011, sitert i O'Brien, 2016, s. 206). Narrativer er derfor et annet analytisk grep jeg kommer til å ta i bruk i min oppgave, noe som går nærmere inn på senere i dette kapitlet. Bacchi (2009) vektlegger at for å bruke WPR som analytisk grep må man ha forståelse av at representasjonen av problemet, som for eksempel politikernes diskurs, er en sosial konstruksjon. Rossi, Lipsey & Freeman (2004) forklarer at et sosialt problem blir konstruert gjennom påstander om at spesifikke forhold utgjør problemer som skaper behov for offentlig oppmerksomhet og tiltak. De viser videre til hvordan dette betyr at medlemmer av samfunnet, sammen med de direkte berørte av problematikken, skaper den sosiale virkeligheten som anerkjennes som et sosialt problem. Altså mening blir skapt gjennom menneskelig samhandling. Rossi et al (2004) vektlegger at problemdefinisjoner ikke er så lett som det kanskje kan virke som, og at hva som definerer sosiale problemer er noe som har opptatt ulike fagfolk i århundrer (Rossi et al., 2004, s. 106-107).

2. 1. 1. Kritikk av problemrepresentasjoner i skandinaviske studier om voldtekt

Relevansen av å bruke WPR for å analysere politiske, rettslige og institusjonell diskurs og policyer om seksuell vold har blitt anerkjent før, også i Skandinavia. Deriblant av Wegerstad, (2021) som bruker Bacchi sin teoretiske tilnærming for å analysere representasjon av voldtekt i den nye voldtektsloven og rettsdiskursen i Sverige. Wegerstad

(2021) ønsket å se nærmere på effekter av å representere voldtekt i lovteksten som noe som handler om sex, kommunikasjon og valgfrihet. Ved å se nærmere på rettslige tekster ønsket hun å se på hvordan kriminalitet blir representert, og hvilke forståelser denne representasjonen skaper (Wegerstad, 2021, s. 737). Ved bruk av WPR undersøker Wegerstad (2021) antakelser og forutsetninger som kommer frem i beskrivelsen av den nye voldtektsloven i Sverige. Hun fokuserer også på hvordan ofre og overgriper blir beskrevet i den rettslige diskursen. Wegerstad beskriver hvordan hun gjennom analysen tar hensyn til hvilken effekt det å representere kriminalitet på en viss måte har på fordeling av straffeansvar (Wegerstad, 2021, s. 738). Hun understreker relevansen av å bruke WPR som analytiske grep ved å vise til flere faktorer. Hun til at WPR blir hensiktsmessig for å se nærmere på både hvordan seksuell kommunikasjon blir problematisert i moderne tid, samt hvordan holdningskampanjer om at sex handler om frivillighet gir en spesifikk representasjon av voldtekt (Wegerstad, 2021, s. 739). Ved bruk av WPR som analytisk grep kommer Wegerstad (2021) frem til at voldtekt blir representert som et problem som omhandler sex, valgfrihet og kommunikasjon. Hun viser til hvordan seksuell kommunikasjon har blitt et viktig fokusområde for problematisering både innen helse, forskning, og utdanning, samt på sosiale medier (Wegerstad, 2021, s. 751). Wegerstad (2021) beskriver hvordan denne endringen i diskursen har bidratt til å gå fra en forståelse av voldtekt som et fenomen innen kjønnet vold, til en forståelse av voldtekt som noe som handler om selvbestemmelse og seksuell integritet (Wegerstad, 2021, 751).

Laugerud (2020) bruker også WPR når hun i sin undersøkelse blant annet ser nærmere på rettslige avgjørelser i voldtektssaker i Norge. Hun er spesielt interessert i å undersøke hvordan bevis og kredibilitet blir representert og konstruert (Laugerud, 2020, s. 311). Bacchi og problematiseringskonseptet blir brukt av Laugerud (2020) til å utføre en kritisk analyse av rettsavgjørelsene. Her legger hun spesielt vekt på antakelser og forutsetninger i de rettslige tekstene, og setter spørsmål ved hva som blir tatt for gitt og problematisert i rettsavgjørelsene. Laugerud (2020) viser til at ved å se nærmere på det som blir presentert som selvsagt eller blir presentert som noe som ikke trenger en videre forklaring, har hun funnet hva som blir tatt for gitt. Laugerud (2020) mener at når de som formidler rettsavgjørelsen presenterer noe som selvsagt, eller unnlater å gi forklaringer, kan konsekvensen av en slik formidling bli at det de uttaler blir presentert som en sannhet eller naturlig. Ved å bruke WPR som analytisk grep fant Laugerud (2020) at myndighetene som avgjør rett til erstatning legger stor vekt på rettsmedisinske bevis, og presenterer slike bevis som sannhet for at voldtekten har funnet sted. Dermed viser Laugerud (2020) videre til hvordan de samme myndighetene problematiserer mangelen på rettsmedisinske bevis. Mangel på slike bevis førte ofte til avslag på søknad om erstatning (Laugerud, 2020, s. 317). Det foreligger en forskjell i rettspraksis, der dette kun var tilfelle i voldelige voldtektssaker med ukjent overgriper. Mens i andre voldtektssaker i retten la de mer vekt på vurdering av kredibilitet og vitneforklaringer (Laugerud, 2020, s. 318). Laugerud (2020) tolker denne forskjellen i rettspraksis som forståelig, fordi retten er arenaen hvor offeret og overgriper har mulighet til å bevise sin kredibilitet, samt gi sin forklaring. Mens myndighetene som avgjør rett på kompensasjon har kun skriftlige dokument å forholde seg til og de får dermed ikke mulighet til å forholde seg til faktorer som kredibilitet, men kun de bevisene som kommer frem skriftlig (Laugerud, 2020, s. 318).

2. 2. Tematisk analyse

I de første gjennomlesningene av datamaterialet utførte jeg en tematisk analyse. Det var nyttig for å få orden i datamaterialet, men også for å identifisere temaer som ofte var gjentakende eller som av andre grunner hadde en større betydning i datamaterialet. Ifølge Johannessen et al (2018) er tematisk analyse et nyttig grep for å se hva slags spørsmål det aktuelle datamaterialet kan gi svar på og ikke gi svar på. I mitt eget datamateriale der politikerne diskuterer voldtekt, var det flere ulike temaer som dukket opp. Russ og russetiden var et tema som ofte ble nevnt, og ofte brukt som en inngang til å diskutere voldtekt. Russ og russetiden viste seg derfor å være et hensiktsmessig tema å se nærmere på, både hvordan det ble brukt for å bygge et narrativ, men også som en del av problemforståelsen til politikerne. Andre temaer som dukket opp, var seksuell trakassering og partnervold. I likhet med russetiden var disse temaene også brukt som innganger til å diskutere utfordringer som omhandler seksuell vold. Det vil det være hensiktsmessig å ta høyde for disse ved bruk av de andre analytiske grepene, da disse temaene også kan vise til hvilken problemforståelse politikerne har. Til slutt har det vært en del fokus på lovverket i datamaterialet mitt. Her er det diskusjoner som handler om behov for endring av lovtekst, og da med sikte på innføring av en samtykkebasert lovgivning. Samtykkelov er derfor et annet tydelig tema som kommer frem i mitt datamateriale.

2. 3. Narrativ analyse

For å videre analysere mitt empiriske materiale brukte jeg narrativ analyse. Dette fordi det kan være et nyttig grep for å undersøke nærmere hvilke forståelser politikerne har om voldtekt, gjennom hvilke narrativer de ulike politikerne velger å fortelle. Da mer spesifikt gjennom hvilke narrativer de fremmer om ofre, overgriper, løsninger og situasjoner. Hvem beskriver de som ofre og overgripere i sine narrativer, hvordan fremmes løsninger i narrativet, og hvilke situasjoner hvor voldtekt skjer blir fortalt i narrativet. Johannessen, et al (2018) viser til at hvem og hvordan en fortelling fortelles har konsekvenser, da samme hendelse kan fortelles forskjellig ut fra ulike perspektiv. Jeg skal derfor som en del av den narrative analyse ta høyde for hvem fortelleren er, og betydningen det får for historien. Fortellerne i mitt datamateriale er politikere på Stortinget, noe som innebærer at de er fortellere med stor innflytelse og makt i samfunnet. Ifølge Johannessen et al (2018) vil utsagn fra personer med en bestemt posisjon eller status ofte bli tatt mer seriøst. Stortingspolitikere sin mulighet til å nå ut til flere skaper større konsekvenser for deres narrativer om voldtekt. Dette ikke bare fordi man vil nå ut til flere, men i sin posisjon har de også makt til påvirkning.

Karakterer er også elementer som er viktig i den narrative analysen. Ofrene blir en av karakterene som i mitt datamateriale er spesielt fremtredende. Forskning har vist at diskurser i rettsalen bidrar til å produsere bestemte representasjoner av ofre (Laugerud, 2020; Törnquist, 2021). Törnquist (2021) er en svensk studie om voldtekt, og har fokus på representasjoner av ofre og den diskursive produksjonen av «ideelle» og «ekte» ofre i rettsaker. Dette i likhet med Laugerud (2020) som i sin phd avhandling fant at diskurser i rettsalen bidrar til å forme det hun kalte det «tydelige offeret». I tillegg vil man ofte, men

ikke alltid, ha en hovedperson og en motstander (Johannessen, et al, 2018, s. 99-100). Når man i narrativer konstruerer helter og skurker (hovedperson og motstander) blir det også viktige bidragsyttere for å konstruere sosiale problemer (Stone, 2002, s.158) Hovedpersonen blir beskrevet som den man kanskje heier på eller føler sympati for, og som er i sentrum av historien. Hovedpersonen kan også være personen som forteller, og med tanke på politikere kan de sette seg selv som hovedpersonen eller folket de representerer (Johannessen et al, 2018, s. 100). Motstanderen er gjerne en som er i konflikt med hovedpersonen. Jo dårligere lys man klarer å sette motstanderen i, desto bedre fremstår hovedpersonen. Her viser Johannesen et al (2018) til et eksempel om tidligere president Trumps fremstilling av Hillary Clinton som en skurk under valgkampen deres (Johannessen et al, 2018, s. 100). Selv om det ikke er andre politikere som fremstilles som motstandere i politikernes diskusjoner om voldtekt, er det likevel viktig å være kritisk til hvem de fremstiller som motstander. Dette fordi motstanderen får en viktig funksjon i narrativet. Med tanke på min egen oppgave er det interessant å se om overgriper blir fremstilt som motstanderen, eller om det er andre faktorer som fremstilles som motstanderen i politikernes narrativ om voldtekt. Identifisering av motstanderen kan være hensiktsmessig, da måten motstanderen formes på i narrativet også kan vise til problemforståelse, og sådan problemrepresentasjon. I mitt datamateriale snakkes det overraskende lite om den som begår overgrepene. Likevel er voldtekt en utfordring i samfunnet som politikerne prøver å utforme løsninger på, og det er mulig at det ikke er overgriper, men noe annet i deres narrativer som blir fremstilt som motstanderen.

Andre elementer i en fortelling som har betydning er historiens start og slutt. Johannessen et al (2018) vektlegger at det er viktig å merke seg når historien starter og slutter. Dette fordi start og slutt skaper en innramming som får betydning for narrativet. Innrammingen vil også få konsekvenser, og det er derfor viktig å se nærmere på hvilke konsekvenser det får (Johannessen et al, 2018, s. 103-104). En historie om voldtekt som for eksempel starter fra overgriper er barn frem til voldtekten blir begått, vil bli en helt annen historie enn en som starter med voldtekten og alt som skjer etterpå. Til slutt kan det være viktig å være bevisst poenget i narrativet til politikerne. Ifølge Johannessen et al (2018) er det fine med fortellinger at de har mulighet til å skape mening i ulike hendelser. Poenget er altså budskapet, og kan ofte formidle hva som tenkes som riktig eller galt (Johannesen et al, 2018, s. 105).

2. 4. Bruk av WPR og narrativ analyse sammen

Å bruke WPR og narrativ analyse sammen kan være fruktbart, da narrativer blir flittig brukt av politikere for å produsere sosiale problemer (Stone, 2002, s. 158). WPR blir hensiktsmessig som en kritisk tilnærming til narrativet som fortelles, og hvordan problemer blir representert. Stone (2002) viser til hvordan et narrativ er et avgjørende virkemiddel for politikere for å bygge opp en definisjon av et problem. Hun argumenterer for at definisjoner av problemer bygges opp gjennom et narrativ hvor det finnes en start, en hoveddel og en slutt. Slutten blir ofte kilden for å vise til en endring eller en løsning, og narrativet blir en måte for politikere å fremstille hvordan verden fungerer (Stone, 2002, s. 158). Stone (2002) belyser hvordan slike narrativer ofte blir tatt for gitt og får stå uten kritikk, og at det

ofte kommer av at de lover løsninger på utfordringer som man ønsker en løsning på, fordi utfordringene for eksempel skaper frykt (Stone, 2002). Historiene som blir brukt i politiske policyer bruker aktivt helter og skurker, og problemer og løsninger. I tillegg er det gjerne to hovedtemaer som går igjen. Stone (2002) viser til at enten er det snakk om en historie om endring, da ofte om et fall eller fremgang. Ellers blir det vist til en historie om makt, og her viser hun til at slike historier ofte omhandler å vise til kontroll eller det motsatte; hjelpeløshet. Ifølge Stone (2002) blir denne bruken av narrativ sentral i måten politikerne definerer problemer. For eksempel viser hun til at en fremstilling av at fattigdom skyldes individualistiske valg som for eksempel ansvarsfraskrivelse og latskap, bidrar til en spesifikk representasjon av fattigdom som problem (Stone, 2002, s.167).

Et eksempel på å kombinere narrativ analyse og WPR finner man i O'Brien (2016). O'Brien (2016) ser nærmere på opplysningskampanjer om menneskehandel for å undersøke hvem som blir ansvarliggjort for problematikken. Ved bruk av disse analytiske grepene, fant hun at opplysningskampanjene fortalte historier som bidro til å representere problemet på en spesifikk måte. Slik ble det også hensiktsmessig å bruke WPR for å ha en kritisk tilnærming til den gitte representasjonen (O'Brien, 2016, s. 219-220). For eksempel viser studien til at de som blir ansvarliggjort i narrativene som blir fortalt av kampanjene, er organisert kriminalitet og forbrukerne. Forbrukerne blir ansvarliggjort fordi de skaper en etterspørsel etter seksuelle tjenester (O'Brien, 2016, s. 219). I studien kan man lese videre at myndighetene tjener på denne representasjonen av problemet. Fordi ved å fremstille forbrukerens og organisert kriminalitet som motstanderen i narrativet får myndighetene være heltene. De kan få vise støtte og empati til saken, men i skyggen av narrativet om hvem motstanderne er blir myndighetenes strenge innvandringspolitikk og arbeidsinnvandringspolitikk usynlig. Selv om dette også er medvirkende årsaker som tilrettelegger for menneskehandel (O'Brien, 2016, s. 220).

2. 5. Nøkkelbegreper

Noen begreper er det behov for å forklare, da de er sentrale i forskning om seksuell vold. «Mørketall» er et mye brukt begrep av politikerne i dokumentene som analyseres i denne oppgaven. Mørketall refererer til kriminalitet som oppstår men som ikke blir registret, eller kriminalitet som myndighetene ikke har oversikt over, slik at man ikke får lagd fullstendig statistikk av omfanget (Biderman & Reiss, Jr, 1967; Skogan, 1977). Skogan (1977) viser til at mørketall kan få konsekvenser ved for eksempel hvordan politiresurser blir fordelt, og at oppfølging og oppreisning blir utelatt for ofrene. En grunn til at mørketall finner sted er blant annet at de som blir utsatt for kriminelle handlinger ikke melder fra til politiet (Skogan, 1977, s. 41). Selv om ikke alle melder fra til politiet har man gjennom forskningsundersøkelser i Norge funnet at 9,4 % av kvinner og 1,1 % av menn vil oppleve voldtekt i løpet av livet. Av disse er det svært få som anmelder til politiet, og nesten en tredjedel forteller aldri om voldtekten til noen (Thoresen, Hjemdal & Myhre, 2014, s. 106).

Et annet viktig begrep å ha kjennskap til er «voldtektskultur». Voldtektskultur refererer til normaliseringen av voldtekt i samfunnet. Begrepet kom til på 70-tallet blant annet gjennom Brownmiller (1975) sin bok *Against Our Will: Men, Women and Rape*. I boken gjør Brownmiller rede for hvordan voldtekt har blitt normalisert opp gjennom historien gjennom alt fra lovverk, populærkultur, og ikke minst menn med makt som utnytter sin posisjon, deriblant Politiet (Brownmiller, 1975). Eksempler på voldtektskultur er «slut-shaming» av voldtekts ofre og glorifisering av vold i ulike mediaproduksjoner. Brownmiller (1975) viser til eksempler fra populærkultur, der det for eksempel blir beskrevet at når kvinner kjemper imot gjør de det for å gjøre handlingen mer «spennende». Eller hvordan voldtekts ofre blir beskrevet som kvinner som angrer på sex i ettertid (Brownmiller, 1975, s. 313).

3. Metodekapittel

3. 1. Dokumentanalyse som metode

I masteroppgaven søker jeg etter å undersøke forståelser av et sosialt fenomen. Å bruke kvalitativ metode og dokumentanalyse er eksempler på måter å gjøre dette på (Thagaard, 2018). Videre har jeg kommet frem til at det vil være hensiktsmessig å bruke dokumentanalyse for å besvare problemstillingen til masterprosjektet. I en dokumentanalyse kan datamaterialet bestå av alle former for skriftlige kilder. Datamaterialet kan bestå både av private tekster som brev og dagbøker, eller offentlige tekster som avisartikler eller årsrapporter (Thagaard, 2018). Bratberg (2019) viser til en rekke analysemetoder man kan anvende når man benytter seg av dokumentanalyse, og hvordan disse er spesielt hensiktsmessige å bruke for å tolke politiske meninger. Det er også en solid forskningstradisjon i å bruke dokumentanalyse spesielt for offentlige dokumenter av debatter i parlamentet. Da ved bruk av kvalitative metoder som for eksempel tematisk analyse, og spesielt for å undersøke representasjoner (Mackieson, Shlonsky & Connolly, 2019); Slapin & Proksch, 2014; Roggeband & Vliegenthart, 2007). Derfor er dokumentanalyse en sterk metode for å besvare problemstillingen i min masteroppgave. Andre grunner til at jeg har valgt dokumentanalyse, er at det foreligger store mengder med politiske dokumenter å ta for seg som alle er offentlige tilgjengelige på Stortingets nettsider. Det er ikke bare tilgjengelighet som gjør dem aktuelle, men også innhold. Gjennom Stortingets nettside sin søkemotor kunne man lett finne frem til relevante dokumenter som hadde rik variasjon av ulike politiske meninger fra politikerne på Stortinget. Ved bruk av politiske dokumenter som datamateriale, ga det meg mulighet til å få innsikt i de ulike virkelighetsoppfatningene som diskusjonene inneholder (Bratberg, 2019).

Intervju med politikerne kunne kanskje også gitt svar på problemstillingen, men det er flere grunner til at jeg valgte bort intervjuer som metode. En av de var med tanke på tidsaspektet. Det som kunne blitt problematisk ved å bruke intervju som metode, ville vært å få representanter fra flere av de politiske partiene på Stortinget til å delta. Om jeg fikk disse intervjuene ville organisering av møter vært en annen utfordring. Både Thagaard (2018) og Fekjær (2013) vektlegger å planlegge metode ut fra tiden man har, da tid er en faktor man må ta høyde for med tanke på gjennomførbarhet. Ved å velge dokumentanalyse fikk jeg mulighet til å prioritere mer tid til skriveingen, og gjorde meg selv uavhengig av å ta hensyn til andres tidsplaner. På den måten var jeg fri til å planlegge prosjektet og distribuere tiden slik det passet meg. Politikere har en spesifikk ekspertise i å fremstille seg selv på en fordelaktig måte, og å overbevise personer om å støtte dem. Da jeg ikke innehar denne ekspertisen, fordi jeg til forskjell fra politikerne ikke er trent på dette, blir det en ny utfordring ved intervju som metode. I en møtesituasjon vil derfor denne skjevheten i erfaring og ekspertise føre til et datamateriale med lavere kvalitet, enn ved å se på offentlige dokumenterte debatter mellom flere ulike politiske partier.

3. 2. Valg av data og datainnsamling

I Thagaard (2018) kan man lese om viktigheten av å vurdere den skriftlige kildens autenticitet. For å finne relevant og troverdige dokumenter bestemte jeg meg for å innhente

tekster kun fra Stortingets egne nettsider på www.stortinget.no. Ved å hente dokumenter utelukkende fra deres egne nettsider kan man være sikker på dokumentets troverdighet, og det blir derfor en naturlig avgrensning. Å avgrense innhenting av datamaterialet til Stortinget sine nettsider kommer ikke bare av dokumentenes troverdighet, men også utvalg og variasjon av politiske meninger. I min oppgave ønsker jeg å se på forståelsen til flere av de ulike politiske partiene, og på Stortingets nettsider blir dette tilgjengelig gjennom ulike debatter og spørretimer. Til forskjell fra intervjuer om tematikken i media, vil man i dokumentene fra Stortinget lese at politikerne diskuterer direkte med hverandre, og dette vil gi et annet og kanskje mer nyansert materiale enn ved bruk av intervjuer der dialogen går mellom journalist og politiker. De utvalgte dokumentene bestod av muntlige spørretimer, skriftlige spørsmål med svar og innstillinger.

I utgangspunktet tenkte jeg å kun undersøke data om samtykkelov. Men da det viste seg å være få dokumenter med utelukkende denne tematikken, samt funn av annen interessant data, bestemte jeg meg for å undersøke tanker om voldtekt generelt også. For å finne relevant materiale fra Stortinget nettsider startet jeg med å bruke søkeordet «samtykkelov», og søkte da over alle tidsperioder og alle typer dokumenter. Dette ga meg to treff. For å finne flere relevante dokumenter benyttet jeg søkeordet «voldtekt». Dette ga over 1000 treff, og jeg bestemte meg derfor for å benytte avgrensning tilgjengelig på nettsiden med valg fra 2010-2019. Dette ga 535 treff. Jeg valgte å ekskludere dokumenter som var eldre enn 2015. Dette var et valg som ble tatt tidlig i prosessen da jeg fortsatt tenkte å utelukkende skrive om samtykkelov. Endringsforslaget til voldtektsloven kom opp på Stortinget i 2017 (Stortinget, 2017). Ved å avgrense til 2015 tenkte jeg å se på hvordan debatten var opp mot endringsforslaget. Ettersom oppgaven har endret seg er ikke denne avgjørelsen like relevant, men jeg har valgt å beholde dokumenter fra 2015 og utover fordi gjennomlesning av materiale har vist seg hensiktsmessig å bruke. Jeg valgte også å søke etter dokumenter med søkeordet «voldtekt» med avgrensning fra 2020- 10.06.2021, her fikk jeg 94 treff.

Etter søk og avgrensning endte datamaterialet mitt opp med 18 dokumenter. Jeg ekskluderte dokumenter der det hovedsakelig var overgrep mot barn som var i sentrum, eller voldtekt knyttet til utenrikspolitikk. Disse dokumentene ble ekskludert da dette er to store temaer som kan bli vanskelig å inkludere på en gjennomførbar måte. Jeg valgte også å ekskludere dokumenter der voldtekt bare ble nevnt en gang og ikke ble videre diskutert. Ti av dokumentene kom fra den første søkerbunken med avgrensningen 2015-2019 og åtte fra søket med avgrensning 2020-10.06.2021.

3. 3. Valg av analytisk grep

Thagaard (2018) skriver at når man tolker den kvalitative teksten er det to faktorer som spiller inn. Den ene er mønstre i datamateriale som skaper forståelser, og den andre er forskerens teoretiske utgangspunkt. På grunn av lite erfaring med analytiske grep ved kvalitativ forskning, bestemte jeg meg for å først ta i bruk tematisk analyse. En positiv ting

med tematisk analyse er at den er veldig teoriuavhengig (Johannessen et al, 2018), noe som også gjorde den enkel å bruke ved første gjennomlesning av materialet. Tematisk analyse ble brukt for å identifisere ulike tema som var fremtredende i uttalelsene til de ulike politikerne.

Bratberg (2019) viser til flere ulike analysegrep som kan brukes i en dokumentanalyse, og at flere av de er godt egnet til analyse av politiske dokumenter. Her nevnes blant annet diskursanalyse. Bratberg (2019) viser til hvordan diskursanalyse er en god fremgangsmåte for å undersøke hvordan språk skaper og opprettholder kollektive forestillinger eller sannheter. WPR som er et av de analytiske grepene jeg tok i bruk, etter tematisk analyse, er en form for diskursanalyse. WPR er også en fremgangsmåte for policyanalyse, hvor noen bruker den veldig konsekvent. Den består av flere spørsmål hvor noen bruker fremgangsmåten direkte ved å finne svar spørsmål for spørsmål. Men WPR kan også brukes mer fleksibelt og i kombinasjon med tematisk og narrativ analyse (Bacchi & Goodwin, 2016), noe som jeg har gjort i min oppgave. I teorikapittelet skriver jeg mer om hvilke spørsmål i WPR som i større grad har inspirert min analyse. Under utviklingen av problemstillingen ble det tydelig at WPR var et hensiktsmessig grep å ta i bruk da det ville muliggjøre å få besvart den. Jeg valgte å kombinere WPR med narrativ analyse, da det var tydelig at historiene politikerne fortalte hadde betydning for deres oppbygging av representasjon av problemer.

3. 4. Etikk, posisjonering og forskningens pålitelighet

Det er viktig at forskeren reflekterer over egen posisjon og rolle, og hvilken påvirkning den har på data som skal innhentes i kvalitativ forskning. I Thagaard (2018) kan man lese at under forskningsprosessen utvikler vi en forståelse av data, og at denne forståelsen må sees i sammenheng med de erfaringene og forståelsene vi går inn i prosjektet med. Også Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) understreker viktigheten av refleksjon over forskerens posisjon, da verdier og holdninger er faktorer som spiller inn på alle valg man tar i arbeidsprosessen fra valg av tema, til datamateriale og tolkning (NESH, 2021). Bratberg (2019) viser til at allerede ved å utforme et spørsmål man skal besvare har man bidratt til å forme forskningen ut fra egne erfaringer og bakgrunn. Spørsmålene vi ønsker å besvare blir formet ut fra forskerens posisjon. Min forskning vil påvirkes av min bakgrunn i kjønnsforskning og audiologi, da jeg tar med meg kunnskap og erfaringer fra disse studiene inn arbeidet med masteroppgaven. Videre har jeg erfaring fra arbeid i organisasjoner som Amnesty International og Seksualpolitisk nettverk for ungdom. Perspektiver og erfaringer jeg har fått gjennom å jobbe i disse organisasjonene er også noe som har påvirket meg, og som jeg derfor også tar inn i jobben med dette prosjektet.

I masteroppgave skal jeg undersøke de ulike politiske partienes representasjoner og uttalelser om voldtekt. Alle har egne politiske standpunkter, og med tanke på egne er det viktig at jeg formulerer meg kritisk og ikke partisk. Voldtekt er et alvorlig og sensitivt tema. Det vil derfor være viktig at jeg er reflektert over egne følelser og meninger rundt dette når jeg jobber med det, og hvordan det eventuelt kan påvirke min forskning. Thagaard (2018)

viser til at å reflektere over forskerens rolle og dens innvirkning på forskningsprosjektet, og sådan funn, har utspring blant annet i forskning med tema som mishandling, seksuelle overgrep og makt, da dette har vært forskning hvor forskerens engasjement blir spesielt tydelig. Jeg tenker at denne informasjonen er viktig å ta med seg da mitt tema er voldtekt. Datamateriale i min oppgave består av politisk diskusjon og meninger, og ikke enkeltpersoners erfaringer, og dette kan kanskje fremstå som et «mildere» materiale å tolke. Likevel, siden jeg har sterke meninger om temaet og jeg har et personlig engasjement, er det viktig at det ikke blir brukt til å farge forskningen slik jeg ønsker den skal være, men heller bruke det som motivasjon til å gjøre et grundig arbeid med god faglig forankring. Ved bruk av teori og ved å vise til tidligere forskning kan jeg unngå at analysen blir dratt i en partisk retning, men heller at kritikk blir begrunnet i teori eller andre forskningsfunn. Med tanke på personene jeg forsker på er jeg ikke pålagt å anonymisere dem da de er offentlige personer (NESH, 2021). Likevel skal man være forsiktig med hvordan man fremstiller enkeltpersoner. Jeg har ikke til hensikt å kritisere enkeltpersoner eller henge de ut, men ønsker heller å se virkelighetsoppfatningene de ulike partiene bygger politikk på. Jeg har derfor valgt å ikke vise til hvilke representanter fra de ulike partiene som har uttalt de utsagnene analysen bygger på, men heller vise til det partiet de representerer.

Ved å dokumentere og vise til de valgene jeg har gjort, og sådan begrunne dem, har jeg prøvd å være gjennomsiktig i måten min oppgave har kommet til. Dokumentasjonen har blant annet bestått av å vise til hvilke valg jeg har tatt rundt inkludering og ekskludering av dokumenter til datamaterialet. Valg har blitt dokumentert og begrunnet for, slik at det skal bli mulig for andre å vurdere oppgavens pålitelighet. Jeg har også gjort rede for hvilke valg av analytiske grep jeg har tatt, samt gjort rede for teorien i teorikapittelet. Videre har jeg vist til refleksjon rundt hvordan min egen posisjon kan forme forskningen. Både refleksjon rundt egen rolle og dokumentasjon er begge faktorer vektlagt i Thagaard (2018) for å styrke forskningens reliabilitet.

4. Voldtekt i russetiden

Ett av mine tydeligste funn av tema i datamaterialet er fokuset på russetiden i stortingsdebattene om voldtekt. Russetiden er det identifiserte nøkkeltemaet for kapittelet. Ved å se nærmere på en representasjon av russetiden som en forestilt situasjon, kan det også være et utgangspunkt for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålet. Det kan gi svar på hvem politikerne representerer som ofre og overgripere når de diskuterer voldtekt i russetiden, samtidig som det kan belyse representerte løsninger for å bekjempe den. Jeg skal derfor se nærmere på hvordan politikerne diskuterer voldtekt når den forestilte situasjonen der voldtekt skjer er i russetiden. Analysen er basert på tre dokumenter fra mitt datamateriale. Ett er fra 2015, det andre fra 2016 og det siste fra 2017. Alle er transkripsjoner fra muntlige spørretimer på Stortinget. De ulike partiene som har deltatt i disse dokumentene er: KrF, FrP, SV, A, Sp, V og H. Noen av partiene er mer aktive i disse spørretimene enn andre, og det finnes derfor mer materiale på dem. De mest aktive i disse tre dokumentene er KrF, FrP og SV. Det er ofte SV og KrF som tar opp tematikken eller stiller spørsmål, mens FrP med sin justisministerpost ofte er de som må svare på de aktuelle spørsmålene.

4. 1. Fortellingens start og slutt

Når en fortelling starter og slutter har stor betydning for innholdet. Å undersøke og være bevisst på dette er noe som vektlegges i narrativ analyse (Johannessen, et.al, 2018). Denne fortellingen starter med å vise til russetiden som arena for voldtekt, og jenter som anmelder disse overgrepene. Om man ser på uttalelsene i denne analysen kan man se at det ikke blir snakket om overgripere som begår voldtekt i russetiden, men jenter som anmelder voldtekt. Denne fremstillingen har betydning da det fører til at fortellingen starter etter voldtekten har skjedd. På denne måten blir oppmerksomheten rettet mot offeret fra starten av. Om politikerne ønsket å fokusere på overgriper og hvorfor noen begår overgrep, kunne de heller fortalt en historie om at det er personer som benytter russetiden som mulighet til å begå overgrep, og legge vekt på at de ønsker å finne hva som er årsak til at disse personene blir overgripere. Her er det lite fokus på tiltak for å hindre overgrep, eller hvordan man skal få ansvarliggjort de som begår voldtekten. I stedet er tiltakene rettet mot hva offeret må gjøre etter handlingen har skjedd. Ved at fortellingen blir avsluttet med tiltak rettet mot hva offeret kan gjøre, blir det lagt et ansvar på offeret, som aldri blir overflyttet til overgriper.

4. 2. Forestilte situasjon: Russefeiring

Hvilke forestilte situasjoner politikerne bruker for å diskutere voldtekt er viktig å undersøke, da det kan si noe om hvilken problemforståelse de har om voldtekt. Som nevnt innledningsvis er russefeiringen en spesifikk situasjon som blir nevnt flere ganger når politikerne i mitt materiale diskuterer voldtekt. Et eksempel på dette er denne uttalelsen fra KrF:

«For de aller fleste er russetid gøy, moro – mye kjekt som skjer – men dessverre er det ikke det for alle. I fjor var det første gang Kripos kategoriserte voldtektsanmeldelser relatert til russetid... Kripos uttaler at halvparten av disse grenser til overfallsvoldtekter, og av de elleve voldtektene var det tre som hadde flere enn én gjerningsmann. I tillegg til de elleve voldtektene vet vi at det er store mørketall. Altfor mange opplever ubehagelige episoder, overgrep eller voldtekt i løpet av russetida. Det ødelegger ikke bare russefeiringa, det ødelegger og kan få alvorlige konsekvenser for resten av livet...» (KrF)

Ved bruk av narrativ analyse kan man si at russetiden er et avgrenset hendelsesforløp (Johannessen, et.al, 2018), og i dette tilfellet skaper russetiden rammene for narrativet om voldtekt. KrF viser i utsagnet over til en forståelse av at russetiden i utgangspunktet er noe positivt for unge, men som blir snudd til noe alvorlig fordi flere opplever voldtekt under feiringen. Noe som er påfallende ved vinklingen til KrF sitt narrativ om voldtekt i russetiden er at det handler om at noen opplever voldtekt, ikke at noen begår voldtekt. Dette narrativet blir også opprettholdt av andre partier som SV med sin uttalelse her:

«... Nå har russerne nettopp startet feiringen av fullført skolegang, og vi ser at bare seks dager inn i mai har fire jenter anmeldt voldtekt som har skjedd på russetreff...» (SV)

Selv om SV her ikke har en like lang uttalelse om temaet bekrefter de det samme som KrF; en bekymring rundt russetiden som arena for voldtekt, og et narrativ som handler om de som opplever voldtekt under feiringen. I likhet med KrF unnlater de å nevne at det er noen som begår voldtekten. FrP bekrefter også at dette er et narrativ om voldtekt som de ønsker å fortelle. I sitatet kan man se hvordan de dramatiserer historien ved å vise til at problemet er større enn statistikken viser på grunn av mørketall.

«...Vi har sett i mediebildet de siste dagene russ som anmelder voldtekt, og det er utrolig store mørketall...» (FrP)

FrP er ikke alene om å vise til mørketall, og ser man på uttalelsen til KrF lenger opp vektlegger de også det samme. Flere av de andre partiene viser også til mørketall, og en anerkjennelse av at omfanget er større enn inntrykket man får fra anmeldelsene. Ved å vise til mørketall kan det være en bekreftelse på en forståelse av problemet som et som handler om systematisk kjønnet vold. Dette fordi, som vi kommer nærmere inn på senere, politikerne viser til en forståelse av at jenter er spesielt utsatt for voldtekt i russetiden. Ved å vise til mørketall anerkjenner de også at problematikken er mer utbredt enn det som blir rapportert.

Det er flere grunner til at dette er en historie som mange politiske partier kan velge å fortelle når man skal snakke om voldtekt. Det kan være lettere å snakke om voldtekt når det er snakk om unge som fester, som i russetiden, eller når det er snakk om unge mennesker som kanskje i mindre grad må ta ansvar eller blir pålagt skyld for aggressiv oppførsel og kriminelle handlinger. Samtidig kan det vekke mer følelser å vise til unge som bli utsatt for voldtekt, enn for eksempel voksne. Å vise til en spesifikk arena som russetiden gjør diskusjonen også mer spisset og ikke så generell, noe som kan være et virkemiddel for å lettere utvikle politikk. Når det rettes mot russetiden har man en konkret plass å starte med tiltak, enn noe som er mer generelt og mindre håndgripelig. Når man først skal vise til en spesifikk historie der voldtekt skjer er det muligens lettere å prate om russetiden der voldtekt skjer på en offentlig arena, og som et resultat av «festing som går galt». Det er kanskje verre å fortelle en historie om voldtekt i hjemmet som blir mer privat, og kanskje også mindre forståelig og/eller håndgripelig (Bitsch & Klementsén, 2017).

KrF velger også å legge vekt på at flere av voldtektene var overfallsvoldtekt. Ved å fremme dette bildet av voldtekt er det lett å skape assosiasjoner til voldtekt som noe som blir begått av en fremmed i en mørk park eller bakgate. Det er imidlertid velkjent at de fleste voldtekter blir begått av noen som er kjent for offeret (Politiet Kripes, 2020). Her bruker politikerne tid på å fremme et eksempel som er representativt for noen voldtekter, men ikke for de fleste. At dette ikke blir belyst i deres historie om voldtekt, kan bidra til at befolkningen utad får et skjevt bilde av hvordan voldtektsproblematikken i Norge virkelig ser ut.

Noe som er problematisk i politikernes narrativ og fremstilling av situasjon, er hvordan de usynliggjør den som er ansvarlig for handlingen, nemlig overgriperen. Dette gjør de ved å presentere narrativet som at det handler om jenter som blir utsatt for voldtekt under russefeiringen, og unnlater å nevne hvem eller at det var noen som utsatte dem for voldtekten. En annen faktor som unnlates fra narrativet er å inkludere at russ gjerne er sammen i grupper, og det kan derfor være vitner som enten ikke har mulighet eller er uvillig til å gripe inn. Overgriper og eventuelle vitner er derfor i fremstillingen av situasjonen noe som forblir usagt. Dette er viktig å legge merke til, da det har betydning for hvordan representasjon av problemet blir, og hvilken problemforståelse politikerne har.

4. 3. Det forestilte offeret: ødelagte jenter

I denne delen skal det sees nærmere på hvem politikerne representerer som offeret når de diskuterer voldtekt i russetiden. Her skal jeg belyse hvordan politikerne beskriver offeret, og hvilke forståelser som ligger bak.

4. 3. 1. Offeret som kjønnet

Alle partiene, med unntak av Sp, legger vekt på at det er kvinner eller jenter de har i tankene når de snakker om ofre for voldtekt. At det er jenter de forstår som offeret er

tydelig i de fleste utsagn lengre ned i teksten. Samtidig kan man argumentere for at FrP åpner opp for forståelse for at andre enn kvinner kan være ofre ved bruk av deres formulering: «*kvinner, spesielt...*», som kan sees som en del av et større utsagn lengre ned. Ved at de fleste politikerne representerer jenter som ofre for voldtekt i russetiden, kan det tyde på at politikerne har en forståelse av voldtekt som kjønnet kriminalitet. De gir ingen spesifikk beskrivelse av hvilke jenter de tenker på utover at det er russ. Jenter blir derfor representert som en homogen gruppe. At de anser voldtekt som kjønnet kommer også frem i flere utsagn hvor de vektlegger hvordan ulike holdninger er skadelige eller uheldige.

4. 3. 2. Et fruktbart terreng for vold: hverdagsmisogyni, internalisert sexisme og voldtektskultur
Når de viser til hvem de forstår som offeret, er ofte holdninger mot jenter generelt og i russetiden noe som blir trukket frem i deres fremstilling av offeret. For eksempel viser H til hvordan kjønnede skjellsord blir brukt mot jenter:

«...Så den andre delen, og det er litt om skolen som arena. I dag vet vi at et av de vanlige skjellsordene og mobbeordene i norsk skole er hore, og det er ikke gutter som blir kalt det. Vi vet at altfor mange jenter blir utsatt for det som er seksuelle overgrep...» (H)

I utsagnet over uttaler H at hore er et vanlig skjellsord i skolen, og at det er jenter som blir kalt dette. Samtidig viser de til at de har en forståelse av at mange jenter blir utsatt for seksuelle overgrep. Her trekker H en parallell mellom holdninger rettet mot jenter og den seksuelle volden de blir utsatt for. KrF og FrP på sin side belyser hvordan kvinner fremstilles i russesanger også bunner i holdninger som er kvinnefiendtlige.

«...Det handler også om holdninger. Den siste tida har det vært mye oppmerksomhet knyttet til russelåter – jeg vil si grove russelåter. Jeg tenkte først jeg skulle sitere noen av sangene, men det egner seg ikke å framføre tekstene i Stortinget... Men de russelåtene vitner om ekstremt nedverdiggende holdninger til kvinner...De vitner om skremmende holdninger og verdier...» (KrF)

Utsagnet over er en del av en lengre uttalelse fra KrF. I sitatet over kan man se at KrF mener sangene er så ille at de ikke kan fremføres på Stortinget, og at de mener sangene vitner om holdninger mot kvinner som ikke er bra. FrP følger opp denne uttalelsen med lignende utsagn, og at de er enig i det som blir sagt av KrF. Samtidig viser V til hvordan skadelige holdninger mot kvinner ikke bare eksisterer i skolegården og i russesanger, men til og med blant politiet.

«...Det fikk vi sett ganske tydelig da en lensmann i Gjesdal i hvert fall ble framstilt litt uheldig da han i forkant av russetreffet i Kongeparken anbefalte alle russejenter å ha på seg

sykkelbukse under russeadressen. Da kommer det ganske tydelig fram i media at publikum forventer noe helt annet av politiet enn at det skal være rådet politiet gir til russen...» (V)

I sitatet over belyser V hvordan befolkningen ikke blir imponert over politiets håndtering av voldtekt i russetiden, som består av å legge ansvaret på potensielle ofre. Uttalelsen fortsetter med at V etterspør om det er god nok opplæring om kjønnsbasert kriminalitet og seksuell vold på politihøyskolen. SV følger opp dette utsagnet med å si at årlig kommer politiet med henvendelser rettet mot jenter i russetiden om at de ikke må bli for fulle og ta ansvar selv, og at uttalelsen om sykkelbukse kun ble ett i en rekke av dårlige råd. Sitatene fra de ulike politiske partiene over viser til at de har forståelse av at det finnes kjønnsbaserte holdninger i samfunnet som har sammenheng med voldtekt. Samtidig illustrerer disse sitatene at politikerne har en forståelse av voldtekt som kjønnet kriminalitet. Likevel er det ingenting som tilsier at politikerne ikke innehar noen av de samme holdningene selv, og bygger politikk ut fra disse.

4. 3. 3. En strøm av sympati og representasjon av offeret som «damaged goods»: Voldtekt ødelegger deg for livet

Når voldtekt i russetiden blir diskutert går det igjen fortellinger om ofre som skaper sympati, og som gjør at det er denne karakteren som kan tilegnes rollen som hovedperson. For eksempel i dette sitatet fra en representant fra KrF:

«... Når en ung jente, en kvinne, blir utsatt for voldtekt, har det konsekvenser for hele livet, både psykisk, fysisk og mange ganger sosialt – de orker ikke å være i sammenhenger med folk hvis de føler seg truet...» (KrF)

Ved å vise til alle konsekvensene KrF mener en voldtekt kan føre med seg, skaper de en fortelling hvor offeret er hovedpersonen. Gjennom beskrivelse av de skadene KrF mener en voldtekt kan skape vekkes det sympati med offeret, og et ønske om at det skal gå bra til slutt. I Törnquist (2021) kan man lese om hvordan diskurser i rettsalen skaper representasjoner av «ekte» ofre, og hvordan bruk av sympati er en viktig del av en slik diskurs. Samtidig blir dette i konflikt med at narrativet ikke skaper noe håp for at det faktisk er mulig for offeret å komme ut av voldtekten som et «helt» menneske. At konsekvensene for voldtekt er livsødeleggende, kommer også frem i KrF sitt første utsagn lengre opp hvor de uttaler:

«... Det ødelegger ikke bare russefeiringa, det ødelegger og kan få alvorlige konsekvenser for resten av livet...» (KrF)

Ser man på begge uttalelsene fra KrF ser man at de har en forståelse av at ofrene er jenter, og at konsekvensene av å bli voldtatt er at jentene blir ødelagte og påført irreversibel skade. Med tanke på å beskrive et narrativ hvor offeret er hovedpersonen og ha en forståelse av ofrene som ødelagte, er det flere av partiene som fører dette. Både FrP, SV og SP bidrar til å fremme dette narrativet.

«...Det er helt uakseptabelt at vi nær sagt hver eneste mai opplever at russ ødelegger livet til hverandre gjennom at kvinner, spesielt, blir voldtatt...» (FrP)

I sitatet over viser FrP til samme fortelling som KrF bare med andre ord, ved å vise til kvinner som får sine liv «ødelagt». Sitatet under viser videre at også Sp og SV bekrefter dette narrativet. Samtlige av partiene skaper en spenning i narrativet ved å vise til at konsekvensene for offeret av voldtekten er noe som varer livet ut, og at offeret ikke kan komme ut av voldtekten som et «helt» menneske. Sp uttaler:

«...Det er også historier som mange må leve med resten av livet. Det er ingen enkel sak å legge det bak seg...». (Sp)

I sitatet over ser vi hvordan Sp viser til hvordan voldtekt er noe som er med ofrene resten av livet. Selv om de ikke bruker ord som ødelegge, blir det underforstått som negativt og dramatisk når det er noe du må «leve med resten av livet». SV har en lignende uttalelse:

«Over halvparten av jentene i dette landet opplever seksuell trakassering, altså uønsket oppmerksomhet rundt kjønn, kropp og seksualitet. Vi vet at én av ti utsettes for voldtekt. Det er tunge erfaringer å bære med seg for landets kvinner...» (SV)

Forskjellen på fortellingene er at SV holder sin noe mindre dramatisk ved å heller fortelle at dette er en «tung erfaring», og ikke noe som nødvendigvis ødelegger personens helhet. Selv om SV sin formulering ikke er like dramatisk, så er det en lik forståelse som ligger til grunn for SV, Sp, FrP og KrF sitt narrativ. Ved å objektifisere kvinner og redusere de til en kropp, blir en kvinnes kropp sett på som passiv og som noe bare blir til for andre. Ved en voldtekt blir de «damaged goods». Tidligere har det også eksistert lover hvor fedre hadde rett på kompensasjon om en ugift datter ble voldtatt. Dette hadde fedrene rett på fordi det ville føre til at hun mest sannsynlig ikke ville bli gift, da ingen ville gifte seg med en voldtatt jente (Sheffield, 1998, sitert i Page, 2010, s. 316). Med andre ord får far kompensasjon fordi han blir sett på som eier av sin datter, mens hun blir sett på som en eiendel. Tanken kommer fra ideer om renhet og seksuell helhet (Owens, Hall & Andersson, 2020). Selv om det nødvendigvis ikke er en bevisst fremstilling av offeret, er det vanskelig å ikke trekke paralleller mellom politikernes forståelse av offeret som ødelagt og tanken om kvinner som

«damaged goods». Det illustrerer at selv om politikerne er bevisst hvordan holdninger er en viktig faktor ved voldtekt, kommer de i skade for å bygge på utdatert tankegang og holdninger mot kvinner.

4. 4. Hvem er det som voldtar? Lite oppmerksomhet på de som begår voldtekt

Politikerne viser tydelig at de tenker på jenter når det er snakk om hvem de forestiller seg er ofre når det er snakk om voldtekt i russetiden. Her er de, som vi har sett, også tydelig på at det er en rekke holdninger mot kvinner som har en sammenheng med voldtekt og at råd fra politiet ikke alltid er like imponerende. Likevel har politikerne nesten utelukkende fokus på ofrene i dette narrativet, og snakk om overgriper er til sammenligning svært nedtonet. Narrativet som presenteres, om voldtektskultur og «damaged goods», er i stor grad fokusert og rettet mot offeret. Overgriper som karakter kommer ikke frem, bortsett fra i noen få unntak som vises til under.

«...Dersom en synger eller sier at det er greit å utnytte mindreårige, eller framstiller jenter som objekter man bare kan ta for seg av, ja så gjør det noe med holdningene hos guttene...» (KrF)

Over ser man videre fra utsagnet til KrF om russesanger. Selv om KrF her ikke direkte uttaler at gutter er overgripere, er det likevel slik det kan tolkes når de spesifiserer at det er gutters holdninger som blir påvirket av «voldtektskultur», som i disse russesangene. Samtidig kan man også i denne uttalelsen få mer fyll i fortellingen om jenter som ofre, noe som igjen illustrerer en forståelse av voldtekt som kjønnet vold. Jenter blir ofre for voldtekt fordi fremstillingen av de i russesanger påvirker guttenes holdninger. FrP nevner også overgriper, men deres fortelling av overgriper har noen ulikheter fra KrF.

«...Det ene er at ofrenes liv får den enorme belastningen, men også gjerningsmannen ødelegger sitt liv...» (FrP)

Her får man igjen se hvordan de mener dette går utover offeret, men også at det er ødeleggende for overgriper. Ser man tilbake til det forrige sitatet fra FrP så er det heller ikke der bare offeret som får sitt liv «ødelagt», men at «*russen ødelegger hverandres liv*». Dette er en interessant vinkling som skiller seg noe fra KrFs fortelling. FrP skiller seg ut med å fortelle en fortelling der det er en konflikt mellom hvem vi skal føle sympati med; er det offeret eller er det overgriper? Eller kanskje begge, da FrP forteller historien om både ofre og overgripere som får sine liv ødelagt. I likhet med KrF viser også FrP til overgriper som kjønnet, ved å bruke ordet gjerningsmann viser de til en forståelse av at menn er overgripere.

Verken SV, A, Sp, V eller H nevner overgriper i sine uttalelser om voldtekt i russetiden. Samtidig vet vi at alle partiene, med unntak av Sp, bidrar til å representere offeret som kvinner. Partiene har derfor vist til at de har en kjønnet forståelse av voldtekt. Selv om de ikke uttaler at de anser menn eller gutter som overgriper, kan det tolkes slik på grunn av at de tydelig har vist at de ser på voldtekt som kjønnet kriminalitet. Å utelukke å spesifisere hvem de tenker på som overgriper kan være at det kanskje blir tatt for gitt at menn er de som begår voldtekt. Samtidig får man også inntrykket av at det at voldtekt i det hele tatt finner sted, også er noe som blir tatt for gitt. Et slikt inntrykk får man når hovedfokuset ligger på de utsatte, og ikke de som begår handlingen. Det er ikke det å begå voldtekt som blir problematisert, men hva man skal gjøre med ofrene.

Ved å utelate overgriper fra historien får det betydning for hvordan vi forstår den som begår voldtekt. Det kan være naturlig å tenke at overgriper vil bli representert som motstander i narrativet, men ved å ikke snakke om overgriper blir ikke dette tilfelle. Når overgriper blir viet så lite oppmerksomhet blir inntrykket at hvem som begår voldtekten og hvorfor noen voldtar verken er av betydning eller av interesse.

4. 5. Forestilte løsninger: Holdningskampanjer, rettsvesen og offeromsorg

For å undersøke nærmere hvem politikerne anser som motstander i dette narrativet, kan det være nyttig å se på hvilke løsninger politikerne representerer for problematikken. Ved å se på dette kan det også avsløres hva de anser som det som «egentlig» er problematisk med voldtekt. Forebygging blir diskutert i noen grad i diskusjonene til politikerne, men mye mindre sammenlignet med andre tiltak som er representert. I og med at politikerne viser at de også tenker på forebygging, kunne de ha hatt et narrativ hvor hindring av at voldtekt skjer er målet. Men når det ikke er disse tiltakene som får mest oppmerksomhet og fokus, er det ikke det narrativet som presenteres. I denne delen skal vi likevel starte med å se på hvordan politikerne representerer forebygging, før jeg introduserer de løsningene som får mest fokus.

4. 5. 1. Forebygging

Forebygging er som nevnt et fokusområde som kommer opp. Grunnen til at jeg starter med å vise til diskusjonen om forebygging, er fordi forebyggende tiltak kan anses som å komme før voldtekten skjer. Denne delen blir altså presentert først, ikke fordi politikerne fokuserer mest på dette område, men heller for å følge en tidsbasert rekkefølge av tiltak. Selv om forebygging blir tatt opp, er det ikke alltid det er spesifikke tiltak blir nevnt eller temaet får videre oppmerksomhet. For eksempel:

«... Det er viktig å fokusere på holdningskampanjer, grenseskapende kampanjer. Kampanjen til russen som brukes i år, er Nei er Nei. Kripos har en egen kampanje som heter Kjernekar, som er rettet inn mot ungdom mellom 18 og 35 år...» (FrP)

FrP nevner flere ganger at forebygging er viktig, og flere ganger referer de til de nevnte kampanjene over. Likevel kommer de ikke med flere eller nye forslag til tiltak som kan være forebyggende. Det gir inntrykk av at forebygging er viktig å ha sagt noe om, men det er ikke her hovedfokuset ligger når de snakker om tiltak for å bekjempe voldtekt. På den annen side har man KrF som både vektlegger holdningsarbeid, og knytter det opp mot nye forslag til tiltak som kan være forebyggende.

«...Jeg er glad for at justisministeren trekker opp det holdningsskapende arbeidet, grensesetting. Der har unge menn et stort ansvar, og vi som samfunn trenger å jobbe med holdninger. Gjennom det kan man få gjort mye...» (KrF)

Her forteller KrF en historie om unge menn som har et stort ansvar i å forbedre sine holdninger. Dette til likhet med historien de forteller om overgriper og russelåter lenger opp i teksten. Her bekrefter de videre sin historie om unge menn og deres holdninger som årsak til overgrep, og noe som må gjøres med.

Skole og undervisning kan også være en mulig arena for forebygging. Sp viser i et utsagn at de ser mulighet for at politiet kan bruke tid i skolen til å drive forebyggende arbeid mot voldtekt. V viser også til muligheter for forebygging i skolen når de uttaler:

«... En av nøklene for å få til det er å ha god seksualundervisning i skolen og god undervisning i barnehagen, som gjør at barna lærer seg både å sette grenser rundt seg selv og om kroppen sin. Dette er en av de tingene som er god forebygging mot at vi i det hele tatt opplever de voldtektene som vi opplever – det er jenter som klarer å sette klare grenser, og folk som har et bevisst forhold til sin egen seksualitet...» (V)

En interessant faktor ved V sitt utsagn er at selv når det er forebygging de retter sine tiltak mot, er det fortsatt offeret eller potensielle ofre som er i fokus. Det gjør de ved å direkte si at det som er god forebygging er jenter som klarer å sette grenser. Med dette utsagnet uttaler de indirekte at problemet ikke er at noen voldtar, men at jenter ikke er tydelige nok med å si ifra når de ikke vil. Dette blir en individualistisk tilnærming til problemstillingen, og viser til V problemforståelse. Her kunne de sagt at det handler om å sette grenser og respektere andres grenser, og slik hadde problemforståelsen handlet om alle i samfunnet. Ved å vise til at løsningen på voldtektsproblematikken er at jenter må lære å sette grenser, blir også representasjonen av problemet at det problematiske er jenter som ikke setter grenser. Med andre ord representerer de problemet som at det problematiske er offeret eller potensielle ofre, og ikke de som begår voldtekt. Samtidig blir dette en ansvarsfraskrivelse fra myndighetene, der ansvaret for å forebygge voldtekt blir flyttet fra myndighetene over på potensielle ofre.

H tenker også på undervisning når det kommer til forebygging av voldtekt:

«La meg ta den saklige, politiske delen av svaret først, og det er at seksualundervisning er en naturlig del av skolen. Det er en del av skolen i dag, og så har også Stortinget sluttet seg til at vi skal fornye alle læreplanene i skolen. Da har vi bestemt at livsmestring og folkehelse skal løftes opp som et tema og systematiseres på en bedre måte i dag. Det å bli kjent med egen kropp, bli kjent med grenser, bli kjent med hva som er overgrep og ikke, er en sentral del av det...» (H)

Til forskjell fra V spesifiserer ikke H at undervisning om grensesetting skal handle om at jenter skal lære å si nei. Her nevner de heller at man skal bli kjent med egen kropp, grenser og hva som er overgrep. Ved å nevne mer generelt og ikke så spesifikt blir det generelle inntrykket at det er kunnskap og informasjon som er en potensiell forebyggende løsning på problematikken. I et slik tilfelle kan man si at problemrepresentasjonen som H fremmer handler om manglende kunnskap og informasjon. Det kan tolkes som en forståelse av problematikken som systematisk og på samfunnsnivå, til forskjell fra den individualistiske tilnærmingen til V.

Som sett tidligere presenterte KrF et narrativ hvor menns holdninger er årsak til voldtekt. Likevel kommer KrFs historie i konflikt med seg selv når de senere uttaler:

«...Forebygging er det aller viktigste for å unngå at voldtekter skjer, men samtidig må vi gjøre mer med henleggelsesprosenten. Statsråden nevnte «Kjernekar». Russen kjører egne prosjekter, og hvis man ser nøye på buksebeina til russen, ser man at det står «Nei er nei», for å fortelle at sex skal være frivillig. Og dersom det ikke er frivillig, er det voldtekt. «Nei er nei» på russebuksene er tydelig, men det samme kan egentlig ikke sies om selve voldtektbestemmelsen i straffeloven...» (KrF)

Her går de bort fra å vektlegge historien om unge menns holdninger, og starter en annen fortelling. De forteller om hvordan russen selv viser til at sex skal være frivillig, men at dette ikke er noe som er til stede i dagens lovverk. Samtykkelov handler om at man formulerer lovverket slik at man definerer voldtekt som sex uten samtykke. Til forskjell fra hvordan lovverket er definert i Norge i dag som baserer seg på en definisjon av voldtekt hvor vold, trusler og tvang finner sted. KrF viser til at en slik endring i lovverket er noe de ønsker da de tenker det kan hjelpe med henleggelsesprosenten. Henleggelse kommer etter voldtekten har skjedd, noe som derfor handler mer om håndtering enn hindring av voldtekt. Helt til slutt i uttalelsen over setter KrF spørsmål ved om det er mulig at en lovendring kan ha en signaleffekt. Dette kan bety at KrF ser et forebyggende potensial i lovendring. Om det er slik kan man argumentere for at KrF sin problemforståelse innebærer tanker om at formulering av lovverket er problemet, og ved å endre det kan man bidra til holdningsendring og sådan forebygge voldtekt.

4. 5. 2. Politiet og rettssystemet representerer som løsning for voldtekt

Hvordan politiet kan bli bedre på å jobbe med voldtektssaker og hvordan politiet kan forbedres, er noe som får mer fokus enn forebygging når den forestilte situasjonen er voldtekt i russetiden. Dette er tiltak som kommer i gang etter voldtekten har skjedd. I denne delen undersøkes det derfor hvordan politikerne snakker om politiet som løsning på voldtektsproblematikken, og hvordan det former problemforståelsen deres. En gjenganger når det kommer til å ta opp politi som løsning, er at ulike partier setter det på agendaen og etterspør hva statsråd gjør for å forbedre ulike faktorer ved politiet. I disse dokumentene er det da FrP som sitter med statsrådsposten for justisdepartementet.

«FN rettet senest i fjor sviende kritikk mot det norske rettsvesenets behandling av voldtektssaker. For mange henlegges, og straffeutmålingen er for mild. Svært ofte tar det for lang tid før politiet tar tak i saken, og etterforskningen er for lemfeldig... » (SV)

Utsagnet over er en del av en lengre uttalelse hvor SV følger opp med å vise til hvordan fordommer påvirker rettsavgjørelser, og etterspør så hva statsråd gjør med holdningsproblematikken i rettsvesenet og politiet. Dette i likhet med V, som vi har sett tidligere også etterspør om politiutdanningen har god nok opplæring i kjønnet kriminalitet og seksuell vold. A er et annet parti som også etterspør konkrete tiltak for kvalitetsløft når det kommer til etterforskning, men til forskjell fra V og SV legger de ikke vekt på holdninger. Det er likevel tydelig at både A, SV og V mener at det er behov for et kvalitetsløft i etterforskningen av voldtektssaker. Hvorfor dette er viktig for å bekjempe voldtekt kan ligge i at man ønsker at flere skal bli straffeforfulgt. Det blir underbygget i SV utsagn ved at de for eksempel belyser at det er for mange henleggelser, og at etterforskningen ikke er optimal.

«... Derfor er det svært alvorlig at oppklaringsprosenten de siste årene bare er 18–25, altså henlegges omtrent 80 pst. av alle voldtektsanmeldelsene. Dette fører til at gjerningspersoner kan gå fri og kan gjenta handlinga, og det fører til en ekstra belastning for ofre. Mitt spørsmål går til justisministeren. Jeg lurer på hva han gjør for å sikre at politiet har kompetanse, har nok ressurser og prioriterer etterforskning av voldtekter.» (KrF)

I uttalelsen over setter KrF fokus på dårlige tall når det kommer til straffeforfølgelse i voldtektssaker. Til forskjell fra A, SV, og V uttaler de direkte at for få overgripere blir dømt, og i likhet med disse partiene etterspør de også kvalitet i etterforskning. Ser man utsagnet fra SV og KrF sammen skaper de et narrativ om at alt for mange voldtektssaker henlegges, og at dette skyldes dårlig kvalitet i etterforskningen. SV og V bygger opp under dette narrative ved å vise til at en del av årsaken til dårlig etterforskning ligger i holdninger og fordommer.

«...Vi må i tillegg ha et effektivt straffeansvar for faktisk å ansvarliggjøre dem som gjennomfører disse voldtektene. Her er det et forbedringspotensial, som jeg også har vært inne på, når det gjelder både etterforskning, kvalitet og oppfølging. Det er for få av disse sakene som ender med oppklaring og dom...» (FrP)

FrP støtter også opp om denne løsningen. I utsagnet over kan man se at de ønsker å få flere dømt, og mener løsningen i dette ligger i å få bedre kvalitet i etterforskningen. Dette narrative om etterforskning og politi som løsning bunner ned i en tanke om at straffeforfølgelse er en løsning på voldtektsproblematikken. Hvis man skal tenke at straffeforfølgelse bidrar til å hindre nye overgrep, må det ligge en forståelse til grunn om at ved å straffe de som begår voldtekt skremmer man dem, og andre, fra å begå nye overgrep. Likevel kan det argumenteres for at slike løsninger kommer etter voldtekten har skjedd, ikke før, og sådan blir det mer en håndtering av voldtekt, enn en hindring.

«...Dessverre er terskelen for anmeldelse svært høy, og vi er nødt til å ha et hjelpeapparat utenfor som bidrar til at flere står i en anmeldelse. Vi gjør derfor en rekke tiltak nå gjennom nærpoltireformen, hvor vi skal styrke de faglige miljøene for å sikre bedre etterforskningskapasitet og kvalitet. Vi har Etterforskningsløftet, hvor dette er et av temaene som løftes frem...»(FrP)

At det er snakk om håndtering, kommer spesielt frem i utsagnet over fra FrP. Her viser de til at årsaken til mange tiltak som blir gjort, blant annet når det kommer til politi og etterforskning, er for å få flere til å anmelde. Narrative som presenteres her viser til at motstanderen i narrative er håndteringen av voldtekten etter den har skjedd. Det er også noe som kommer frem når politikerne diskuterer siste løsning, offeromsorgen.

4. 5. 3. Offeromsorg

Oppfølging av ofre er også noe som får mye fokus av politikerne når de diskuterer voldtekt i russetiden. I denne delen skal jeg se nærmere på hvordan dette blir diskutert som en løsning på voldtekt.

«...I dag har SV fremmet forslag om lovfesting av overgrepsmottak. Det mener vi er nødvendig for å sikre alle innbyggere i landet et likeverdig tilbud. Vi mener at tilgjengelige overgrepsmottak med riktig kompetanse er avgjørende både for å sikre bevis og for å sikre god oppfølging av ofre...» (SV)

I utsagnet over fra SV får man innblikk i at de ønsker bedre oppfølging av ofre. Ved å fokusere på voldtektsmottak som løsning på problematikken, kan det tolkes dit hen at det de tenker vil hjelpe eller «redde» offeret er oppfølging etter voldtekten har skjedd. Ved at

tiltak rettes mot faktorer som kan forbedres etter voldtekten har skjedd, som voldtektsmottak og etterforskning, kan det ved bruk av narrativ analyse tolkes som at motstanderen er konsekvensene av hendelsen og manglede håndtering. I likhet med SV legger også FrP vekt på løsninger som kan antyde en annen motstander enn overgriper. Dette kommer frem blant annet her:

*«...Vi går nå også gjennom offeromsorgen for å sikre at de som tar det steget det er å anmelde, ikke skal bli stående alene gjennom en tøff og vanskelig prosess, som ikke ender med anmeldelsen, men som vil vedvare gjennom rettsbehandling og ankebehandling...»
(FrP)*

Uttalelsen over viser til hvordan FrP bygger opp under samme narrativ som SV. I likhet med SV blir ikke deres fortelling en fortelling der overgriper er motstander, men en fortelling der håndtering av hendelsen ligger i fokus og får være den motstanderen som må bekjempes. Som vi så tidligere har fokus på politi og etterforskning vært en sentral del i narrativet om håndtering, men utsagnene fra FrP og SV viser at også oppfølging av ofre er en viktig del av den håndteringen som politikerne ser nødvendig å utføre.

FrP sitt utsagn viser også til hvorfor de ønsker å styrke oppfølgingen av ofre, og at det er motivert av å få flere ofre til å stå i prosessen det er å anmelde og gå gjennom en rettsak. FrP sin formulering gir inntrykk av at dette ikke er en lett prosess, og at flere ofre derfor velger det bort. FrPs løsning blir derfor oppfølging og støtte til ofrene for at de skal gjennomføre etterforskningsprosessen. Ser man det i sammenheng med straffeforfølgelse, som er en av løsningene FrP er opptatt av, er de avhengig av at ofrene skal anmelde for at de skal ha noen å straffeforfølge.

A og Sp setter heller ikke fokuset på tiltak som er rettet mot å hindre at voldtekt skjer, men retter fokus mot håndtering. Dette kommer blant annet frem i dette utsagnet fra A:

«..Likevel vet vi at det er store mangler når det gjelder ivaretagelsen av den voldtatte. Mottak for voldtatte skal være lokalt i kommunene, og vi vet godt at kommuneøkonomien er stram – meget stram i de aller fleste kommuner. Det betyr at voldtektsmottak prioriteres for lavt» (A)

Dette eksemplet viser til et tiltak som A setter fokus på flere ganger; voldtektsmottak. I likhet med SV og FrP bidrar A til narrativet om håndtering ved å fokusere på ivaretagelsen av ofre. Akkurat som SV vektlegger de tilgang til voldtektsmottak, og viser til manglende ressurser til voldtektsmottak i kommunene. Sp på sin side viser også til oppfølging av ofre, men vektlegger andre faktorer.

«... Det er fremmet en rekke tanker om hva man kan gripe til i forhold til overgrepsmottak, og økt kompetanse i politiet er knyttet til det, men jeg tenker også at det er viktig at man sikrer at ikke bare politiet, men også helsevesenet og psykiatrien har en mulighet til å følge opp dem som har vært offer i en sånn sak. Kanskje må man også se på avhørssituasjonen, sånn at de som anmelder, føler seg trygge på at de blir ivaretatt på en god måte.» (Sp)

Uttalelsen over viser til hvordan Sp vektlegger oppfølging av ofre, men legger heller fokus på helsevesen og psykiatri mer generelt enn mer spesifikt voldtektsmottak. Deres tanker rundt helsevesenet kommer av at de ser et behov for at ofre skal føle seg trygge i en avhørssituasjon. Selv om Sp har fokus på andre tiltak enn A, FrP og SV, er deres representasjoner av løsninger også tiltak som går på håndtering etter voldtekten har skjedd. Både A og Sp sine tiltak bidrar igjen til at motstanderen i narrativet som SV og FrP allerede har skapt ikke blir utfordret, men heller opprettholdt.

4. 6. Oppsummering

Oppsummert kan man si at offeret i fortellingene til politikerne når de diskuterer voldtekt i russetiden, er hovedpersonen som må reddes fra et traume som har «ødelagt» dem for livet. Motstanderen i narrativet er hvordan man skal håndtere konsekvensene av voldtekten, altså hovedpersonens «ødelagte» liv. Men med politikernes tiltak for å blant annet bedre offeromsorgen som følger opp ofrene, og løft i etterforskning der politiet viser at de tar ofrene på alvor, kan man endelig oppnå rom for at offeret kan komme ut av voldtekten som et helt menneske. På denne måten får også politikerne være heltene i historien, da deres løsninger er det som redder offeret fra et liv som «ødelagt».

Gjennom analysen har jeg kommet frem til at politikernes problemforståelse av voldtekt, er at ofre for voldtekt kan bli en belastning for samfunnet. Ofrene; ødelagte jenter, må derfor ivaretas og følges opp for at de ikke skal bli en belastning for samfunnet, men heller fortsette å være en ressurs. Konsekvensene av denne representasjon av problemet er at hovedfokus blir på offeret, og de får mye av ansvaret for å håndtere voldtekten etter den har skjedd. Dette samsvarer med Laugerud (2020) sin forskning som viser til hvordan myndighetene disiplinere ofrene gjennom å få dem til å anmelde og oppsøke hjelp. På denne måten blir de forutsigbare ofre som melder fra om voldtekten og oppsøker nødvendig hjelp, til forskjell fra å bli uforutsigbare ofre med helseutfordringer som driver hevnaaksjoner (Laugerud, 2020).

Hva som forblir usagt eller uproblematisk er overgriper, og kanskje mer spesifikt det å begå voldtekt. Dette fordi det ikke er noe som blir diskutert av politikerne, og heller ikke et narrativ de fremmer. En konsekvens av å ikke snakke om overgriper, og hvem overgriper er, kan være at ofre ikke anser det de har blitt utsatt for som en voldtekt, eller ikke anser den som voldtok dem som en overgriper. I Hansen et al (2020) finner vi et eksempel på at en av grunnene til at ofrene de snakket med ikke anmeldte voldtekt, var fordi de følte at den som hadde voldtatt dem ikke var en person man kunne dømme for voldtekt. En annen konsekvens er at voldtekt fortsatt vil forbli et stort samfunnsproblem når den som utfører

voldtekt, og hvorfor, får lov til å stå uten diskusjon eller problematisering. Noe annet som forblir usagt er manglende representasjon av ofre. Narrativet politikerne forteller viser heller ikke til at det eksisterer andre grupper som også er spesielt utsatt for voldtekt.

Tankegangen bak løsningen til politikerne og problemforståelsen kan komme av at historisk sett har mannlig seksualitet blitt ansett som noe ukontrollerbart (Heinskou, Skilbrei, & Stefansen, 2020). Dette har igjen bidratt til at ofre for voldtekt har fått skylden for overgrepet. Dette for eksempel gjennom fokus på hva offeret har gjort, drukket eller hvordan det var kledd (Edwards, Turchik, Dardis, Reynolds, Gidycz, 2011). Hvis man legger til grunn en forståelse av mannlig seksualitet som ukontrollerbar, kombinert med forventninger til hvordan kvinner skal te seg for å ikke bli voldtatt, har man kanskje en oppskrift for narrativet over. Det blir da lettere å utføre tiltak rettet mot noen som fra før av ofte blir ansvarliggjort for handlingen, enn å ansvarliggjøre noen man allerede ser på som ukontrollerbar.

5. Voldtekt, et strukturelt samfunnsproblem som omhandler ulikestilling mellom kjønn?

Analysen tar utgangspunkt i tolv forskjellige dokumenter hvor ett er fra 2015, to fra 2016, tre fra 2017, tre fra 2018, to fra 2020 og ett fra 2021. Dokumentene er ikke de samme som ble brukt i forrige analysekapittel. De som er brukt her er både fra muntlige spørretimer, skriftlige spørsmål til ministre fra andre politikere, diskusjoner om statsbudsjett og diskusjoner om tiltak. De deltagende partiene er, A, H, FrP, SV, KrF, Sp, V og R. Temaene som har blitt identifisert er partnervold og seksuell trakassering. Gjennom analysen har jeg funnet at flere av partiene viser til en problemforståelse av voldtekt som et strukturelt samfunns- og likestillingsproblem. Representasjonen de fremmer er at voldtekt er et strukturelt og kjønnet problem. Denne representasjonen blir ikke fremmet av alle, og noen skaper andre narrativ som tolkes som motstand mot denne representasjonen. Ved å se nærmere på forståelsen av voldtekt som et strukturelt samfunns- og likestillingsproblem, tenker jeg det kan gi svar både på problemstilling og forskningsspørsmål. Narrativet de forteller er at voldtekt er kjønnsbasert vold som spesielt rammer kvinner, og hvor utøverne er menn. Dette er kjent gjennom ulike undersøkelser (Politiet Kripes, 2020; European Union Agency for Fundamental Rights, 2014; WHO 2021). FN og Europarådet er blant organisasjonene som legger press på Norge for å ta dette problemet på alvor (FN-sambandet, 2021; Council of Europe, 2011).

5. 1. Fortellingens start og slutt

Også her, i likhet med fortellingen om russ, starter fortellingen etter at voldtekten har skjedd. Likevel har man noen unntak. Venstresiden (A, R, SV) spesielt legger mye vekt på forebygging når det er snakk om seksuell trakassering, og starter da fortellingen før overgrepet finner sted. H er det eneste partiet som legger vekt på rehabilitering for dømte overgripere. Man kan derfor på den ene siden si at de starter historien når skaden allerede har skjedd, men samtidig kan denne løsningen forebygge nye overgrep. Dette gjør at det kan være starten på en historie før nye overgrep skjer. Slutten av historien blir rammet inn av løsningene de fremmer. I likhet med kapitlet om voldtekt i russetiden er det mye fokus på håndtering. Igjen blir det derfor en avslutning som smalner inn en historie om ofre og hvordan håndtere dem.

5. 2. Den representerte situasjonen: vold i hverdagslivet utført av personer kjent for offeret

I denne analysen blir det vist til at den forestilte situasjonen hvor seksuell vold skjer er i hjemmet, på skolen og på arbeidsplassen. Dette skjer gjennom seksuell trakassering og partnervold, men også at situasjonen muligens blir tilrettelagt gjennom samfunnsstrukturer. Til forskjell fra dokumentene hvor voldtekt i russetiden blir diskutert, er det mer fokus på overgripere som er kjent for offeret. En mulig årsak til dette kan være at ofrene og settingen er forskjellig. I disse dokumentene er det snakk om voksne kvinner i hjemmet eller på jobb, til forskjell fra unge kvinner som er ute og feirer i det offentlige rom.

5. 2. 1. Partnervold og seksuell trakassering

Et eksempel på den forestilte situasjonen som politikerne representerer er hjemmet. Det kommer frem ved å vise til vold i nære relasjoner. Denne representasjonen kommer til uttrykk i utsagnet til SV under:

«..I vårt land blir én av ti kvinner utsatt for voldtekt i løpet av livet sitt. I tillegg blir mellom 75 000 og 150 000 personer årlig utsatt for vold i nære relasjoner, mange av dem er barn. Da snakker vi om et grunnleggende problem. Dersom én av ti hadde stått uten jobb, hadde det vært på alle landets avisforsider hver eneste dag fram til problemet var løst...» (SV)

Uttalelsen kom i sammenheng med diskusjon om statsbudsjett for Kulturdepartementet. Her viser SV både til statistikk om voldtekt og vold i nære relasjoner, noe som kan tolkes som om de har en forståelse av at dette er to problem som er nært knyttet. Vold i nære relasjoner skjer i hjemmet, og slik blir hjemmet representert som den forestilte situasjonen. Uttalelsen bidrar til å bygge et narrativ om at voldtekt er kjønnet kriminalitet som sådan blir et strukturelt likestillings- og samfunnsproblem.

De viser også til at det er et problem som ikke blir gjort nok med, ved å sammenligne forståelse av voldtekt med forståelse av arbeidsløse. Uttalelsen gir innblikk i SVs problemforståelse. Ved å dra en parallell mellom et strukturelt problem som arbeidsløshet, bidrar utsagnet deres til å forsterke forståelsen av kjønnet seksuell vold som et strukturelt problem som bare kan løses på et samfunnsnivå. Utdraget er hentet fra en lengre uttalelse hvor SV videre understreker at de har en forståelse av at problemene er strukturelle, og at det omhandler ujevne maktforhold, kjønn og likestilling.

En annen forestilt situasjon som kommer frem i analysen er arbeidsplassen som arena for seksuell vold. Skolen blir også representert som en forestilt situasjon for trakassering. Seksuell vold på skolen og arbeidslivet blir ofte utført av kjente overgripere, og her kan også ujevne maktforhold mellom partene være tilstedeværende. Slike forhold kan fort vare over lengre tid om det ikke blir tatt tak i eller oppdaget. Ved å vise til anerkjennelse av skole og arbeidsliv som arena for seksuell vold, blir det også en anerkjennelse av volden som en del av hverdagslivet. Seksuell vold i hverdagslivet henger sammen med og blir muliggjort ved at overgriper er i en maktposisjon ovenfor offeret.

«...Arbeidsgivere som tidligere ikke har reagert, bør nå vite bedre. Kvinner og menn som opplever å bli trakassert, vet nå at de kan melde fra om det med hevet hode...» (H)

Sitatet over kommer fra en lengre uttalelse fra H i diskusjon om statsbudsjettet til Kulturdepartementet. Eksempelet viser til arbeidsplassen som forestilt arena for seksuell

trakassering. Representasjonen til H kommer i en narrativ konflikt med SV sin representasjon, da de ikke viser til samme forståelse av trakasseringen som kjønnen. Selv om de anerkjenner problematikken som reell, er fravær av kjønn en viktig faktor for deres forståelse. Det kan bety at til forskjell fra SV har de ikke en kjønn strukturert forståelse av problemet, men prøver heller å plassere ansvaret på offeret. Ved å vise til at det ikke lengre skal være skamfullt å melde fra, skaper de også en forventning om at det skal sies fra. Det blir en ansvarliggjøring av ofre ved å gjøre det opp til dem å melde fra, og slik blir ofrene også medskyldige om de forblir tause. De bidrar da til det H representerer som problematisk, nemlig stillheten rundt, og underrapporteringen av, seksuell trakassering.

A bruker lignende fremstilling av seksuell trakassering som SV brukte om voldtekt og vold i hjemmet. Nemlig å sette trakassering sammen med andre strukturelle utfordringer for å styrke den kjønnede volden som strukturell:

«...Kvinner jobber fremdeles deltid i klesbutikker, mens menn jobber heltid i bilforretning. Kvinner utsettes for grov vold, tvangsgiftes og er ofte ofre for ekstrem sosial kontroll og menneskehandel. Kvinner eier rundt 30 pst. av kapitalverdier målt opp mot menn... For mange menn forholder seg til for mange kvinner som underordnede individer som de kan bruke til egen tilfredsstillelse...» (A)

A sitt narrativ samsvarer med SV sitt, og bidrar til å forsterke det. Samtidig viser de også til den forestilte situasjonen som i hjemmet og i arbeidslivet. Gjennom analysen er inntrykket man sitter igjen med at flere av partiene har en representasjon av problematikken som strukturell, og bidrar til å skape et slikt narrativ og problemdefinisjon. R er ett av disse partiene. De utaler blant annet at seksuell trakassering finner sted i alle arenaer. De legger også vekt på at det ikke alltid er like lett å si ifra, da skjeve maktforhold kan skremme ofre for trakassering fra å melde fra i frykt for å miste arbeidstimer. KrF er et annet av partiene. De viser til gleden av å være en del av det som i «teorien» skal være et av verdens mest likestilte land. Her understreker de i «teorien», og utdyper videre at dette kommer av skuffelse over at #metoo har bevist at dette «dessverre veldig ofte ikke er slik i praksis». Senere viser også KrF til at en nullvisjon er viktig for dem med tanke på seksuell trakassering, da de anser det som en «trussel» for reell likestilling mellom menn og kvinner. Det blir tydelig at også disse partiene ikke bare har en strukturell forståelse, men også kjønnen.

5. 2. 2. Strukturelt problem forstått som utilstrekkelig politi og rettsapparat.

FrP, Sp, og V viser til en annen forståelse av utfordringene. Representasjoner de gir av problemet er ett som handler om utilstrekkelig rettsvesen og politi. De bidrar også til å belyse strukturelle utfordringer, selv om de ikke nødvendigvis understreker at det er det de gjør. Denne uttalelsen er hentet fra et dokument hvor FrP har sendt inn et skriftlig spørsmål til justisministeren:

«...I vår kunne vi lese i media om den serieovergrepdomte mannen i Trondheim som ble frikjent i Høyesterett for stalking og kinking, selv om politiet tok ham på fersken. Høyesterett slo da fast at stalking og kinking ikke er ulovlig, så lenge de fornærmede ikke er klar over stalkingen...» (FrP)

Uttalelsen over er fra et lengre utsagn hvor FrP er kritiske til at vi har et lovverk som ikke gir tilstrekkelig beskyttelse til ofre for stalking. De er også kritiske til at lovverket slik det står i dag ikke gir mulighet til å straffe personer som utfører stalking. FrP nevner lengre ned i uttalelsen at de fornærmede var jenter, og over ser vi at de viser til at stalkeren var en tidligere overgrepdomt mann. FrP bidrar til å belyse hvordan lovverket vi har i dag potensielt beskytter personer som begår overgrep. Stalking er ikke et fysisk overgrep, men som FrP viser i dette spesifikke tilfellet, er det snakk om en person som er dømt for voldtekt flere ganger. Samtidig representerer også FrP hjemmet som forestilt situasjon. I uttalelsen eksemplet over er hentet fra, viser de til at jentene blir stalket gjennom vinduer i hjemmet. Her fører FrP et narrativ om at ofre ikke har tilstrekkelig rettsvern, og at det er utfordringer med å få personer som begår kriminalitet dømt. Dette narrative er de ikke alene om å føre, da det også blir produsert av Sp og V. De representerer også det strukturelle problemet til å omhandle utilstrekkelig politi og rettsvern, ved å fokusere på at de fleste overgripere ikke blir straffet. V viser til at politiet og etterforskningen de gjør er viktig for å kunne ta ut tiltaler, og sådan få flere domfellelser. De mener at det at så få overgripere blir dømt er et «stort samfunnsproblem». Sp mener blant annet at politiarbeidet er for dårlig, og det må vurderes å ta i bruk flere metoder i etterforskningen enn det som gjøres i dag. Sp legger vekt på at i og med at så mange overgripere slipper straff i dag, mister man den avskrekkende effekten som en potensiell straff kan ha.

5. 2. 3. Menn slipper straff og kvinners manglende rettsvern?

Det er flere måter å forstå strukturelle problemer på. En måte er skjeve forhold mellom kjønn i samfunnet. Selv om partiene som representerer rettsvesenet og politiet som det strukturelle problemet ikke viser til den kjønne forståelsen, kan de to forståelsene ha en sammenheng. At spesielt hvite menns seksuelle rettigheter har stått sterkere enn kvinners er noe som har blitt forsket på av flere. Richardson (2000) viser til hvordan menns «entitlement²» til seksuell tilfredsstillelse fra kvinner ofte har stått sterkere enn kvinners rett til egen kropp, sikkerhet og selvbestemmelse. Dette blant annet ved å vise til hvordan menns seksuelle behov har blitt tilrettelagt gjennom porno og prostitusjon, samt at voldtekt innen ekteskap først ble ulovlig i England i 1991 (Richardson, 2000). I Bøe-Hansen (2010) kan man lese at de første tilfellene av voldtekt innen ekteskap som ble straffet i Norge, var tidlig på 70-tallet. Slik har også menn hatt rett og makt til å invadere andres komfortsoner og begå krenkelser. I dag har vi fortsatt et lovverk som fastslår at tvilen alltid skal komme den siktede til gode (Elden, 2021), noe som er en stor fordel om man har begått en voldtekt da det ofte er vanskelig å bevise at voldtekten har funnet sted, og derfor lett å lene seg på dette rettsprinsippet.

² Her brukes det engelske begrepet i mangel på god norsk oversettelse

5. 3. De forestilte ofrene: Kvinner, menn og barn

Selv om partiene forteller ulike narrativ om hvem offeret er, har de tilfelles å gjøre offeret til hovedpersonen i narrativet. Her åpner de opp både for voksne, barn, menn og kvinner. Til forskjell fra i russetiden der representasjonen var ganske spesifikt russejenter som da ofte er unge voksne. I likhet med diskusjoner om voldtekt i russetiden, får diskusjoner om voksne utsatt for voldtekt også et fokus der offeret er i sentrum. Det er interessant at de er konsekvente på å fokusere på offeret, selv ved ulike representasjoner av hvem ofrene er, eller hvilken forestilt situasjon det er snakk om. Det er offeret og ikke overgriper de hovedsakelig ønsker å fokusere på.

5. 3. 1. Kvinner: Seksuell vold som kjønnet

Alle partiene som er deltakende i dokumentene brukt i denne analysen, viser til kvinner som ofre for voldtekt og seksuell trakassering minst en gang. Noen partier representerer kvinner spesielt som ofre mer enn andre.

«...Tall fra omfangsundersøkelsen om vold og voldtekt som Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress kom med for ett år siden, viste at én av ti norske kvinner har blitt voldtatt. Da statsråden mottok rapporten, sa hun: «Vold mot kvinner er verst for dem som rammes, men det er også et samfunns- og likestillingsproblem...» (SV)

SV er ett av partiene som ofte representerer ofrene som kvinner. Utsagnet stammer fra et møte i 2015 hvor SV stilte spørsmål til Likestillings- og inkluderingsminister. Her viser de til at de har en forståelse av kvinner som ofre i voldtektssaker. SV underbygger forståelsen sin av voldtekt som kjønnet vold ved å vise til omfanget av kvinner som har opplevd voldtekt. Samtidig viser de også til en forståelse av problematikken som strukturell, både ved å vise til omfanget, og ved å beskrive utfordringen som et samfunnsproblem. Her kan vi se hvordan SV fortsetter et narrativ om voldtekt som kjønnet og strukturell vold. Hvem de anser som ofre er ikke unikt for dette møtet, men er gjennomgående i alle dokumentene inkludert i dette kapitlet. R og A representerer også kvinner hovedsakelig som ofre i sine utsagn, og er også med på å bygge samme narrativ som SV. I et møte hvor det diskuteres tiltak mot seksuell trakassering uttaler A:

«...Saken vi diskuterer, viser at det er forskjeller mellom høyresiden og venstresiden i norsk politikk. Høyresiden mener langt på vei at individet – den enkelte kvinne – selv skal ta ansvar for å unngå å bli trakassert. Eller lederen. Eller mannen. Alle andre enn politikere skal ta ansvar for å forebygge...» (A)

Her er et eksempel på at de nevner kvinner som ofre. I tillegg får man se hvordan de underbygger sin egen forståelse som strukturell, ved å anklage høyresiden av politikken for

å ha en mer individualistisk forståelse av utfordringen. Den kjønnede forståelsen blir forsterket både gjennom å vise til kvinner som ofre, og menn som de som trakasserer.

V har i sine uttalelser fokus på tiltak og nevner sjeldent ofre. Den eneste gangen det blir nevnt hvem det er de tenker på som ofre, er i dokumenter om tiltak mot seksuell trakassering. Her representerer de kvinner med tanke på hvilke konsekvenser seksuell trakassering får for deres deltakelse i yrkeslivet. Selv om V generelt ikke oppgir meninger rundt hvem de anser som ofre, er det kvinner når de først gjør det. Dette støtter opp om SV, R og A narrativ om kvinner som spesielt utsatt.

5. 3. 2. Menn: Et forsøk på motstand mot narrativ om voldtekt som kjønnsbasert vold?

FrP og H er begge opptatte av å representere menn som ofre for seksuell trakassering. Det er riktig at menn også kan oppleve seksuell trakassering. Et slikt fokus kan tolkes som et forsøk på å vise til en gruppe som ikke får mye oppmerksomhet rundt at de også kan være ofre. Likevel kommer det ikke spesielt tydelig frem at FrP og H er spesielt opptatt av å fremme historier om menn som utsettes for seksuell vold. I stedet tolkes det som en motstand mot narrativet om seksuell vold som kjønnsbasert. Selv om FrP viser til kvinner som ofre, fremmer de likevel et litt annet narrativ enn de øvrige partiene.

«...Det er liten tvil om at seksuell trakassering i all hovedsak har rammet kvinner, men vi vet også at dette er noe som kan ramme gutter og menn. ...» (FrP)

Slik vi ser i utsagnet over har FrP en representasjon av at menn også er ofre for seksuell vold. Dette kommer spesielt frem i dokumenter hvor seksuell trakassering er tema for diskusjon. FrP sitt narrativ blir noe ulikt enn A, R og SV. Ved å trekke inn menn som ofre utfordrer de narrativet om at det handler om urettferdige sosiale strukturer med kjønn som en viktig faktor. Selv om dette også er et narrativ de fremmer, som sett tidligere i kapitlet. At menn blir fremstilt som ofre av FrP er det ingenting rart med, da det også stemmer at menn blir utsatt for seksuell vold og trakassering. Forskjellen er at måten de fremstiller sitt narrativ og problemforståelse ikke viser til en kjønn eller strukturell forståelse i bunn. H er et annet parti som også viser til en forståelse av at menn også kan være ofre for trakassering:

«...Seksuell trakassering defineres som uønsket seksuell oppmerksomhet som oppleves krenkende og plagsom for den som rammes. Men den rammer ikke bare kvinner, den rammer faktisk også menn. Vi har alle et ansvar for gode tiltak for å bekjempe seksuell trakassering. Det er en ukultur som må stoppes...» (H)

I likhet med FrP er det viktig for H å representere menn som ofre for seksuell trakassering. Det er gjennomgående for alle uttalelsene til H i dokumenter hvor tiltak mot seksuell

trakassering diskuteres. Ved å fremme et narrativ der både kvinner og menn blir representert likt som ofre, får man ikke inntrykk av at dette er noe som skyldes kjønn, eller hvor kjønn er sentralt. I andre dokumenter hvor seksuell trakassering ikke er hovedtema, men heller mer spesifikt voldtekt, fremmer de andre representasjoner av ofre. Det kan enten være kvinner, barn eller en nøytral fremstilling. Det er interessant hvordan H viser til kvinner alene som ofre for voldtekt, men ved fokus på seksuell trakassering viser de til at begge kjønn er ofre. Jeg tolker det slik at det kan handle om en motstemme til venstresiden sitt tydelige narrativ om trakassering som kjønn og strukturelt. De fremmer altså ikke en problemrepresentasjon der seksuell trakassering er et resultat av ulikestilling.

Sp representerer også menn som ofre. I forbindelse med et møte der det ble diskutert om straffen burde skjerpes ved flere grove integritetskrenkelser og styrket oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i felleskap, nevner Sp ofre en gang, og da som hun eller han. Dette tyder på at de har en forståelse av at både menn og kvinner kan være ofre for voldtekt. For det meste holder de et nøytralt språk med tanke på ofre, og fokuserer mer på tiltak enn på hvem de utsatte for kriminaliteten er. I likhet med H og FrP er det en forskjell fra A, SV og R som har et narrativ der ulikestilling står sentralt, mens Sp ikke deler denne representasjonen, men heller drar fokuset bort fra den.

5. 3. 3. Barn og unge

De aller fleste partiene viser til en forståelse av at barn kan være utsatt for seksuelle overgrep. Unntaket er V og R. Det betyr ikke nødvendigvis at de ikke har denne forståelsen, men handler nok heller om at disse partiene har noe færre utsagn enn de andre partiene. Det er spesielt ett parti som oftere viser til barn i sin representasjon av ofre for voldtekt.

«Barn og unge skal få vokse opp i trygge omgivelser uten fare for vold og overgrep. Det er en målsetting vi må etterstrebe...» (KrF)

Dette er et av flere utsagn hvor KrF nevner barn, og deres forståelse av barn som ofre for voldtekt. Samtidig er det ikke bare barn de nevner her, men barn og unge. Dette er en forskjell, da unge kan være personer som er myndige. Ved å representere barn og unge som ofre sammen kan det tyde på en spesifikk forståelse fra KrF. Det kan kanskje bety at selv om personer ikke lengre er barn er de fortsatt unge, og som voksne er det vårt ansvar å ikke utnytte våre maktposisjoner ovenfor dem. Utsagnet er i forbindelse med et møte hvor tiltak for bekjempelse av voldtekt blir diskutert. Her velger KrF å hovedsakelig legge vekt på tiltak rettet mot barn for å bekjempe voldtekt. Selv om KrF også nevner kvinner som ofre, og kanskje spesielt når seksuell trakassering er temaet. Likevel har de et hovedfokus på barn, noe som gjør at de har et narrativ som skiller seg fra de andre partiene. Dette viser at de har en forståelse av at utfordringen starter tidlig, og at de ønsker spesielt å sikre løsninger rettet mot barn.

5. 4. Overgriper: den vanlige mann, serieovergriperen, kvinner som utøver vold og menn som utnytter sin posisjon

Ser man på partiene som nevner overgriper og deres uttalelser om dem, kan det være lett å tenke at overgriperen er motstanderen i narrativet. Ser man utelukkende på FrP sitt narrativ om overgriper som noen fremmed, farlig og vanskelig å kontrollere, blir dette tydelig. Også A skaper et sterkt bilde av menn og deres holdninger til kvinner som farlige, og dermed kan også menn sees som en potensiell motstander i narrativet. Til forskjell fra diskusjon om voldtekt i russetiden, har overgriper mer plass i diskusjon om voksne ofre. Likevel er det fortsatt ikke overgriperen som får mest oppmerksomhet her heller. En annen forskjell fra diskusjoner om voldtekt i russetiden er at representasjonen skiftes bort fra den fremmede overgriperen, og til noen som er kjent for offeret.

5. 4. 1. Den vanlige mann; voldtekt i nære relasjoner

En representasjon av hvem overgriper er kan man finne i SV sin uttalelse under. De viser til en representasjon av overgriper som den vanlige mann:

«...Vi vet at de aller fleste voldtekter begås av noen man kjenner, i nære relasjoner – venner, kjæreste eller familie. Det gjør det ekstra vanskelig å anmelde forholdet, og situasjonen blir ekstra krevende å stå i, for det er dobbel krenkelse og dobbelt svik...» (SV)

Utdraget er hentet fra en lengre uttalelse fra et dokument hvor det blir diskutert tiltak for å bekjempe voldtekt. SV viser til en forståelse av at de fleste overgripere er personer som har en form for nær relasjon til offeret. Ser man på ulike undersøkelser og forskning vet man at dette også stemmer (Politiet Kripos 2020; Kilpatrick, Best, Saunders & Veronen 1998). SV gir altså en representasjon av at de fleste overgripere er kjent for offeret. Gjennom denne uttalelsen får man sett mer av deres problemforståelse, og styrking av deres problemrepresentasjon av voldtekt og trakassering som kjønnet og strukturelt. De belyser også en forståelse av at det kan være ekstra utfordrende å anmelde noen man står nær. I samme uttalelse nevner de at de fleste vil forstå at om man blir overfalt av en fremmed så er det en voldtekt, men at det ikke er like lett å se når det er noen man kjenner. Dette virker å samsvare med forskningsfunn i Hansen et al. (2020), der det beskrives hvordan ofrene har vansker med å se sine overgripere som noen som kan dømmes for voldtekt. Dette viser igjen viktigheten av at SV poengterer at de fleste overgripere er noen man kjenner, og at det er et større behov for en slik samtale på samfunnsnivå.

5. 4. 2. Serieovergriperen: «Det klassiske eksemplet er der to overgrepsmenn står for 700 fornærmede.»

At overgriperen er den vanlige mann er ikke en representasjon av overgriper FrP ønsker å bidra til. Sitatet i overskriften og uttalelsen under viser til en litt annen representasjon av hvem som begår overgrep:

«...Serieovergripere og seriemordere bør, av hensyn til ofrenes verdighet, få strengere straff enn i dag...» (FrP)

Utdraget er fra en lengre uttalelse i forbindelse med diskusjon om å skjerpe straffen ved flere grove integritetskrenkelser, og styrking av oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i felleskap. Her får vi et litt annet bilde av hvem overgriper er, og kontrasten til SV sitt narrativ blir stor når ord som serieovergriper og seriemorder kommer inn i bildet. En beskrivelse FrP bruker er «*de verste kriminelle*». Andre beskrivelser er «*grotesk forbrytelse*» og «*avskyelige gjerningen*». Det er kanskje ikke så rart at noen finner det vanskelig å forstå at man har blitt utsatt for en voldtekt hvis den dominante forståelsen av hvem som begår overgrep er den som beskrives av FrP. Videre i et dokument som omhandler statsbudsjettet for justis- og beredskapsdepartementet, nevner FrP at det typiske er at to overgrepsmenn står for 700 fornærmede. Deres narrativ om at det er svært få overgripere som står for veldig mange overgrep, stemmer ikke overens med SV sitt narrativ om at de fleste overgripere er noen som er kjent med ofre og skaper en narrativ konflikt. Et narrativ om få overgripere på mange ofre stemmer heller ikke overens med utsatte og anmeldte i politiet sine rapporter. Politirapport viser at det var 1991 barn og voksne som anmeldte et overgrep i 2019, samme år var det 1695 unike anmeldte personer (Politiet Kripes, 2020). Narrativet FrP fremmer stemmer derfor nødvendigvis ikke overens med hvem overgripere er, eller hvordan overgriperne oppleves av ofrene.

Forskjellen på FrP og SV sin representasjon av overgriper er stor. Mens SV prøver å vise til at overgripere ofte er vanlige menn, jobber FrP hardt med å skille overgripere fra den øvrige befolkningen. Ved å bruke ord som serieovergriper, avskyelig og grotesk, dramatiserer de narrativet, samtidig som de skaper avstand fra bildet av overgriper som noen man kjenner og som man kanskje også er glad i. FrP sitt narrativ er en potensiell farlig fremstilling av overgriper, da den nødvendigvis ikke stemmer overens med de fleste voldtekter og voldtektsforbrytere. Når tiltak for å bekjempe voldtekt blir diskutert i 2017 uttaler FrP:

«...Men forebygging – her som i alle andre sammenhenger ved bekjempelse av kriminalitet – er også viktig. Det handler om holdninger, og der mener jeg vi alle har et ansvar i den generelle debatten og for hvordan man omtaler og hvilke holdninger man har til det andre kjønn. Der tror jeg vi også har utfordringer i innvandremiljøet som vi må tydeliggjøre, og som jeg mener vi skal kunne være tydelige på...» (FrP)

Her viser FrP først til at vi alle har et ansvar for hvordan vi omtaler det andre kjønn, fordi holdninger har betydning. Her kan man tenke seg at FrP viser til at voldtekt ikke bare er «*de verste kriminelle*» som gjør, men faktisk noe vi alle kan være i stand til på grunn av dårlige holdninger i samfunnet. Det de uttaler videre bidrar til å flytte fokuset fra oss alle til en bestemt gruppe i samfunnet. Når FrP bestemmer seg for å spesifikt rette fokus mot «*innvandremiljøet*», er det en bevisst handling for å flytte fokus av dårlige holdninger og

voldtekt mot en spesifikk gruppe. Det er ikke tilfeldig at «innvandrer miljøet» blir nevnt. FrP er kjent for å kjøre en innvandrerfiendtlig politikk, og knytte voldtekt opp mot «innvandrer miljøet» kan være et bevisst grep for partiets egen vinning. På samme måte som når de beskriver overgripere som serieovergripere, groteske eller verste kriminelle, får de skapt avstand fra overgripere til resten av befolkningen og bidrar til å fremmedgjøre dem. At vi har lettere for å se rasialiserte minoritetsmenn som overgripere enn hvite majoritetsmenn, er også bevist gjennom forskning. Bitsch og Klemetsen (2017) fant at hvite majoritetsmenn i Norge straffes mildere en rasialiserte minoritetsmenn. De fant også at ukjente overgripere der overgrepet skjer i et offentlig rom, straffes hardere enn når overgrepet skjer på fest (private rom) av en bekjent eller nær relasjon (Bitsch & Klemetsen 2017). FrPs utsagn over bidrar til å opprettholde fordommer som ikke bare kan føre til rasisme og diskriminering, men også til en representasjon om at hvite menn ikke er «ekte» overgripere.

5. 4. 3. Kvinner som utfører seksuell vold

H er det eneste partiet som representerer kvinner som overgripere:

«...Forskning viser at kvinner ikke rapporterer, særlig seksuell trakassering fra kvinner, altså sine medsøstre, hvis vi kan si det, og det er også en stor underrapportering av menn...» (H)

Utsagnet over stammer fra en lengre uttalelse hvor tiltak mot seksuell trakassering diskuteres. Dette blir enda et ulikt narrativ som skiller seg ut. Utsagnet over kan tyde på at H prøver å sidestille mannlige og kvinnelige overgripere, og at de har en forståelse av at seksuell trakassering ikke handler om kjønn. Det på lik linje med hvordan det var viktig for dem å vise til at også gutter og menn er ofre. De bidrar også til å ansvarliggjøre ofre ved å problematisere mangelen på rapportering av trakassering. At kvinner også kan være utøvere av seksuell trakassering stemmer. Men det fremstår ikke som et genuint forsøk på å sette lys på kvinnelige voldsutøvere, men heller nok et forsøk på motstand til et narrativ om seksuell vold som kjønn.

5. 4. 4. Menn som utnytter skjeve maktforhold

A nevner menn som de de forestiller seg som overgripere, både når det er snakk om voldtekt spesifikt og seksuell trakassering. De viser til en helt annen forståelse av seksuell trakassering enn for eksempel H, noe som kommer frem i uttalelsen under:

«...Fortsatt er makt, kapital og arbeid skjevt fordelt, og menn leder an. I disse strukturene misbruker en del menn makta si. Omfanget av seksuell trakassering som metoo-kampanjen har avdekket, viser at kvinners rett til å bestemme over egen kropp – en rett som er helt grunnleggende for å leve et trygt og godt liv – ikke er reell...» (A)

A uttaler gjentatte ganger i ulike dokumenter at seksuell trakassering er et resultat av menn som utnytter maktposisjoner, eller som generelt har dårlige holdninger mot kvinner. Uttalelsen bygger ikke bare på narrativet, men også forståelse av utfordringene som strukturelle og kjønnete. De belyser også hvilke konsekvenser de mener disse utfordringene har; at kvinners rett til egen kropp ikke er reell. KrF og R uttaler ikke direkte at menn misbruker makten sin, men det kan likevel tolkes som at de fører samme narrativ.

«...Når vi tar oss til rette overfor vår neste, gjør vi oss selv til herre over et annet menneske, og det har ingen av oss rett til å gjøre...» (KrF)

Dette er et utdrag fra en lengre uttalelse hvor KrF først nevner at de har en kjønnet forståelse av problematikken. Sammen med dette sitatet kan det likevel forstås som om de har de samme tankene som A. Det i likhet med R:

«...Historiene som kommer fram gjennom metoo, viser det skjeve maktforholdet – både mellom kvinner og menn, og også når det gjelder hvem som kan bestemme over andre på jobb...» (R)

R sitt utsagn viser, i likhet med KrF, til at det er en utfordring i samfunnet at noen misbruker sin makt ovenfor andre. Begge disse partiene har vist til kjønnete forståelser av problematikken. Som igjen vil si at de har et kritisk syn på menn som misbruker sin makt ovenfor kvinner. Slik får man inntrykk av at R og KrF fører samme narrativ som A. Og at disse tre partiene skaper en representasjon av overgriper som en som utnytter skjeve maktforhold.

Sp omtaler overgriper nesten utelukkende nøytralt, og har heller fokus på tiltak. Unntaket er denne uttalelsen fra en diskusjon om bekjempelse av voldtekt:

«...Det er ikkje greitt viss valdtektsmenn går fri fordi nokre av dommarane meiner påkledninga til offeret er relevant for skuldspørsmålet. Går vi langt nok i den retninga, må vi alle snart pakke oss like mykje inn på varme sommardagar som det vi gjer om vinteren. Det er viktig å få fram at korleis ein kler seg eller ter seg, ikkje er relevant. Det som er relevant, er om begge partar er frivillig med på det som skjer, eller ikkje...» (Sp)

De viser til en kjønnet forståelse av overgripere og av ofre. Dette gjennom å direkte si voldtektsmann, men også med å vise til voldtektsmyter som er til stede i samfunnet. Ved å vise til bekledning som unnskyldning for «victim blaming» viser de samtidig til kvinner som ofre, da det er kjent at det ikke er menn som får høre at hvordan de går kledd er unnskyldning for voldtekt (Amnesty International Norge & Reform, 2007; Edwards, Turchik, Dardis, Reynolds & Gidycz, 2011). Selv om Sp ikke nødvendigvis viser til at menn misbruker sin maktposisjon, ligger det likevel noen tanker til grunn for utsagnet deres om at noen ikke

kan kontrollere seg, og at ansvaret for dette blir lagt på ofre. Som igjen er noe de viser til ikke burde skje.

Selv om vi i denne delen har fått sett noen tanker om overgriper, får ikke overgriper spesielt stor plass hverken i diskusjoner om seksuell trakassering eller mer spesifikt voldtekt. Hadde man kun tatt utgangspunkt i uttalelsene over, kunne man tenke seg at overgriper er den som blir representert som motstanderen i narrativet. Ser man på løsningene dog, er det ikke like overbevisende at overgriper er det politikerne finner som den største motstanderen i narrativet.

5. 5. Løsninger

Politikerne viser til flere ulike løsninger på utfordringene. Løsningene de fremmer er forskjellig fra når de diskuterer seksuell trakassering og voldtekt spesifikt. I denne delen skal jeg derfor se nærmere på de ulike løsningene de fremmer; både mot seksuell trakassering og voldtekt spesifikt.

5. 5. 1. Løsninger mot seksuell trakassering

Hvilke løsninger de ulike partiene fremmer er både like og ulike. Partiene kan også fremme ulike tiltak fra dokument til dokument. Et dokument hvor alle partiene er deltakende, er under diskusjon som handler om å bekjempe seksuell trakassering. Her er samtlige partier enig om å innføre tre tiltak; 1. Styrke veilednings- og hjelpetilbud for de som utsettes for seksuell trakassering. 2. Sikre at seksualundervisning inkluderer grensesetting og respekt for andres grenser og 3. Avklare hvordan spørsmål om seksuell trakassering skal tas inn i elevundersøkelse eller andre relevante undersøkelser i skolen. Det kan tyde på at de har blitt enig om løsninger som er en miks av 1. håndtering, 2. forebygging og 3. kartlegging.

5. 5. 1. 1. Strukturell endring

De ulike partier har flere andre tiltak mot seksuell trakassering også. A er ett av de:

«...Det burde være åpenbart at trygge stillinger, jevnere fordeling av ressurser og større kjønnsbalanse i maktkonstellasjoner har betydning for omfanget av trakassering...» (A)

Her legger A vekt på arbeid med strukturer i samfunnet de mener bidrar til ulikestilling, og som legger til rette for seksuell trakassering. Motstanderen i A sitt narrativ er samfunnsstrukturer så vel som menn som misbruker sin makt. Dette inntrykket gir også andre partier, spesielt SV, som har svært likt fokus som A i diskusjoner om seksuell trakassering. De fokuserer også på samfunnsstrukturer, hvor de mener det de kaller

likestillingspolitikk, samt et tiårig program i skolen, er viktig for å bekjempe seksuell trakassering.

Både SV, R, og A er opptatt av ulike tiltak direkte rettet mot arbeidslivet som viktig for å bekjempe seksuell trakassering. De tre partiene har en lik forståelse av hva som skaper arena for seksuell trakassering, og hvordan de ønsker bekjempe det. Nevnte partier sammen med Sp var samlet om et forslag om å få innført ett lavterskeltilbud der Likestillings- og Diskrimineringsnemnda skulle få mulighet til å gi oppreisning og erstatning i saker om seksuell trakassering innen 2019. Det ble nedstemt og erstattet med et likt forslag, men som ikke skulle innføres før 2020 av resterende partier; H, FrP, V og KrF. Selv om Sp kanskje ikke har helt samme forståelse av seksuell trakassering som SV, R og A, er de mer enig med dem enn den andre fronten i saken.

5. 5. 1. 2. Individualistisk tilnærming til utfordringene

Den andre fronten består av FrP, H, V og KrF. Når seksuell trakassering diskuteres har de ikke samme forståelse som partiene nevnt over. FrP, H, V og KrF ble enig med partiene over om tre tiltak nevnt tidligere, men utover det virker de å ha et annet fokus, noe som kan tolkes som om de har en annen forståelse. Både FrP, H, og V legger mye vekt på at personer utsatt for seksuell trakassering må melde fra. FrP går så langt som å uttale:

«...Derfor tenker jeg at det som er mest naturlig å gjøre fra denne talerstolen i dag, er å gi en stor takk til dem som har turt å stå i den debatten, tør å løfte debatten, for har vi ikke de stemmene som tør å fortelle om de traumatiske og vanskelige tingene som de har opplevd, har man heller ingen ting å bygge politikken ut fra. Men å stå her og love noen konkrete forslag over bordet nå kan jeg ikke...» (FrP)

Det er flere faktorer ved FrP sitt utsagn over som skiller seg fra A, SV, og R. Første legger de ansvaret på ofre ved å uttale at de ikke har noe å bygge politikk på om folk ikke melder ifra. Med en slik uttalelse flytter FrP ansvaret fra seg selv som myndighet over på private personer. Slik blir problemet ikke noe myndighetene skal bry seg med, men heller noe private personer må gjøre noe med selv. Laugerud (2020) argumenterer også for at ofre blir ansvarliggjort for å unngå kriminalitet. Hun viser til Garland (1996) belysning av det han kaller for ansvarliggjøringsstrategien. Denne går ut på at det ikke er myndighetenes ansvar å løse kriminalitet, men potensielle ofres ansvar å unngå den. Forskjellen på Laugerud og Garland er at Laugerud argumenterer for at faktiske ofre og ikke bare potensielle ofre blir ansvarliggjort for å unngå kriminalitet (Laugerud, 2020; Garland 1996). Disse artiklene er nyttige da de belyser det samme som jeg finner i eget materiale, nemlig at det er opp til ofrene ikke bare å unngå kriminalitet, men også melde seg til myndighetene slik at de selv kan bli håndtert. Denne teorien bidrar til å forsterke at FrP representerer problematikken som et individuelt problem, og ikke noe som samfunnet eller myndighetene skal ha ansvar for. H gjentar flere ganger at det er greit å si ifra, og at det er viktig å melde fra om

seksuell trakassering. Det samme gjelder V. Disse tre partiene har et individualistisk syn på problematikken som skiller seg fra R, SV og A forståelse om strukturer i samfunnet. Det som blir fremstilt som den største motstanderen i H, FrP og V sitt narrativ er at ofre ikke melder fra. Gjennom deres problemforståelse er de avhengig av at personer melder fra.

5. 5. 2. Løsninger rettet spesifikt mot voldtekt

Løsningene til alle partiene forandrer seg når diskusjonen handler direkte om voldtekt, og ikke om seksuell trakassering. Inntrykket er da at løsningene deres ikke er like ulike som ved seksuell trakassering. Det er ikke lengre et like tydelig skille på forståelsene. De fleste av partiene fokuserer mye på hvordan få flere til å anmelde og hvordan få flere dømt. Det er ofte løsninger der håndtering er i fokus og sjelden forebygging, dette i likhet med hva som ble funnet i det første analysekapittelet. Selv om de ulike partiene ikke nødvendigvis fremstår som spesielt enige, fokuserer de alle på ulike løsninger om hvordan man skal håndtere voldtekt. Løsningene er ofte rettet mot offeret, politiet eller voldtektsmottakene, og hvordan ulike tiltak rettet mot nevnte kan føre til flere anmeldelser og domfellelser.

5. 5. 2. 1. Opplæring og utdanning

De forskjellige partiene har ulike løsninger som skiller seg fra, eller fører ulike partier sammen. For eksempel er både A og Sp opptatt av å øke kunnskap og opplæring av dommere. Dette nevnes av A vedrørende skjerping av straff ved flere grove integritetskrenkelser, og styrking av oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i felleskap.

«...Og de stemmer imot forslaget om å intensivere arbeidet med å endre holdningene til voldtekt og sørge for at dommere og meddommere i domstolene får økt kunnskap om voldtekter, særlig fest- og sovevoldtekter...» (A)

Utdraget over er fra en lengre uttalelse hvor A kritiserer regjeringen for å stemme mot forslag om opplæring av dommere. Det kommer tydelig frem at A mener det er behov for endring av holdninger i domstolene. Med en slik løsning blir problemet representert som at holdningene i domstolene er problematiske, og går utover domfellelser. Sp nevner også opplæring av dommere i forbindelse med tiltak for å bekjempe voldtekt. De uttaler at holdninger i domstolen fører til frifinnelser, og at det derfor er behov for opplæring av dommere.

Når bekjempelse av voldtekt blir diskutert viser også SV til opplæring; ikke av voksne, men barn. De viser til et ønske om et tiårig program i skolen mot seksuell trakassering, og styrket seksualundervisning. Selv om fokuset er mer spesifikt rettet mot voldtekt, vektlegger fortsatt SV forebygging. Ved å fremstille utdanning som løsning på voldtekt representerer SV problematikken som manglende kunnskap. Til forskjell fra A og Sp fokuserer

SV på å starte med opplæring tidlig. Et slikt tiltak kan ha betydning for at alle i fremtiden har økt kunnskap, og ikke bare dommere. Samtidig kan det også være hensiktsmessig at voksne som ikke fikk opplæring i barneår får det i voksen alder, spesielt om man jobber med tematikk som voldtekt. Forskjellen her blir at SV sitt tiltak kanskje har en større forebyggende effekt ved å starte tidlig. Mens A og Sp sitt tiltak heller vil føre til mer kunnskap for dommere å lene seg på når de tar avgjørelser i retten. Slik unngår de å bygge sine avgjørelser på fordommer og voldtektsmyter.

H skiller seg ut med å være de eneste som nevner tiltak rettet mot barn og porno. Her ønsker de å få innført et «pornofilter» for å beskytte barn mot porno. De utdyper det ikke nærmere. Selv om det ikke er et opplærende grep, kan det kanskje være forebyggende. Man vet at barn helt nede i 9 årsalderen har sett porno, og at mye av den pornoen som fremstilles er voldelig og direkte voldtekt (Berggrav/ Redd barna, 2020; Medietilsynet 2020). Ved å fremstille pornofilter for barn som løsning på voldtekt blir problemrepresentasjonen porno, og at det kan være skadelig for barn. Tiltakene om opplæring og utdanning kan alle være forebyggende, og viser at politikerne tenker på tiltak for å hindre at voldtekter finner sted.

5. 5. 2. 2. Strengere straffer

FrP og H er mye enig i sine løsninger, blant annet at de ønsker strengere straffer for personer som har utført flere voldtekter.

«Regjeringen har foreslått å øke maksstraffen for gjentatte alvorlige integritetskrenkelser. Dette er ment å ramme den som begår flere drap, flere grove voldtekter og flere voldsforbrytelser...» (H)

Utsagnet over er fra dokumentet der skjerping av straff ved flere grove integritetskrenkelser, og styrking av oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i felleskap blir diskutert. FrP og H er enig i at straffen burde skjerpes, men forslaget går ikke gjennom da andre partier stemmer mot. Ved å fremstille straff som løsning på voldtekt kan man tenke seg at problemrepresentasjonen handler om behov for konsekvenser. Samtidig kan det også ligge en forståelse til grunn om at straff kan ha en avskrekkende effekt slik at overgripere ikke begår nye overgrep, eller skremme andre fra å utføre overgrep.

FrP skiller seg ut ved å fokusere på svakhet i lovverket som omhandler stalking. Ved å vise til hvordan en svakhet i lovverket kan føre til at personer slipper straff, representerer de også behovet for konsekvenser. Her kan den avskrekkende logikken ligge til grunn, og sådan ha en forebyggende effekt, så vel som tanke om at straffen i seg selv kan virke forbyggende for nye ugjerninger. Selv om tiltakene kan tenkes å være forebyggende, er de samtidig rettet mot håndtering etter voldtekten har skjedd. Straff vil ikke være nødvendig om voldtektene ikke fant sted i utgangspunktet.

5. 5. 2. 3. *Oppfølging av overgriper*

H skiller seg ut med å være eneste partiet som nevner rehabilitering av overgripere. De nevner at ikke alle innsatte som er dømt for overgrep har likt tilbud, og at de ønsker et landsdekkende behandlingstilbud og styrke samarbeidet mellom helsetjenester og kriminalomsorg. Det er tankevekkende at H er det eneste partiet som nevner tiltak rettet mot overgriper. Om det hadde vært et fokus de hadde generelt, og ikke bare i en uttalelse i et statsbudsjett, kunne man tenke seg at motstander i deres øyne er overgriper. Men siden deres fokus som oftest ligger på håndtering av offeret blir ikke dette troverdig. Det er ikke et narrativ som blir fremmet. Oppfølging av overgripere er også et håndterende tiltak, men et som er rettet mot utøveren av voldtekten og ikke offeret. Å fremme en slik løsning på problematikken kan ha en individualistisk tilnærming til problematikken i grunn. Det fordi det handler om å rehabiliterer den enkelte overgriper. Samtidig som det er et tiltak som håndterer voldtekten etter at den har skjedd, kan det føre til at enkeltpersoner ikke begår nye overgrep. Ved en slik løsning er det likevel ikke strukturer i samfunnet som ligger bak problemforståelsen, men enkeltindivider som må rehabiliteres.

5. 5. 2. 4. *Andre tiltak*

Som belyst er det flere ulike tiltak som kommer frem som løsninger på voldtekt. Likevel dominerer tiltak som etterforskning, oppfølging av ofre og fokus på å få flere dømt. V og KrF har også mye fokus på håndtering. Her skiller KrF seg fra andre partier ved å uttale seg om løsninger rettet mot barn. Det er overgrep mot barn de hovedsakelig vil bekjempe, og de retter et fokus på tiltak for å avdekke overgrep mot barn. KrF nevner også at forebygging er viktig uten å komme med spesifikke tiltak. Men i likhet med V ønsker de også et nytt voldtektsutvalg som en løsning på å bekjempe voldtekt generelt. Det utdypes ikke hvilken funksjon dette utvalget skal ha, men det kan tenkes at det skal fungere både som et håndterende og som et forebyggende tiltak. På grunn av det store fokuset på tiltak som håndterer voldtekten etter den har skjedd, er narrativet likt som i analysen om voldtekt i russetiden. Å håndtere voldtekt etter den har skjedd blir dominerende over et narrativ om å hindre at voldtekt skjer.

5. 6. *Oppsummering*

Gjennom denne analysen har jeg vist til politikernes representasjoner av ofre, overgripere, situasjoner og løsninger, når man har tatt utgangspunkt i en problemforståelse av voldtekt som et strukturelt samfunns- og likestillingsproblem. Ofrene de representerer varierer. Partier på venstresiden som A, SV og R er spesielt opptatt av å representere voksne kvinner som ofre. KrF på sin side viser også til kvinner, spesielt når seksuell trakassering blir diskutert, men enda viktigere for dem er det å vise til representasjon av barn og unge som ofre for voldtekt. V er mer forsiktig med å gi en tydelig representasjon, men også de har fremstilt kvinner som ofre. Høyresidepartiene FrP og H sammen med sentrumspartiet Sp representerer også kvinner og barn som ofre, men i tillegg også representert menn. H og FrPs fremstilling av menn som ofre har vært spesielt tydelig i diskusjoner om seksuell trakassering. Selv om partiene viser til mer variasjon av representasjon av ofre her, er det likevel mangel på representasjon av gruppene vist til i *1. 2. 1. voldtektssituasjonen i Norge*.

Representasjon av andre grupper spesielt sårbar for å bli utsatt for voldtekt er noe som blir utelukket og dermed noe politikerne skaper taushet rundt.

Hvem de ulike partiene fremstiller som overgriper varierer også. Her er det igjen ett skille mellom venstresiden med KrF og høyresiden. Venstresiden med KrF representerer overgriper som den vanlige mann, eller menn som utnytter ujevne maktreasjoner. Også Sp viser til en slik representasjon uten å gjøre det like direkte som de øvrige partiene. FrP deler ikke denne representasjonen, og er opptatt av å fremstille overgriper som noen som skiller seg fra resten av befolkningen. Noen som er farlig og annerledes. H i likhet med FrP bidrar heller ikke til en representasjon av overgriper som vanlige menn, men i deres fremstilling får man se at også kvinner er mulige overgripere. I likhet med første analysekapittel er det tydelig at det er offeret som er hovedpersonen i narrativet. Uavhengig av hvilke av partiene som forteller historien, er det offeret som er i sentrum. Selv om overgriper blir en tydelig representasjon av motstander fra flere partier når man ser på diskusjon om seksuell trakassering, blir dette ikke gjennomgående når man videre ser på dokumenter om spesifikt voldtekt. Selv om flere av venstresidepartiene kan gi inntrykk av overgriper som motstander i dokument om seksuell trakassering, gir de et større inntrykk av at det er strukturer i samfunnet som er den største motstanderen. H, FrP og V på sin side presenterer offeret ikke bare som hovedperson, men også som motstander. En slik fremstilling gjør offeret til sin egen verste fiende, ved å vektlegge ofrenes ansvar om å melde fra om kriminaliteten de utsettes for.

De forestilte situasjonene som vises til er hjemmet, arbeidsplassen og skolen. Representasjonen av arenaer i hverdagslivet som situasjon for voldtekt bidrar til en forståelse av at seksuell vold er en del av hverdagen. Det er hovedsakelig venstreside partiene A, SV og R som skaper et tydelig narrativ om at kvinner er spesielt utsatt for seksuell vold fra vanlige menn, som kan være deres arbeidsgivere eller kjærester. Den seksuelle volden er en del av hverdagslivet, noe som igjen gjør det til et strukturelt samfunns- og likestillingsproblem. Narrativet er sterkest når det utelukkende diskuteres seksuell trakassering. De andre partiene bidrar også til dette narrativet, men det er også motstand til stede. Problemforståelsen som kjønnet og strukturell blir dominerende når seksuell trakassering diskuteres, og da kommer høyresidepartiene i en narrativ konflikt. Her viser de motstand til narrativet som føres ved å gi alternativer representasjoner av ofre og overgriper. Spesielt SV, A og R viser til strukturelle endringer som løsninger på utfordringer på seksuell trakassering, men disse løsningene blir ikke like ofte fremmet når det snakkes utelukkende om voldtekt. Da blir det igjen mye snakk om anmeldelser, etterforskning, politi og domfellelser, og narrativet deres blir ikke like tydelig. H, FrP, V har en mer individualistisk tilnærming til seksuell trakassering som utfordring. De vektlegger i mye større grad ofres ansvar av å melde fra, og på denne måten får de flyttet ansvar fra seg selv som myndighet over på ofrene. Slik blir også ofrene medskyldig om de ikke melder fra om kriminaliteten de blir utsatt for. H, FrP og V har en individualistisk forståelse i grunn, noe som gjør at problemet fra deres side blir representert som å handle om hva enkeltpersoner kan gjøre enn strukturelle endringer.

På grunn av ulike meninger, problemforståelser og representasjoner av de forskjellige karakterene i narrative, blir det ikke bare en representasjon av problemet som fremmes. På den ene siden blir problemet representert som skyld i samfunnsstrukturer som fremmer ulikestilling og muliggjør trakassering. På den annen side får man en representasjon av problemet som individuelle uhell som ikke har sammenheng med samfunnsstrukturer og kjønn. Med andre ord blir voldtekt representert som et likestillings- og samfunnsproblem av noen partier. Av andre partier blir det representert som et individuelt problem.

6. Voldtekt representert som sex uten «samtykke»

I dette kapitlet ser jeg nærmere på hvordan politikerne representerer ofre, overgripere og løsninger når voldtekt er representert som sex uten «samtykke». Kapitlet er basert på seks dokumenter, der tre av dokumentene handler utelukkende om samtykkelov, mens de resterende inneholder enkeltuttalelser. Dokumentene er fra 2015, 2016, 2018 og 2021. Det er syv ulike partier inkludert i dokumentene: SV, FrP, KrF, A, H, Sp og R. Partiet med flest uttalelser er FrP som har ti unike uttalelser, mens Sp og R kun har en uttalelse hver. Når jeg skal se nærmere på representasjon av voldtekt som sex uten samtykke, blir det også hensiktsmessig å undersøke nærmere hva samtykke i seg selv blir representert som. Hva betyr samtykke for de ulike politikerne? For å finne svarene jeg søker er det nødvendig å ta steget fra samtykke generelt til lovverk, fordi vi i dag ikke har en forståelse av at sex uten samtykke er voldtekt som grunnlag i voldtektsloven. Når dette blir en stor del av samtykkedebatten til politikerne, blir det et nyttig utgangspunkt for analysen. Vi er forpliktet til internasjonale konvensjoner som krever at voldtektslovgivning skal basere seg på samtykke. Det er flere land som allerede har en samtykkelov, blant dem våre naboland Sverige og Danmark (Samtykkealliansen, 2022). Canada har også samtykkelov, og her forventes det at man tar tydelige grep for å forsikre seg om at den andre parten ønsker seksuell kontakt (Jokila & Niemi, 2020). Når andre land, og da spesielt naboland, innfører en slik lov legger det press på Norge til å følge etter.

6. 1. Fortellingens start og slutt

I likhet med kapittel fire og fem starter fortellingen med å fortelle om de som blir voldtatt. Igjen starter derfor historien etter voldtekten har funnet sted. Forskjeller mellom partiene skaper to ulike slutter. H, FrP og Sp sin støtte til dagens lovverk og problematisering av en lovendring bidrar til å holde fokuset på offeret og føring av sak for retten. På denne måten slutter deres historie med håndtering. Partiene for en lovendring (SV, A, R og KrF) representerer kunnskapsmangel som problemet. De vektlegger den forebyggende effekten en lovendring kan ha. Slik fører de slutten av historien tilbake til start hvor å hindre at voldtekt skjer er mulig gjennom økt kunnskap.

6. 2. Den forestilte situasjonen: hjemmet, hverdagslivet og på fest

Den forestilte situasjonen som representeres av politikerne i kapitlet er sex hvor samtykke er fraværende. I dokumentene kan man lese at alle partier er enig i at sex uten samtykke er voldtekt. Flere av partiene understreker at dette er rettspraksis i Norge, men her mener likevel noen at det er behov for å tydeliggjøre dette. Den forestilte situasjonen handler altså om sex og samtykke, men hvordan dette forstås av partiene er noe ulikt.

6. 2. 1. «Samtykke» som frivillighet

Flere av partiene er mer forsiktige med å representere samtykke. Spesielt de som er for en lovendring. Samtidig er det flere som legger vekt på at gyldig samtykke handler om

frivillighet. I dokument fra 2018 hvor lovendring blir diskutert viser A og SV til forslaget deres:

«...Stortinget ber regjeringen foreslå en endring som tydeliggjør straffeloven § 291, slik at ordlyden bedre gjenspeiler at seksuell omgang uten samtykke (ufrivillig seksuell omgang) er forbudt. Forslaget skal ikke endre innholdet i gjeldende rett...» (A)

Det er A som legger frem forslaget, og som vi ser vektlegges det at seksuell omgang uten samtykke er ufrivillig seksuell omgang. Det er det nærmeste vi kommer en definisjon fra A. SV gjentar denne forståelsen i et dokument fra 2021, hvor de sender inn skriftlige spørsmål til justisministeren. Her viser de til at en samtykkelov skal vektlegge at voldtekt er mangelen på et frivillig samtykke. De mener loven burde endres for å sikre at ufrivillig seksuell omgang som i dag faller utenfor dagens definisjon, blir inkludert i formuleringen av lovverket. I tillegg til å vektlegge frivillighet gir A og SV en representasjon av at sex uten samtykke skjer i hverdagslivet. Dette kommer frem gjennom at begge viser til at en tydeliggjøring av lov er nødvendig for å unngå misforståelser, og at «folk» skal vite hva som er ulovlig. I et annet dokument setter SV voldtekt og vold i nære relasjoner sammen, samtidig som de kritiserer regjeringen for å gå mot en samtykkelov. Representasjonen av voldtekt som SV gir i uttalelsen er at sex uten samtykke foregår i hjemmet. KrF er et annet parti som viser til frivillighet som sentralt i forståelsen av samtykke. De viser til russens kampanje «nei er nei», og at det her kommer frem at sex skal være frivillig. De nevner også at vektlegging av frivillighet er utydelig i dagens formulering av lovverket.

R er det siste partiet som vektlegger frivillighet. Det gjør de når lovendring blir diskutert i 2018. De viser til utsagn fra Sveriges statsminister da de fikk samtykkelov, som den gang sa at sex skal være frivillig, og er det ikke det er det ulovlig. Men R skiller seg fra de andre med å gå litt dypere i sin forståelse. I samme utsagn gir de to representasjoner av den forestilte situasjonen. Den ene representasjonen er i hjemmet. Ved å vise til omfang og å understreke at de fleste overgrepene er kjent for ofre, gir de en representasjon av at sex uten samtykke kan foregå i hjemmet eller andre hverdagslige arenaer. Den andre representasjonen er at sex uten samtykke foregår på fest. Det gjør R ved å vise til undersøkelse fra Kripos, som viser at spesielt festrelaterte voldtekter faller utenfor dagens lovverk.

Partiene over viser til en forståelse av at samtykke handler om at sex skal være frivillig. De gir derfor en representasjon om at ufrivillig sex er voldtekt. Flere av partiene gir også representasjoner av at den forestilte situasjonen hvor brudd på samtykke foregår er i hverdagen, hjemmet og på fest.

6. 2. 2. Manglende samtykke representert som bruk av makt

Sp er et av partiene som har en veldig vag representasjon av samtykke, men i likhet med FrP og H mener de at samtykke er tilstrekkelig inkludert i dagens formulering av lovverket. FrP og H har en lik forståelse av samtykke som kommer frem i ulike utsagn. Blant annet når samtykkelov blir diskutert i 2018. Her uttaler FrP at samtykke er et upresist begrep som må fylles med innhold for å skape mening. Derfor uttaler de videre:

«...Det er selvfølgelig mye som alle vil være enige om, f.eks. at man ikke kan godta et samtykke som er oppnådd gjennom bruk av vold. Men så snart man beveger seg bort fra vold, tvang, trusler og utnyttelse av noen som er bevisstløs eller sover, vil det være langt mer krevende å trekke opp grensen. Oppfatningen av hvor grensen går, vil være delt, også blant personer som deler mange av de samme verdimeslige utgangspunktene...» (FrP)

FrP viser her til en forståelse av at manglende samtykke bare finner sted ved bruk av vold, eller om en person ikke er bevisst. Fremstillingen blir en smalere forståelse av samtykke, hvor man anser at utfordringene blir for store til å kunne utvide forståelsen av hva en voldtekt er ytterligere i en juridisk kontekst. Samtidig blir det en representasjon som legger begrensninger for hva en «ekte» voldtekt er, og kan virke fordelaktig for overgripere. Hvis ikke kriteriene i forståelsen over er oppfylt, kan en slippe unna med å begå en voldtekt som oppleves like alvorlig for offeret. H på sin side har en noe lik uttalelse som FrP:

«... Dagens voldtektsbestemmelser forsøker også å sirkle inn de tilfellene der sex ikke er frivillig. Det er gjort ved å nevne i loven omstendigheter som utelukker samtykke, som at gjerningsmannen har utøvd vold, optrådt truende, eller at fornærmede var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen...» (H)

I likhet med FrP viser H til en smalere forståelse, der det ikke er mulig å forestille seg at en voldtekt kan foregå på et annet vis enn ved bruk av vold eller utført mens offeret er ubevisst. Det skal sies at H viser mer åpenhet til lovendring i senere dokumenter, noe jeg kommer tilbake til senere. Selv om de i denne uttalelsen viser til at sex skal være frivillig, mener de også at det finnes grenser for hvordan en frivillighet kan brytes. Samtidig ved å støtte formuleringen «motsette seg handlingen», legger man opp til at det er ofrenes ansvar å beskytte seg mot voldtekten, og ikke overgripers ansvar å ikke voldta. Her blir ansvaret altså lagt på ofre og ikke overgriper. En slik representasjon blir problematisk av flere grunner. For det første blir voldtekten da ikke problematisk fordi noen voldtar, men blir kun en «ekte» voldtekt så lenge offeret kjemper mot. For at en slik representasjon skal gi mening må man enten ta for gitt at sex er noe overgriper har krav på med mindre man tydelig kjemper imot og viser at man ikke vil, eller noe overgriper ikke kan kontrollere og

derfor blir det opp til offeret å kjempe imot. Begge deler kan bygge på forståelser om at menn har sterkere seksuelle rettigheter som vist til i Richardson (2000), eller stereotype oppfatninger om menns seksualitet som ukontrollerbar.

Representasjonen til H, FrP og Sp viser til en forestilt situasjon om at voldtekt som sex uten samtykke handler om vold, tvang og trusler. Den forestilte situasjonen de representerer er en hvor overgriper bruker vold for å voldta, eller hvor offeret må bruke vold for å hindre å bli voldtatt. H gir i et tilfelle en annen representasjon også. Her snakker de om vold i nære relasjoner, sex uten samtykke og voldtekt i samme uttalelse. det kan tyde på at de representerer hjemmet som den forestilte situasjonen for sex uten samtykke.

6. 3. Det forestilte offeret

I diskusjonene på Stortinget hvor voldtekt er representert som sex uten samtykke, er det ikke offeret som er hovedfokuset. Det er heller diskusjoner om lovendring som ligger i front, og argumenter for eller mot en endring som blir formidlet. Samtidig får man noen uttalelser hvor ofre er nevnt eller inkludert. Selv om offeret ikke er like mye i fokus, er det fortsatt viktig å undersøke hvordan de blir representert. Dette for å finne hvem politikerne forestiller seg som ofre for voldtekt, noe som er like relevant også når voldtekt er representert som sex uten samtykke. Med tanke på tidligere forskning er det flere studier som viser til at kvinner som lever under voldsregimer heller ikke lever under forhold hvor et gyldig samtykke kan bli gitt (Bjørnholt & Helseth, 2019; Jokila & Niemi, 2020). Som sett innledningsvis kan det også være hensiktsmessig å se på forståelser rundt ofre med tanke på hvem som blir ansvarliggjort for voldtekten.

6. 3. 1. Det kjønnsløse offeret

Selv om uttalelsene om hvem de tenker på som ofre er få, viser SV mer spesifikt hvem de representerer i to ulike uttalelser i to ulike dokumenter. I deres resterende uttalelser beskriver de offeret nøytralt ved bruk av ord som fornærmede eller ofre. Når samtykkelov blir diskutert i 2018 uttaler SV:

«...Det er veldig skuffende for de tusenvis av kvinner og menn som har blitt utsatt for dette, og for de mange som er under trussel om dette.» (SV)

Utdraget er fra en lengre uttalelse, og SV er skuffet over at regjeringspartiene med Sp går mot en samtykkelov. I utdraget kan man se at når representasjon av voldtekt er sex uten samtykke, viser de til at de forstår det slik at både kvinner og menn er ofre. Ved å stort sett holde seg nøytral, eller bruke en beskrivelse av ofre som kvinner og menn, blir ikke

forståelsen av hvem som er ofre spesielt kjønnnet. Slik får man ikke et inntrykk av at det ligger en kjønnnet forståelse av voldtekt som fenomen til grunn. Det blir heller et narrativ om at kjønn ikke er av betydning når sex uten samtykke blir representert som voldtekt. Dette skiller seg fra SVs tidligere uttalelser om ofre, som ofte har bestått av en tydelig forståelse av voldtekt som kjønnsbasert vold hvor kvinner hovedsakelig er ofre. Sp er et annet parti som også representerer både kvinner og menn som ofre når voldtekt er definert som sex uten samtykke.

«Voldtekt er et alvorlig og uakseptabelt overgrep som dessverre rammer altfor mange kvinner og menn i Norge i dag...» (Sp)

I og med at Sp ikke tidligere heller har uttalt noen spesiell forståelse av voldtekt som kjønnsbasert vold er det heller ikke så rart at de viser til begge kjønn som ofre når de først nevner kjønn. I likhet med SV bidrar de ikke til å fremme en kjønnnet forståelse av ofrene, og sådan en kjønnnet forståelse av voldtekt.

FrP og H har en nesten utelukkende nøytral ordlyd når de snakker om ofre i disse dokumentene, som viser til sex uten samtykke som representasjon av voldtekt. I likhet med SV og Sp over bidrar de da til å skape et narrativ om kjønnsløse ofre, og at betydningen av kjønn ikke er relevant. Representasjon av kjønnsløse ofre påvirker representasjon av voldtekt som sex uten samtykke, da det blir en forståelse om at kjønn ikke er en faktor for å bli utsatt for ufrivillig sex. Det kan med andre ord tenkes at ved å representere ofrene som kjønnsløse, ligger det tanker bak om at uavhengig av kjønn kan man være utsatt for voldtekt representert som sex uten samtykke. Likevel får man også en representasjon av hvem H og FrP tenker på som ofre. Ser vi tilbake til deres uttalelser hvor de forsvarer dagens lovtekst, bidrar de samtidig med å representere ett spesifikt offer. Offeret blir representert som noen som har blitt utsatt for vold og kanskje ikke var bevisst på gjerningstidspunktet. Samtidig er representasjonen at hvis offeret er bevisst skal det kjempe mot. Sloss du ikke mot er du ikke et «ekte» voldtektsoffer. KrF på sin side gir ikke en direkte representasjon av offeret. I tidligere utsagn knyttet til diskusjon om voldtekt i russetiden viser KrF til russens kampanje «nei er nei» og at sex skal være frivillig, men at dette ikke er reflektert i lovteksten. Det kan derfor tolkes slik at det spesielt er unge KrF tenker på som ofre når voldtekt er definert som sex uten samtykke, og en forståelse om at unge er spesielt utsatt. Med andre ord er unge mer sårbare for ufrivillig sex. Slik skapes et inntrykk av at representasjon av voldtekt som sex uten samtykke spesielt omhandler unge, og at det er på unge fokuset bør ligge.

6. 3. 2. Voldtekt som kjønnsbasert vold

Det finnes likevel eksempel der både H, Frp og SV viser til en kjønnet forståelse av offeret. Eksempelene fra H og FrP er begge utsagn fra da samtykkelov ble diskutert i 2018. Selv om FrP helst kjører en nøytral tone har de også en forståelse av at kvinner hovedsakelig er ofre.

«...Vi har også fått med oss de konsekvensene som også det svenske forslaget har, der det er snakk om at vi skal kunne dokumentere hvert enkelt steg i en slik handling. Det kan også gjøre at bevisbyrden ofte kommer over på kvinnen som blir utsatt for voldtekt...» (Frp)

Når de først går nærmere inn på hvem de tenker på som ofre, nevner de kvinner. I denne uttalelsen argumenterer FrP mot en samtykkelov fordi de mener dette vil legge bevisbyrden på kvinnen. Denne uttalelsen er interessant da den ikke anerkjenner at dette faktisk er et problem i dag også. De uttaler det som at det kommer til å bli et nytt problem i voldtektssaker, og ikke noe som er eksisterende. Leser man Laugerud (2020) kan man se at vi i dag er svært avhengig av ofres kropp og klær for å samle bevis til eventuell rettsak (Laugerud, 2020). Hvis FrP virkelig mener at det er problematisk å legge bevisbyrde på offeret hadde de kanskje sagt noe om situasjonen slik den er i dag, men det kommer ikke opp som tema. Representasjonen de gir er at en lov som baserer seg på samtykke vil skape ofre som får mer ansvar. Det er også eksempel fra H hvor de beskriver offeret som kjønnet. De viser til kvinner som ofre, noe som kan bety at de forstår kvinner som hovedsakelig ofre for voldtekt.

«...Et skremmebilde av systemet vil gjøre at kvinner ikke tør å gå til politiet og anmelde disse sakene. Det advarer jeg mot.» (H)

I tillegg til en kjønnet forståelse, viser de til en bekymring for at ofre skal få inntrykk av at vi har et system som ikke fungerer og derfor ikke anmelder. Bekymringen baseres på hvordan andre politikere viser til voldtektssituasjonen i Norge, ved blant annet at få blir dømt og at de fleste anmeldelser blir henlagt. Her fremstiller H en representasjon av offeret som kjønnet, og som noen som vegrer seg fra å anmelde. H sin hensikt trenger ikke handle om å hindre voldtekt, men å ha kontroll på ofre. Laugerud (2020) skriver om hvordan det kan være lettere for myndighetene å disiplinere ofre enn å hindre voldtekt. Uttalelsen over kan tyde på at slik prioritering fra H.

SV sin forståelse av voldtekt som kjønnsbasert vold kommer tydelig frem både i kapittel fire og fem. Selv om den forståelsen ikke blir spesielt tydelig i denne analysen, finnes det likevel ett eksempel på deres kjønnede forståelse i diskusjon om statsbudsjett for justisdepartementet i 2018. Da beskylder SV høyresiden for å ikke ta kvinnelige ofre på alvor, og bruker høyresidens stemme mot samtykkelov som argument.

A og R er de partiene som tydeligst viser en forståelse av voldtekt som kjønnsbaserte vold i disse dokumentene. De viser tydelig representasjon av kvinner som er ofre og at det er mange av dem. Utsagnene under fra A og R stammer begge fra diskusjon om samtykkelov i 2018.

«...Valdtekt er grov kriminalitet. Det rammar flest kvinner og er eit stort problem for reell likestilling. Nasjonalt kunnskapssenter om vald og traumatisk stress fann i ei undersøking i 2014 at éi av ti norske kvinner har vore utsett for valdtekt i løpet av livet, nesten halvparten av dei før fylte 18 år...» (A)

I utsagnet over viser A til tall over hvor mange kvinner som opplever voldtekt i løpet av livet, samt at mange av kvinnene opplever voldtekten mens de fortsatt er barn. Representasjonen A gir er at ofre for voldtekt er kvinner som både er voksne og barn. Samtidig gir de en representasjon av ofrene som tause om det de blir utsatt for. R representerer også ofrene som tause:

«...Det er uforståelig og bekymringsverdig at regjeringen ikke vil støtte forslaget, ikke minst når vi vet at én av ti kvinner i Norge har vært utsatt for voldtekt. Halvparten av dem ble voldtatt før fylte 18 år. En tredjedel har aldri fortalt om voldtekten til noen...» (R)

R fremmer samme representasjon av offeret som A. Dette ved å vise til omfang, og ved å vektlegge at mange ofre holder seg tause om overgrep. Det er tydelig at R og A forstår ofre av voldtekt som et likestillingsproblem hvor kvinner hovedsakelig er rammet, og at omfanget er stort. Dette også når voldtekt er representert som sex uten samtykke. En samtykkelov vil nok ikke bedre rettsvern til barn, da det uansett er ulovlig å forgripe seg på barn. Ved å nevne at mange kvinner opplever voldtekt allerede som barn forsterker A og R alvoret av utfordringene, samt at muligens appellerer til følelsene til de politikerne fra partiene som stiller seg mot forslaget. Ved at politikerne viser til en kjønnet representasjon av ofre når voldtekt er representert som sex uten samtykke, blir det et inntrykk av at kvinner er spesielt utsatt for å ikke bli respektert når de ikke ønsker seksuell kontakt. Som

vil si at ikke alles samtykke blir tillagt like stor verdi. Ved å representere ofrene som mange kvinner som også forblir tause, gir det et inntrykk av at det er sammenheng mellom manglende samtykke og tausheten etterpå. Representasjonen blir en der ofrene forholder seg tause fordi de ikke har tillit til at deres manglende samtykke blir tatt på alvor.

6. 4. Den forestilte overgriperen: Menn og den usynlige overgriperen

Overgriper har ikke vært midtpunkt for debatten til politikerne i noen av dokumentene brukt i verken dette eller de andre analysekapitlene. Overgriper blir kanskje spesielt lite nevnt i dokumentene hvor voldtekt blir fremstilt som sex uten samtykke. Det finns likevel eksempler på hvem noen av politikerne tenker på som overgriper i disse dokumentene.

6. 4. 1. Kjønnen overgriper

Et parti som direkte viser til en kjønn forståelse av voldtekt, både med tanke på ofre og overgriper, er R. De uttaler i dokument fra 2018 om samtykkelov at:

«...I studien som Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress gjennomførte, står det: «Seksuelle overgrep mot kvinner ble utført nesten utelukkende av menn. Også overgrep mot menn ble stort sett utført av menn. De aller fleste kjente overgriperen.»...»
(R)

Her viser R til sin forståelse av at menn hovedsakelig er overgripere gjennom bruk av forskning. Her viser de til at overgriperen som oftest er noen som er kjent for offeret, noe som ikke blir vektlagt av noen andre partier. Utdraget er fra en lengre uttalelse hvor R videre adresserer hvordan #metoo har vist at samfunnet fortsatt reproducerer kjønnsroller og maktulikheter mellom kjønn. Her underbygger de sin forståelse av voldtekt som et likestillingsproblem og som et strukturelt problem, også når voldtekt er representert som sex uten samtykke. R gir en representasjon av at overgripere hovedsakelig er menn som er kjent for offeret. I starten av kapitlet vises det til hvordan SV og A ønsker en tydeliggjøring av lovverket slik at «folk» skjønner hva som er ulovlig. Dette kan tolkes som en representasjon av overgriper som vanlige «folk».

Høyre holder seg for det meste nøytral om gjerningsperson eller utelukker å nevne overgriper i det hele tatt, slik som mange av de andre partiene. Men i likhet med at det finnes eksempler på deres kjønnede forståelse av ofre, finnes det også ett eksempel på deres kjønnede forståelse av overgriper.

«...Det er gjort ved å nevne i loven omstendigheter som utelukker samtykke, som at gjerningsmannen har utøvd vold, opptrådt truende, eller at fornærmede var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. ...» (H)

Ved å bruke ord som gjerningsmann har de forståelse av overgriper som menn. Til forskjell fra R som tydelig viser til deres forståelse av voldtekt som et likestillingsproblem, er det ikke et slikt narrativ fra H. H sin kjønnete forståelse av overgriper kommer mer av selvfølgeligheter man tar for gitt, menn voldtar og kvinner blir voldtatt, uten å direkte føre narrativet om voldtekt som et kjønn eller strukturelt problem. Om man ser tilbake til starten av kapitlet hvor FrP og H forsvarer dagens lovtekst kan man også finne en representasjon av overgriper. Dagens lovtekst gir tydelige representasjoner om hvem overgriper er. Ved at lovteksten viser til «ekte» voldtekter som voldtekter hvor vold, trusler, tvang eller utnyttning av bevisstløse, bidrar de samtidig til å skape en representasjon av overgriper som noen som er voldelig. Ved at H og FrP, samt også Sp, støtter denne formuleringen av lovteksten, bidrar de til å representere overgriper som voldelig.

Samtidig er det mulig å tenke seg at flere av partiene har en kjønn forståelse av overgriper når voldtekt er representert som sex uten samtykke. Dette fordi flere av partiene tydelig viser til en forståelse av voldtekt som kjønn gjennom beskrivelse av ofre, eller viser til en forståelse av utfordringene som et likestillingsproblem. Men også gjennom ord som «gjerningsmenn», slik som i H sitt tilfelle. KrF, som nevnt tidligere, har kun et utsagn fra 2016 om voldtekt i russetiden som er knyttet til samtykkelov. De nevner ikke overgriper direkte i sitatet, men ved at KrF viser til at russeren selv kjører kampanjer i russetiden som «nei er nei», kan det også tyde på at de har en forståelse av at unge ikke bare kan være ofre for voldtekt, men også kan være potensielle overgripere.

6. 4. 2. Den usynlige overgriper

Tidligere har vi sett eksempler på uttalelser som kan gi tydelige representasjoner av overgriper. Samtidig er det svært lite fokus på overgriper når sex uten samtykke blir diskutert. Ved å ikke gi en tydelig representasjon av overgriper og ved å unngå å snakke om de som begår overgrep, bidrar politikerne til å usynliggjøre de som begår overgrep.

Det er skremmende at overgriper får så liten plass og blir så lite diskutert, fordi voldtekt da blir en handling uten noen som utfører den. På denne måten får overgriper være usynlig og ansvarsløs. Når fokuset på overgriper er så å si ikke-eksisterende, blir fokuset på offeret enda mer påfallende. Ved å rette mye fokus på å få ofre til å anmelde og søke hjelp, legger det mye ansvar og føringer for hva som er en riktig måte å være offer på. Når man samtidig ikke har et slikt fokus på overgriper gir det et inntrykk av at reglene lages for de utsatte, men ikke for de som begår handlingen. Når man i tillegg vet at voldtekt er et veldig kjønn

fenomen hvor kvinner er spesielt utsatt og menn spesielt er utøvere, blir narrativet som føres ikke spesielt positivt for kvinner, men kanskje veldig fordelaktig for menn som begår voldtekt. Som Laugerud (2020) belyser må ofrene være på en spesifikk måte så myndighetene får håndtert voldtekten. I dokumentene i min analyse kommer dette veldig tydelig frem, samtidig som det blir tydelig at politikerne ikke har interesse av å prøve å legge føringer for hvordan menn skal være eller gjøre for å ikke utsette kvinner for voldtekt.

Det som også blir synd, er at diskusjonen rundt ny formulering av voldtektsloven kunne ha handlet om å omformulere lovverket slik at ansvaret ligger hos den som tar initiativ til sex, og ikke potensielle ofre. Dette ved å legge føringer om at det forventes at man tar grep for å forsikre seg om at de man initierer sex med ønsker denne kontakten, og at man kan vise til hvordan man forsikret seg om et samtykke. Noe som er til forskjell fra lovverket vi har i dag, hvor det står at det er opp til den enkelte å motsette seg handlingen, ergo ansvaret blir på det potensielle offeret. For at en slik diskusjon skal være mulig må man flytte fokuset bort fra ofre og over på overgriper. Da må man kunne snakke om de som begår voldtekt i mye større grad enn det politikerne har gjort i disse dokumentene.

6. 5. Løsninger

I denne delen går jeg nærmere inn på hvordan partiene representerer samtykkelov som en god og en dårlig løsning for å bekjempe voldtekt.

6. 5. 1. Introduksjon av samtykke i lovteksten

Det er flere partier som har en positiv innstilling til samtykkelov, og som argumenterer for dette. Disse partiene er SV, A, R og KrF. I denne delen skal vi se nærmere på hvordan de argumenterer for en samtykkelov ved bruk av argumenter som symbolsk verdi og kvinners rettigheter.

6. 5. 1. 1. Kvinners rettigheter og rettsvern

Et argument som blir brukt for å fremme samtykkelov er kvinners rettsvern og rettigheter. SV belyser for eksempel i dokument fra 2016 hvordan mange voldtekter faller utenfor dagens juridiske definisjon, og at det derfor er behov for endring av lovtekst. SV mener at en lovendring kan bidra til færre henleggelse, og at flere voldtekter kan bli ført for retten. SV retter kritikk mot regjeringen ved flere anledninger for å være mot en endring av lovtekst. Dette kommer blant annet frem ved en diskusjon om statsbudsjettet til justisdepartementet i 2018.

«...Det dannes et mønster i dette. Denne regjeringen har tidligere sagt nei til en samtykkelov for voldtekt og har nå også begynt å lefle med abortloven. Det dannes et mønster av at denne regjeringen rett og slett ikke tar kvinnelige ofre nok på alvor. Det er noe regjeringen er nødt til å gjøre noe med...» (SV)

Her kan man se hvordan SV knytter motstand til samtykkelov og «lefle» med abortloven sammen, og bruker dette som argument for at regjeringen ikke tar kvinnelige ofre på alvor. Ved å koble samtykkelov opp mot abort, skapes et inntrykk av at SV har en forståelse av samtykkelov som å handle om kvinners rettigheter. Ved å vise til abortloven knytter de opp mot debatter om kvinners rett til å bestemme over egen kropp. SV er også tydelig på at de ønsker å fjerne abortnemden som eksisterer i dag, slik at kvinner skal få større frihet til selvbestemmelse over egen kropp (SV, 2022). De nevner også at samtykkelov er nødvendig for at færre voldtektssaker skal henlegges. Ved å nevne disse sammen viser det til en forståelse av at abort og voldtekt har noen fellesnevnerer som kan tolkes som kvinners rettigheter, rett til egen kropp og rettssikkerhet. I det siste dokumentet som er fra 2021 viser SV også direkte til at det handler om rettssikkerhet:

«Mener justisministeren at Norges voldtektsbestemmelse per i dag sikrer personer som er utsatt for seksuell omgang uten samtykke et tilstrekkelig og godt rettsvern, og hvordan vil ministeren ivareta rettsvernet til personer som er utsatte for seksuell omgang uten samtykke...» (SV)

Her etterspør de fra justisminister hvordan de skal ivareta rettsvernet til utsatte for voldtekt hvor manglende samtykke er grunnlaget ved krenkelsen. Her viser SV at de har en forståelse om at det også handler om rettsvern, og uttaler indirekte at det ikke er tilstrekkelig og et argument for endring av lovtekst slik at samtykke er inkludert. Rødt er også for en samtykkelov, og i likhet med SV bruker de også rettssikkerhet som et argument for lovendring:

«...Bak disse tallene finnes det tusenvis av kvinner og unge jenter som fortjener og krever bedre rettsvern enn det de har i dag...» (R)

Uttalelsen over viser til at også R mener manglende rettssikkerhet er et argument for å endre lovverket. Begge partiene fører et narrativ om at utsatte for voldtekt ikke har tilstrekkelig rettsvern, og at noe av grunnen til dette er hvordan lovverket er formulert i dag.

«...Vi stemmer for dette forslaget fordi det er en forbedring, men gjeldende rett må endres, all den tid rettssikkerheten ikke er god nok for alle voldtektsutsatte...» (R)

Forskjellen på disse to partiene er at R ikke mener samtykkekravet er oppfylt i dagens lovverk, og at en tydeliggjøring ikke er nok. Som vi ser i uttalelsen over bruker de rettssikkerhet til å begrunne hvorfor de mener et lovforslag om tydeliggjøring ikke er nok. Forslaget R referer til stammer fra SV og A som mener at målet er en tydeliggjøring av lovteksten, og når det er oppnådd er det ikke behov for mer endring av lovverket. Mens R på sin side bærer et narrativ om at tydeliggjøring bare er starten på en lengre kamp om å

forhandle ny definisjon av lovverket. Ved å problematisere kvinners rettsvern gir de en representasjon av problemet som at lovverket ikke gir tilstrekkelig beskyttelse.

6. 5. 1. 2. Symbolsk verdi av lovendring: Forebyggende effekt

Et annet argument som blir brukt for å endre lovteksten, er symboleffekten av en lovendring. Her viser partiene som er for en lovendring om at innføring av samtykke i lovteksten kan ha positive følger.

«En endring i straffeloven vil også kunne fungere forebyggende og gjøre det enklere å formidle kunnskap om forbudet. Det kan også få andre positive ringvirkninger, f.eks. at flere anmelder overgrep som man i dag er usikre på om defineres som voldtekt. Dette er den beskjeden som vi ønsker å gi til ungdom og alle andre ved å støtte SVs forslag, nemlig at kun ja betyr ja.» (R)

Uttalelsen over viser at R har tanker om at en endring kan gjøre det lettere å formidle hva som er straffbart og ikke. Noe som igjen kan tyde på at R har tanker om at en lovendring kan ha en forebyggende effekt. De underbygger at det kan være lettere å «formidle kunnskap», og her kan det være en forståelse av at kunnskap om hva som er ulovlig kan hindre at man begår lovbrudd. De viser til at en slik kunnskap også kan få flere til å anmelde lovbrudd som de i dag er usikker på om er kriminalitet.

I uttalelsen over viser de også til en forståelse av at kun samtykkende sex er sex, og alt annet er voldtekt. Det er interessant at de velger å ordlegge seg om at kun «ja er ja», og ikke bruke ordlyden «nei er nei». Dette er av betydning fordi ved å vise til at kun ja er ja er det opp til den som initierer til sex å få et tydelig samtykke, men om man tar utgangspunkt i at nei er nei legger man opp til at det er opp til den som bli utsatt for overgrep eller etterspurt sex fra å si nei. Dette er en betydelig forskjell når det kommer til hvem man legger ansvar på. Når R uttaler at kun ja er ja er beskjeden de vil gi til unge, viser de hvilken symbolsk effekt de ønsker en lovendring kan ha. Her håper kanskje R å snu på en kultur hvor det er opp til utsatte å kjempe imot eller si nei, og heller bidra til å forme en kultur hvor vi forsikrer oss om at de vi ønsker å ha sex med har et gjensidig ønske om det.

«...men den offentlige debatten rundt samtykke har synleggjort at ikkje alle der ute har fått med seg at det er slik denne lova skal forståast. Mange veit ikkje at dette er rettstilstanden. Eg meiner det er viktig at det skal vere lett for folk å forstå kva som er lovleg, og kva som er ulovleg...» (A)

Uttalelsen over viser til hvordan A mener samtykkekravet allerede er en del av den norske voldtektsloven, men at det er behov for tydeliggjøring da ikke alle i befolkningen er klar over at det er slik. En lignende uttalelse finner vi hos SV, men i tillegg kritiserer de regjeringen for å stemme mot en tydeliggjøring da de mener det skaper forvirring i befolkningen om hva som er lovlig og ikke. Det er tydelig at A og SV ser en symbolsk verdi i å tydeliggjør lovverket, da de mener ikke alle vet at sex uten samtykke er ulovlig. SV viser

også til at behovet for tydeliggjøring også kommer av at domstolene ikke bruker samtykkekravet aktivt i sin vurdering. Det er kanskje ikke så rart at resten av befolkningen ikke vet at sex uten samtykke er ulovlig, når ikke domstolene våre heller vet det.

KrF viser også til en forståelse om at den symbolske effekten av en lovendring kan være nyttig. Det kommer frem i 2016 når voldtekt i russetiden blir diskutert:

«...Så mitt spørsmål er: Hva tenker statsråden om å spisse lovteksten for å gi en bedre signaleffekt, at også manglende samtykke skal være en del av paragrafen?» (KrF)

Utdraget over er en del av en lengre uttalelse hvor de viser til hvordan russen mener sex skal være frivillig, men at det likevel er manglende i lovverket. Selv om KrF ikke har uttalt seg i dokumentet om samtykkelov i 2018, viser de i denne uttalelsen fra 2016 at de har samme forståelse for behovet for endring som A, SV og R. Alle de nevnte partiene har en tanke om at en endring av lovverket med sikte på å basere seg på samtykke vil være hensiktsmessig fordi det vil ha en symbolsk verdi. Partiene for en samtykkelov bygger et narrativ om at å introdusere samtykke tydeligere i lovverket ikke bare vil øke ofres rettsvern, men bidra til å forebygge nye overgrep. Ved å introdusere samtykkelov med sikte på bedre rettsvern, viser de til en problemforståelse om at for få blir straffet og at for få ofre får oppreisning for det de har gjennomgått. Dette kan tyde på en mer individualistisk tilnærming til problemet, da det handler om at enkelte skal bli straffet eller få oppreisning. Samtidig viser de samme politikerne til en forståelse av at en endring av lovtekst kan være forebyggende da det kan bidra til å formidle kunnskap. Ved en slik representasjon blir problemet kunnskapsmangel. En slik forståelse av utfordringene retter fokus mot en større del av befolkningen ved at behov for kunnskap blir rettet mot oss alle, og at samtykke og voldtekt er noe alle har behov for å lære mer om.

6. 5. 2. Motstand mot samtykkelov

Flere partier er mot en samtykkelov. Blant disse er FrP, H, og Sp. I denne delen skal jeg derfor se nærmere på hvordan de argumenterer mot en samtykkelov. Motargumentene består blant annet av utfordrende beviskrav, og meninger om at dagens lovverk er dekkende.

6. 5. 2. 1. Tanker om utfordrende bevisbilde og frykt for omvendt bevisbyrde.

Frykten for at å bevise en voldtekt med et samtykkekrav skal bli for utfordrende er en av argumentene motstanderen av en lovendring fører. Et av partiene som argumenter mot en samtykkelov som løsning er FrP. I 2016 viser de til hvorfor de mener det er problematisk å skulle innføre en samtykkelov. Først uttaler de:

«...Ofte har det vært bare to til stede, og noen ganger skjer anmeldelsene så sent at det er vanskelig å sikre tekniske spor. Derfor er det viktig i disse situasjonene at en får anmeldelse så raskt som mulig...» (FrP)

Her viser FrP til at det er viktig å melde fra om voldtekt så tidlig som mulig for best mulig sikring av tekniske spor. Dette er ofte spor som er å finne på området hvor overgrepet fant sted, og på ofres kropp og klær (Bufdir, 2020; Politiet, 2022). Uttalelsen viser til at FrP mener det er greit og viktig å bruke spor funnet på ofres kropp og klær som bevis, og vektlegger at dette må sikres så fort så mulig. Derfor er det også viktig for dem at ofrene melder fra så fort som mulig etter den aktuelle voldtekten. I voldtektssaker er det slik at påtalemyndigheten har bevisbyrden. Men som FrP uttaler er man svært avhengig av de tekniske sporene. På den måten blir mye av bevisbyrden lagt på offeret likevel. At bevisbyrden legges på offeret med tekniske spor er ikke noe som ser ut til å bekymre FrP.

«...I departementet har vi, bl.a. etter innspill fra Amnesty International, gått gjennom konsekvenser og muligheter for å endre voldtektsbestemmelsen – fordi vi på den annen side ikke må komme i en situasjon hvor vi innfører omvendt bevisbyrde...» (FrP)

Men lengre ned i samme uttalelse argumenterer de mot en samtykkelov på grunn av frykt for omvendt bevisbyrde. Selv om dette ikke er en bekymring ved tekniske spor, blir det en bekymring når det kommer til å finne ut om hva offeret har samtykket til og ikke. FrP synes det er greit å hente bevis fra ofres kropp og klær, men mener det er for risikabelt å bruke ofres meninger eller ønsker som bevis. Altså høre på om det var en voldtekt eller noe de samtykket til. I 2018 når samtykkelov blir diskutert bruker de også bevis som argument mot en denne.

«... Det er mangelen ved dagens regler som er utfordringen, men ofte er det kanskje det uoversiktlige bevisbildet som kan være vanskelig...» (FrP)

I uttalelsen over er FrP tydelig på at de mener det er bevisbildet som er utfordrende i voldtektssaker. Her anerkjenner de et stort problem, at på grunn av strenge beviskrav som er vanskelig å oppfylle blir det også vanskelig å dømme overgripere (Letvik, 2015). Også i denne uttalelsen vektlegges bekymring av samtykkelov og omvendt bevisbyrde. Det er interessant at FrP mener noen former for bevisbyrde på offeret går greit, men ikke andre.

Narrativet de skaper er et hvor bevis er viktig når man finner de på ofres kropp, men det samme gjelder ikke ofres samtykke.

H bruker også den vanskelige bevissituasjonen som argument for å ikke endre lovverket:

«Jeg har i mange år jobbet i politiet med seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner og vet hvor vanskelig beviskravene er i denne typen saker. Ord står ofte mot ord, og det er sjelden vitner til det som har skjedd. Det siste vi trenger nå, er lovverk som gjør det enda vanskeligere å bevise at en voldtekt har funnet sted.» (H)

Her uttrykker H bekymring om at det skal bli enda vanskeligere enn det er i dag med tanke på bevis med en samtykkelov. H utdyper nærmere hvordan de mener en samtykkelov vil virke negativt inn på bevissituasjonen:

«Utfordringen i denne typen saker er den typiske bevissituasjonen, kombinert med strafferettens strenge beviskrav. Det medfører en ikke ubetydelig andel henleggelse og frifinnelser. Henleggelsesprosenten vil ikke avhjelpest gjennom at vi får en samtykkebasert voldtektsdefinisjon. Den vil isteden kunne bidra til at fokuset dreier seg mot fornærmedes samtykke, istedenfor mot gjerningspersonens handling. Det vil bli et stort tilbakeskritt for fornærmede og kan gjøre belastningen med å anmelde enda større.» (H)

H viser til at bevissituasjonen ofte er årsak til henleggelse og frifinnelse. Når både FrP og H viser til at dette, er en stor brems for å få straffeforfulgt voldtektssaker, hvorfor bruker de ikke mer tid på å finne løsninger på dette problemet? I mine dokumenter ser jeg at de ofte snakker om anmeldelser og at det er viktig at offeret kontakter voldtektsmottak så fort som mulig for å sikre bevis. Det er to veldig problematiske ting med dette. For det første, ved å oppfordre til anmeldelser blir det mye ansvar på ofre for å få ansvarliggjort overgriper. For det andre er det kanskje ikke så rart at det virker lite hensiktsmessig å anmelde når, som både FrP og H viser til, bevissituasjonen gjør at mange voldtekter blir henlagt. I uttalelsen over ser man også at H har en forståelse av samtykkekravet som at det kan føre til mer fokus på offeret istedenfor overgriperens handling. Her snakker de mot seg selv da de støtter dagens lovverk som har en lovtekst som inneholder den nøyaktige bekymringen de viser til. Lovtekstens fastslår at det er opp til den utsatte å motsette seg handlingen. Det blir derfor forvirrende at de argumenterer mot noe som de samtidig argumenterer for. Dette viderefører et narrativ om at enkelte faktorer ved ofrenes oppførsel kan og skal vektlegges,

men ofrenes egne tanker og meninger om voldtekten ikke er en faktor man ønsker å ta hensyn til. Selv om de prøver å argumentere for ofrenes beste, er ikke dette et troverdig narrativ når de samtidig beskytter en lovtekst som gjør akkurat det som de uttaler at de er bekymret for.

6. 5. 2. 2. Dagens lovverk er dekkende

Et annet argument mye brukt av motstanderen mot en lovendring er at dagens lovverk er dekkende, og de ser derfor ikke behov for endring. Det til tross for at R viser til en undersøkelse fra Kripos som peker på at festrelaterte voldtekter ofte faller utenfor dagens lovverk.

«...Jeg mener at dagens lovverk i praksis dekker de tilfellene der en ønsker å ramme ufrivillig seksuell omgang. ...» (FrP)

Uttalelsen over viser til at FrP mener dagens lovverk er dekkende. Ved å formulere seg som at de «*dekker de tilfellene der en ønsker å ramme*», kan man tenke seg at det er tilfeller av voldtekt som de ønsker ikke skal rammes av voldtektsbestemmelsen. Dette uten at de uttaler det direkte. Ser man tilbake til den første uttalelsen til FrP i dette kapitlet er det noe lignende om kommer frem der. Uttalelsen der viste til at de ikke mener det er lett å skille hva voldtekt er når man ser bort fra kravene i dagens lovtekst. Det kan tyde på at FrP viser til en forståelse for at det finnes krenkelser som andre forstår som voldtekt, men som de ikke mener burde være handlinger som kan dømmes under voldtektsloven. Det kan også gi mening med tanke på at de er for å ha en egen paragraf hvor seksuell handling uten samtykke er ulovlig, men blir straffet mildere. En grunn til at FrP er mot samtykkelov når det kommer til voldtekt kan være underliggende forståelser om hva som er en «ekte» voldtekt.

Sp uttrykker også at de er mot en samtykkelov. De uttaler seg kun om dette i dokumentet hvor samtykkelov blir diskutert i 2018.

«...Men Senterpartiet mener at forslaget om å endre straffeloven § 291 ikke er et riktig virkemiddel, nettopp fordi ordlyden i dagens straffebestemmelse er dekkende, og er i tråd med kravet i internasjonale konvensjoner om forbud mot seksuell omgang uten samtykke. Det må selvfølgelig være forbudt, og det er det...» (Sp)

Uttalelsen viser til at Sp mener sex uten samtykke er ulovlig, og at dagens lovverk er dekkende. Ifølge Sp oppfyller dagens lovverk også forpliktelser til internasjonale konvensjoner, og de ser ikke behov for å endre loven. Sammen presenterer de et narrativ om at det lovverket vi har i Norge i dag er godt nok. Noe som står i sterk kontrast til narrativet til partiene som er for en lovendring, nemlig at dagens lovverk ikke gir tilstrekkelig rettsikkerhet. Sp sammen med H og FrP fører et narrativ om at voldtekt kun er voldtekt når bruk av fysisk vold er til stede. De utelukker en forståelse av at manglende samtykke kan være til stede i andre tilfeller. Og om det er slike situasjoner, er det opp til offeret å motsette seg handlingen. Ved å støtte det gjeldende lovverket og ikke ønske endring, fører de et narrativ som både har kunnskapshull og som sier noe om hvem som ansvarliggjøres. For det første er det få ofre for voldtekt som gjør motstand og mange går i det man kaller for «freeze», altså man fryser til og klarer ikke gjøre motstand (Amnesty International, 2022). En annen ting er at de direkte ansvarliggjør ofre for å motsette seg voldtekten, og sier ingenting om at det er opp til overgriper å ikke voldta. Når disse partiene har en forståelse av voldtekt som noe som ofre og potensielle ofre har ansvar fra å beskytte seg selv fra, er det heller ikke så rart at man ikke har en bredere forståelse av samtykke. Ansvar for voldtekten blir lagt på ofre ved at de må beskytte seg, og ikke på potensiell overgriper om å forsikre seg om at ønsket om sex er gjensidig. Representasjon de skaper en hvor voldtekt er en voldelig handling, hvor overgriper er voldelig og offeret er bevisløse eller sloss mot. Representasjon de gir av en samtykkelov er at det er en løsning som vil skade, og ikke forbedre utfordringene vi har med voldtekt.

6. 5. 2. 3. Bekymringer og andre tanker rundt endring av lovverk

I tillegg til argumentene over mot en samtykkelov, finnes det eksempler på andre bekymringer også. Til forskjell fra partiene som er for en samtykkelov, som er opptatt av ofres rettsvern, er FrP mer bekymret for den utsattes rettsvern.

«...Dersom lovgiver velger en voldtektsdefinisjon som angir manglende samtykke som eneste vilkår, overlater man i praksis oppgaven med å trekke denne grensen til domstolene. En slik utforming av straffelovgivningen er betenkelig, fordi det øker faren for at loven ikke blir lik for alle...» (FrP)

Uttalelsen over viser til bekymring for tiltaltes rettsvern. Bekymringen er interessant da de ikke i noen av dokumentene har nevnt det faktum at forskning har vist at loven ikke er lik for alle når det kommer til voldtektsaker. Det er forskning som har gjort funn på at hvite etnisk norske menn straffes mildere enn rasialiserte minoritetsmenn (Bitsch & Klemetsen, 2017). At denne forskjellen finns er ikke noe FrP har uttrykket bekymring rundt. En annen ting er at uavhengig av om loven endres eller ikke har vi et rettsprinsipp om at tvilen alltid skal komme den tiltalte til gode (Elden, 2021). Uavhengig om at lovteksten blir endret vil fortsatt dette rettsprinsippet bestå. Narrativet som skapes om bekymring rundt tiltaltes rettsvern fremstår derfor som en avleder fra den egentlige debatten uten et grunnlag som gir tyngde til bekymringen. Vi har ikke problemer med at mange blir uskyldig dømt for

voldtekt, men vi har et faktisk problem med at de fleste ikke blir dømt, og slik blir ofrenes rettssikkerhet svekket (Amnesty International, 2022; Letvik, 2015; Bitsch & Kruse, 2013).

«...Det er jeg veldig glad for. Det er nok litt fordi vi bor i Norge, at vi i så høy grad fokuserer på det. Som Lene Vågslid og andre har presisert, er det også fullstendig enighet om at seksuell omgang uten samtykke er forbudt i dag.» (Sp)

Uttalelsen over viser til at Sp har en forståelse om at vi i Norge er spesielt opptatt av å bekjempe voldtekt. Det er noe som også kommer fram i en uttalelse fra A. Denne logikken er veldig spesiell, at de mener det er spesielt for Norge å bry seg om voldtekt, samtidig som vi har den samme problematikken med voldtekt som mange andre land, og ikke nødvendigvis de som går fremst med gode løsninger på problematikken. For eksempel er det vi som fortsatt har myndigheter som diskuterer mot en lovendring som det internasjonalt er besluttet er den beste formuleringen av en voldtektsbestemmelse. Hvorfor Sp og A mener vi er spesielt opptatt av voldtekt er ikke tydelig. Det som er tydelig gjennom alle dokumentene er at det fortsatt ligger forståelser til grunn om at ofre skal bære mye ansvar fra voldtekten, noe som ikke tyder på en spesielt stor utvikling av hvordan man forstår voldtekt. Representasjonen de gir er at det er noe spesielt med Norge som land i måten vi jobber med voldtekt på, til forskjell fra andre land.

I 2021 får H som da sitter med justisministerstillingen et skriftlig spørsmål fra SV om hvordan de tenker å sikre rettssikkerheten til ofre for sex uten samtykke. H svarte at de har snudd noe i sin forståelse av dagens lovverk, og viste til at det er forskning som viser at dagens lovverk har «svakheter». Selv om de fortsatt syns lovverket vi har i dag fungerer godt har de blitt mer åpne for en vurdering om endring av lovverket slik det står i dag.

6. 6. Oppsummering

Etter å ha sett nærmere på voldtekt representert som sex uten samtykke, oppleves diskusjonen om samtykkelov som en med et tydelig politisk skille hvor to ulike narrativer skapes. H, FrP og Sp står bak det ene narrative som presenteres gjennom å uttrykke støtte for lovverket slik det står i dag, og motstand mot en endring av det. Slik skaper de et narrativ om at sex uten samtykke handler om vold, tvang og trusler. Mens A, SV, R og KrF skaper et narrativ om at sex uten samtykke handler om frivillighet. Slik oppstår en narrativ konflikt i forståelsen av hva voldtekt er mellom FrP, H, Sp og A, SV, R og KrF.

Situasjonen som representeres er av de fleste som ulike arenaer i hverdagslivet som i hjemmet eller på fest. Samtidig representerer F, H og Sp situasjonen som voldelig.

Gjennom sine narrativ om sex uten samtykke skaper de bestemte representasjoner av ofre og overgriper. H, FrP og Sp representerer overgriper som noen som er voldelig som offeret må beskytte seg mot. Mens A, SV, R og KrF representerer overgriper som noen som er kjent for ofrene. R viser også til hvordan overgriper er den som må ta ansvar for voldtekten. Det er flere representasjoner av offeret. SV og Sp skaper kjønnsløse ofre ved å representere ofrene som menn og kvinner. FrP og H bidrar til en representasjon av kjønnsløse ofre ved å for det meste bruke nøytrale ord. Men det er også eksempler på at SV, H og FrP kjønner offeret, og da er det kvinner de representerer. Også her forblir representasjon av flere grupper som ofre ikke eksisterende, og igjen blir dette noe som forblir usagt. Ved å støtte dagens lovverk bidrar Sp, H og Frp til å representere offeret som noen som er utsatt for vold, bevisstløs eller noen som sloss imot overgriper. A og R er tydelig i sin representasjon av kvinner som ofre, og at det er et stort problem at mange opplever voldtekt allerede som barn. KrF på sin side representerer ofrene som russ.

Gjennom de ulike representasjonene bidrar H, FrP og Sp med å ansvarliggjøre ofrene. Det gjøres gjennom representasjon av ofre og overgriper. R er spesielt tydelig på at en lovendring kan snu en slik ansvarliggjøring og flytte ansvaret over på den som begår voldtekten, nemlig overgriper. Når A, SV, R og KrF viser til signaleffekten en lovendring kan ha, representerer de problemet som kunnskapsmangel. Ved mer kunnskap tenker de at færre vil begå overgrep. H, FrP og Sp viser til utfordrende beviskrav, overgriperes rettsikkerhet og at dagens lovverk er dekkende. De representerer at det ikke er et problem med dagens lovverk, men at en endring vil skape problemer.

7. Avsluttende refleksjoner og konklusjon

Gjennom tematisk analyse identifiserte jeg temaer som ble utgangspunktet for videre analyse. Ved bruk av Bacchi sin teori om WPR har jeg fått analysert datamaterialet mitt og sett hvordan politikerne representerer offeret, overgriper, situasjoner og løsninger. Jeg har også forsøkt å belyse hvordan politikerne bruker narrativer til å konstruere sine problemrepresentasjoner.

7. 1. Politikernes makt som fortellere og deres budskap

Politikere har stor makt som fortellere. De har maktposisjoner i samfunnet hvor de har muligheten til å gjøre endringer, og ikke minst har de stor innflytelse. Hvilke fortellinger de velger å fremme kan derfor ha store konsekvenser. Politikerne har altså makt til å påvirke hvem vi skal tenke på som offer og overgriper, og hva vi skal tenke på som en ekte voldtekt. Hvilke historier de fremmer vil få konsekvenser for de ofrene, overgriperne og voldtektene som ikke passer innenfor deres ramme av forståelse. Voldtekt er et alvorlig samfunnsproblem, og som folkevalgte har politikerne makt og plikt til å kunne igangsette tiltak for å bekjempe denne utfordringen. Løsningene de fremmer viser også til hvor de egentlig mener problemet ligger. Det kan være problematisk hvis det skapes en samfunnsforståelse om at å begå voldtekt ikke er det som er mest problematisk, men for eksempel heller det å håndtere ofrene etter voldtekten har skjedd. Hvordan politikerne fremstiller forebyggende tiltak får også konsekvenser, da fremstilling av tiltak som ønskelige og effektive vil gjøre dem mer sannsynlige for å bli implementert.

7. 2. Den representerte situasjonen

Analysen har vist at det er flere ulike representasjoner av den forestilte situasjonen for voldtekt. Representasjonene av situasjonen blir en måte for politikerne å navigere på, samt representere tildeling av ansvar. En av de representerte situasjonene er russetiden. Her vises det blant annet til kampanjen «nei er nei», noe som gir en representasjon av at offeret har ansvar for å gi et tydelig nei. Når voldtekt blir representert i russetiden er det mye fokus på at ofrene skal melde fra, og lite fokus på å hindre voldtekt. Noe som også bidrar til å tillegge mye ansvar på ofrene. Når seksuell trakassering og partnervold er tema blir hjemmet, skolen og arbeidsplassen representert som de aktuelle situasjonene. Her blir det også tillagt ansvar på ofrene ved at de må melde fra. Samtidig blir det også tillagt et ansvar på myndighetene og samfunnet for å endre på strukturer som bidrar til ulikestilling og skjev maktfordeling. I denne representasjon legger noen av partiene ansvaret på menn som utnytter maktposisjoner. De hverdagslige representasjonene av situasjonen blir også presentert når voldtekt er representert som sex uten samtykke. Når R viser til at kun «ja er ja», gir de en representasjon av at ansvaret ligger hos den som ønsker seksuell kontakt ved å forsikre seg om at de man ønsker seksuell kontakt med samtykker. Gjennom å representere lovendring som løsning, tillegger man også myndighetene ansvar for å produsere en representasjon av hva som er ulovlig.

7. 3. Representasjon av offeret

Hvordan de velger å fremstille ofre og overgriper vil også få konsekvenser for hva som blir forstått som en typisk overgriper og et troverdig offer. Gjennom de tre analysekapitlene har jeg belyst ulike representasjoner av offeret som blir fremstilt av politikerne. Når voldtekt i russetiden ble diskutert representerte politikerne ofrene som ødelagte jenter. Ved representasjon av voldtekt som et likestillings- og samfunnsproblem var det hovedsakelig voksne kvinner som ble representert, men motstand til narrativet om seksuell vold som kjønnet skapte også representasjoner av menn som ofre. Det var også ulike representasjoner av offeret når voldtekt ble definert som sex uten samtykke. En representasjon var at ofrene var kvinner som ble utsatt for vold under voldtekten. De ble også fremstilt som ansvarlige for å forsvare seg selv mot en eventuell voldtekt. På den annen side ble også representasjon av voldtekt som likestillingsproblem, der kvinner hovedsakelig er ofre, videreført. Forskning viser at kvinner er spesielt utsatt for seksuell vold, og ved at politikerne også representerer det slik kan det være viktig for å vise anerkjennelse og en forståelse av at seksuell vold er kjønnet. Samtidig er det også slik at det er flere andre grupper i samfunnet som er spesielt utsatt for seksuell vold. Som vist under *1.2.1 voldtektssituasjonen i Norge* er noen av disse skeive, transpersoner, samiske kvinner og personer med funksjonsnedsettelse. Politikerne mangler en interseksjonell tilnærming, som det er behov for å implementere når man jobber med voldtekt som utfordring. Ved at ingen av disse gruppene blir representert av politikerne som ofre, bidrar det også til en usynliggjøring av deres utfordringer. Menn blir også representert som ofre av politikerne, men ikke som en genuin interesse av å belyse utfordringer knyttet til menn som ofre for seksuell vold.

7. 4. Representasjon av overgriper

Overgriper blir til sammenligning med offeret svært lite diskutert. Her tenker jeg spesielt på at det ikke er noe diskusjon som handler om hvem som er overgripere, hvorfor de blir overgripere, og hvordan forhindre at personer begår overgrep og sådan blir en overgriper. Selv om det er lite diskusjon rundt disse spørsmålene kommer politikerne også med representasjoner av hvem de forestiller seg som overgriper. De kommer med flere representasjoner av overgriper, men den vanligste er at det er menn. Fra partiene på venstresiden av politikken fremmes det representasjoner om at menn som begår overgrep er vanlige menn som er kjent eller i nær relasjon med offeret. Dette er også kjent gjennom undersøkelser (Politiet Kripos, 2020). FrP skiller seg fra denne fremstillingen med å representere overgriper som voldelig, og bruker ulike beskrivelser som skiller overgriper fra resten av befolkningen. H, FrP og Sp som beskytter dagens lovverk bidrar til en ansvarsfraskrivelse av overgripere da det ikke er opp til den enkelte å ikke voldta, men opp til ofre å beskytte seg mot en voldtekt. Slik fremmes en representasjon av voldtektsforbrytere som noen som ikke kan styre seg selv, og det tas for gitt at personer begår voldtekt. Enda politikerne gir en tydelig representasjon av menn som overgripere, er det fortsatt ikke diskusjon om konkrete tiltak rettet mot menn for å jobbe for at menn ikke skal begå voldtekt. Ved at det fortsatt vises til store vansker med å få overgriper dømt kan det være et tegn på at vi fortsatt ikke er i stand til å ta inn over oss hvem som begår overgrep, og har sterke tanker om hvem som er «ekte» overgripere. Det kan også ha sammenheng

med manglede samtale om overgripere i mitt datamateriale. Til tross for at partiene på venstresiden skaper en representasjon av overgriper som vanlige menn, er det tydelig at vi fortsatt har en vei å gå før denne tanken får rotfeste i samfunnet.

7. 5. What is the problem represented to be?

På den ene siden har man en representasjon av problemet som individualistisk der mye ansvar blir lagt på offeret. Denne representasjonen kommer til av å ha mye fokus på hva offeret skal gjøre etter en voldtekt. Til forskjell fra å ha fokus på hva myndighetene kan gjøre, eller hva som kan gjøres for å unngå at personer begår overgrep. Slik blir problemet representert som at voldtekt er en utfordring potensielle ofre må navigere selv for å unngå, og reelle ofre må melde seg til myndighetene for håndtering når voldtekten finner sted.

Samtidig finner jeg også representasjoner av problemet som handler om samfunnsstrukturer og kunnskapsmangel. Slike representasjoner individualiserer ikke problemet, men bidrar til å anerkjenne utfordringene som samfunns- og likestillingsproblem som bare kan løses med strukturell endring. Ved en slik representasjon kan vi ikke bare utvikle oss bort fra en forståelse av at voldtekt er ofrenes ansvar, men også starte å akseptere at strukturell endring må til for å bekjempe utfordringene vi har i dagens samfunn med voldtekt. Dette vil igjen bidra til at befolkningen kan sette større krav til myndighetene om å håndtere disse utfordringene, til forskjell fra å kjenne på at det er noe man må håndtere selv. Representasjon av kunnskapsmangel som problemet kan være viktig for å i større grad ansvarliggjøre overgripere. Dette ved å vektlegge respekt rundt andres grenser, og vise at ansvaret ligger hos de som ønsker å ha seksuell kontakt ved å forsikre seg om samtykke.

7. 6. Videre forskning

Det er flere forskningsprosjekter som kunne vært relevant å utforske videre som ikke fikk plass i denne oppgaven. Siden jeg baserte mitt datamateriale på dokumenter utelukkende hentet fra Stortingets sine nettsider, kunne det vært interessant å sammenligne med uttalelser i media. Og da se på om det kommer frem andre representasjoner i intervjuer og uttalelser i media enn på Stortinget. I og med at flere politikere har blitt felt i trakasseringssaker, kunne det også vært interessant om de felte politikernes representasjon av seg selv og saken er gjennomgående for eget parti også. Dette fordi det kan påvirke måten partiene forstår og jobber med seksuell vold. Med tanke på manglende representasjon av overgriper og ønske om å lære mer om de, kan det kanskje være hensiktsmessig og for eksempel snakke med personer utsatt for seksuell vold, og undersøke hvordan de representerer de som utsatte dem for seksuell vold.

8. Referanseliste

Amnesty International. (2022, 18. februar). 5 fakta om voldtekt. Hentet fra <https://amnesty.no/5-fakta-om-voldtekt>

Amnesty International Norge & Reform. (2007). Hvem bryr seg? En rapport om menns holdninger til vold mot kvinner. Hentet fra <https://amnesty.no/sites/default/files/1/Hvem%20bryr%20seg%202007.pdf>

Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E. & Holmelid, Ø. (2020). *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår: Resultat fra spørreundersøkelsen 2020*. Hentet fra https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/kjonn_identitet/seksuell_orientering_kjønns_mangfold_og_levekar_resultater_fra_sporreundersokelsen_2020.pdf#page84

Bacchi, C. (2009): *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* French Forest NSW: Pearson Australia

Bacchi, C & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice*. DOI 10.1057/978-1-137-52546-8

Ballangrud, A. J. (2011). Stereotype oppfatninger om voldtekt og voldtektsofre – en fare for kvinners rettsvern? *Kritisk juss*. Vol 37. Hentet fra https://www.idunn.no/kritisk_juss/2011/03/stereotype_oppfatninger_om_voldtekt_og_voldtektsofre_en_f

Berggrav, S. & Redd Barna. (2020). «Et skada bilde av hvordan sex er»: *Ungdoms perspektiver på porno*. Hentet fra https://www.medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/rapporter/200526_Redd_Barna_Rapport_porno.pdf

Biderman, A. D. & Reiss, A. J. Jr. (1967). On Exploring the "Dark Figure" of Crime. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 374, pp. 1-15. Hentet fra <https://www.jstor.org/stable/pdf/1037189.pdf>

Bitsch, A. & Kruse, A. E. (2013). *Bak lukkede dører: En bok om voldtekt [ebok, ark]*. Cappelen Damm.

Bitsch, A. & Klementsén, M. E. (2017). The legal grading of sexual citizenship: sentencing practices in Norwegian rape cases. *Gender, Place & Culture A Journal of Feminist Geography*. 24(2), 174-188. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2017.1298572>

Bitsch, A. (2019). The Geography of Rape: Shaming Narratives in Norwegian Rape Cases. *Journal of women in culture and society*. Vol 44(4). Hentet fra <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/702032>

Bjørnholt, M. & Helseth, H. (2019). «Jeg ville jo si nei» – seksuell vold i parforhold. E. Bakketeig, K. Skjørten, S. Mossige & M. Bjørnholt (red.), *Vold i nære relasjoner: Forståelser, konsekvenser og tiltak*. (S. 86-104). Oslo: Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215032320-2019-05>

Bratberg, Ø. (2019). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2.utg). Oslo: Cappelen Damm AS.

Brownmiller, S. (1976). *Against our will : Men, women and rape*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin.

Brå. (2020). *Den nya samtyckes- lagen i praktiken: En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt* (Rapport 2020:6). Hentet fra https://bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306522c/1614334749612/2020_6_Den_nya_samtyckeslagen_i_praktiken.pdf

Bufdir. (2020). Hvordan sikre bevis. Hentet fra https://www.bufdir.no/vold/TryggEst/Verktoy_og_ressurser/Bevissikring/

Bøe-Hansen, M. M. (2010). *Voldtekt veien fra offerprevensjon til samtykke: Høyesteretts behandling av voldtekt 1945-2005*(Master's thesis, The University of Bergen). Hentet fra <https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/4170/69632213.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Council of Europe. (2011). *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Hentet fra <https://rm.coe.int/168008482e>

Dellinger Page, A. (2010). True colors: Police officers and rape myth acceptance. *Feminist Criminology*, 5(4), 315-334. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1557085110384108>

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2021). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap & humaniora. Hentet fra <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf>

Edwards, K.M., Turchik, J.A., Dardis, C.M., Reynolds, N. & Gidycz, C. A. (2011). Rape Myths: History, Individual and Institutional-Level Presence, and Implications for Change. *Sex Roles* 65, s.761–773. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9943-2>

Eggebø, H., Stubberud, E. & Karlstrøm, H. (2018). *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge* (Rapport nr: 9/2018). Hentet fra https://www.kun.no/uploads/7/2/2/3/72237499/levek%C3%A5r_blant_skeive_med_innvan drerbakgrunn.pdf

Elden, J. C. (2021, 5. mai). Benefit of the doubt. Hentet fra https://snl.no/benefit_of_the_doubt

Eriksen, A. M., Hansen, K. L., Javo, C., & Schei, B. (2015). Emotional, physical and sexual violence among Sami and non-Sami populations in Norway: The SAMINOR 2 questionnaire study. *Scandinavian journal of public health*, 43(6), 588-596. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1403494815585936>

European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). *Violence against women: an EU-wide survey*. Hentet fra https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Fekjær, S. B. (2013). *Hvordan bli en lykkelig masterstudent*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

FN-Sambandet. (2021). *Norge og menneskerettigheter*. Hentet fra <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/norge-og-menneskerettighetene>

Garland, D. (1996). *THE LIMITS OF THE SOVEREIGN STATES: Strategies of Crime Control in Contemporary Society*. The british journal of criminology, 36(4), 445-471. Hentet fra <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a014105>

Gonsalves, G. S., Kaplan, E. H. & Paltiel, A. D. (2015). Reducing Sexual Violence by Increasing the Supply of Toilets in Khayelitsha, South Africa: A Mathematical Model. *PLoS ONE* 10(4): e0122244. Hentet fra

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0122244>

Hansen, M., Stefansen, K. & Skilbrei, M-L. (2020). *Non-reporting of sexual violence as action: acts, selves, futures in the making*. Nordic Journal of Criminology. Vol 22(1). S. 42-57. Hentet fra

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2578983X.2020.1867401?src=recsys>

Heinskou, M. B., Skilbrei, M. L., & Stefansen, K. (2020). A nordic research agenda on rape and sexual violence. M. B. Heinskou, M. L. Skilbrei, & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic Countries: Continuity and Change*. (s. 1-18). New York: Routledge. Hentet fra https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/24357/9781138606517_text.pdf;jsessionid=1D2874D85AB33EC33043BFB2362980DE?sequence=1

Istanbul-konvensjonen. (2017). Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETS 210 (LOV - [11 - 05 - 2011](#)). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2011-05-11-22>

Jacobsen, J. & Skilbrei, M.L. (2020). Reforming the rape offence in Norwegian criminal law. Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice. 8(2), 78-94. Hentet fra <https://boap.uib.no/index.php/BJCLCJ/article/view/3240/3132>

Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttig verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jokila, H. & Niemi, J. (2020). Rape law and coercive circumstances. M. B. Heinskou, M. L. Skilbrei, & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic Countries: Continuity and Change*. (s. 120-137). New York: Routledge. Hentet fra https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/24357/9781138606517_text.pdf;jsessionid=1D2874D85AB33EC33043BFB2362980DE?sequence=1

Justis og beredskapsdepartementet. (2019). Handlingsplan mot voldtekt 2019 - 2022.

Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1469f9bedad1476aadb0369ee899ab65/handlingsplan-mot-voldtekt-20192022.pdf>

Justis og beredskapsdepartementet. (2012). Handlingsplan mot voldtekt 2012 - 2014.

Hentet fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/dokumenter/planer/handlingsplan_mot_voldtekt_2012-2014.pdf

Kilpatrick, D. G., Best, C. L., Saunders, B. E., & Veronen, L. J. (1988). *Rape in marriage and in dating relationships: How bad is it for mental health?*. Annals of the New York Academy of Sciences. Hentet fra <https://nyaspubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1749-6632.1988.tb50875.x>

Laugerud, S. (2020). Embodied truths and authentic selves: The constitution of evidence and credibility in rape cases. *The International Journal of Evidence & Proof*, Vol. 24(3) 307–320. DOI: 10.1177/1365712720928668

Laugerud, S. (2020). The Legible Rape Victim: How Disciplinary Discourses in the Legal System Create a New Victim Identity (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.

Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/74959/PhD-Laugerud-2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Letvik, H. (2015). 30 prosent ender med frifinnelse. Hentet fra

<https://www.aftenposten.no/norge/i/nj2L/30-prosent-ender-med-frifinnelse>

Mackieson, P., Shlonsky, A., & Connolly, M. (2019). Increasing rigor and reducing bias in qualitative research: A document analysis of parliamentary debates using applied thematic analysis. *Qualitative Social Work*, 18(6), 965-980. Hentet fra

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1473325018786996>

Medietilsynet. (2020). *Barn og medier 2020: Ungdoms erfaring med porno på nett*. Hentet fra

https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/200526-delrapport-5-ungdoms-erfaring-med-porno-pa-nett_barn-og-medier-2020_.pdf

Nilsson, G. (2020). Towards voluntariness in Swedish rape law: Hyper-medialised group rape cases and the shift in the legal discourse. M. B. Heinskou, M. L. Skilbrei, & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic Countries: Continuity and Change*. (s. 101-120). New York: Routledge. Hentet fra https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/24357/9781138606517_text.pdf;jsessionid=1D2874D85AB33EC33043BFB2362980DE?sequence=1

O'Brien, E. (2016). Human trafficking heroes and villains: Representing the problem in anti-trafficking awareness campaigns. *Social & Legal Studies*, Vol. 25(2), 205–224. <https://doi.org/10.1177%2F0964663915593410>

Olsvik, V. M. (2010). *Overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne - en kunnskapsoversikt*. Hentet fra <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/overgrep-mot-kvinner-med-nedsatt-funksjonsevne-en-kunnskapsoversikt1.pdf#page66>

Owens, B. C., Hall, M. E. L., & Anderson, T. L. (2021). The relationship between purity culture and rape myth acceptance. *Journal of Psychology and Theology*, 49(4), 405-418. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0091647120974992>

Politiet. (2022, 18. februar). Utsatt for voldtekt eller seksuelle overgrep? Hentet fra <https://www.politiet.no/rad/voldtekt-og-seksuelle-overgrep/utsatt-for-voldtekt-eller-seksuelt-overgrep/>

Politiet Kripos. (2020). Voldtektssituasjonen i Norge 2019. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/voldtektssituasjonen-i-norge-2019.pdf>

Richardson, D. (2000). Constructing sexual citizenship: Theorizing sexual rights. *Critical Social Policy*, 20(1), 105-135. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/026101830002000105>

Roggeband, C., & Vliegthart, R. (2007). Divergent framing: The public debate on migration in the Dutch parliament and media, 1995–2004. *West European Politics*, 30(3), 524-548. Hentet fra <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402380701276352>

Rossi, P. H., Lipsey, M. W., & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation: A systematic approach* (7th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. Hentet fra <https://digitallibrary.tsu.ge/book/2021/may/rideri/Rossi-Evaluation-A-systematic-approach.pdf>

Samtykkealliansen. (2021). Om oss. Hentet fra <https://samtykkelov.no/om-oss>

Samtykkealliansen. (2021). Internasjonal oversikt. Hentet fra <https://samtykkelov.no/internasjonal-oversikt>

Skogan, W. G. (1977). Dimensions of the dark figure of unreported crime. *Crime & Delinquency*, Volume: 23, issue: 1, p: 41-50. <https://doi.org/10.1177%2F001112877702300104>

Slapin, J. B. & Proksch, S-O. (2014). Words as data: Content analysis in legislative studies. I S. Martin, T. Saalfeld & K. W. Strøm (red). *The Oxford handbook of legislative studies*. S. 126-145. Oxford: Oxford University Press. Hentet fra https://books.google.no/books?hl=it&lr=&id=beS4AwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA126&dq=qualitative+document+analysis+parliamentary+debates&ots=IgieYXniWJ&sig=pJkN8QId3bB0VPpxkDEt3Na0Xgk&redir_esc=y#v=onepage&q=qualitative%20document%20analysis%20parliamentary%20debates&f=false

Sosialistisk Venstreparti (SV). (2022, 18. februar). Abort. Hentet fra <https://www.sv.no/blog/a-aa/abort/>

Stone, D. (2002). *Policy paradox: The art of political decision making* (3. utg). New York: W. W. Norton & Company.

Stortinget. (2017, 19. desember). Representantforslag om endringer i straffeloven med sikte på at voldtekt blir definert som seksuell omgang uten oppriktig samtykke. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2017-2018/dok8-201718-096s/?all=true>

Stortinget. (2021, 22. Desember). Politiske partier: Hvilken funksjon har de politiske partiene på Stortinget? Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stortinget-undervisning/voksenopplaring-for-innvandrere/lar-om-valg/politiske-partier/>

Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Straffeloven. (2005). Lov om straff, Annen del. De straffbare handlingene. Kapittel 26. Seksuallovbrudd (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-11#KAPITTEL_2-11

Straffelovrådet. (2022. 02. mars). Mandat. Hentet fra <https://nettsteder.regjeringen.no/straffelovradet/mandat/>

Thagaard, T. (2018). Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder (5.utg). Bergen: Fagbokforlaget.

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (Red.). (2014). *Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (Rapport nr 1/2014). Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf

Thunem, I. (2020). *Hvordan få trygghet i en kropp som trenger hjelp? Personer med funksjonsvariasjon sine fortellinger om møter med hjelpeapparatet etter seksuelle overgrep* (Master's thesis, UiT The Arctic University of Norway). Hentet fra <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/19191/thesis.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Törnquist, N. (2021). Drizzling sympathy: Ideal victims and flows of sympathy in Swedish courts. *International Review of Victimology*, 1–23. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02697580211035586>

Wegerstad, L. (2021). Sex Must Be Voluntary: Sexual Communication and the New Definition of Rape in Sweden. *German Law Journal*, 22, pp. 734–752. doi:10.1017/glj.2021.32

WHO (World Health Organization). (2021). *Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018: Executive summary*. Hentet fra <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1347693/retrieve>

Wille, P. & Langlete, S. (2018). *Vold og overgrep i samiske samfunn*. Hentet fra https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2018/06/NNIM_temarapport_web.pdf

Vedlegg

Dokumenter i datamaterialet

1. Stortinget - Møte onsdag den 4. mars 2015 kl. 10. Ordinær spørretime. Spørsmål 7
2. Stortinget - Møte onsdag den 6. mai 2015 kl. 10. Muntlig spørretime. Fra 11.03.45
3. Stortinget - Møte onsdag den 11. mai 2016 kl. 10. Muntlig spørretime. Fra 10.20.34
4. Stortinget - Møte onsdag den 25. mai 2016 kl. 10. Ordinær spørretime. Spørsmål 8
5. Stortinget - Møte onsdag den 25. mai 2016 kl. 10. Ordinær spørretime. Spørsmål 9
6. Skriftlig spørsmål fra Kirsti Bergstø (SV) til justis- og beredskapsministeren. Dokument nr. 15:1170 (2014-2015)
7. Stortinget - Møte onsdag den 8. mars 2017. Muntlig spørretime. Fra 10.19.38.
8. Stortinget - Møte tirsdag den 13. juni 2017. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeloven m.m. (skjerpet straff ved flere grove integritetskrenkelser og styrket oppreisningsvern ved krenkelser begått av flere i fellesskap) (Innst. 428 L (2016–2017), jf. Prop. 137 L (2016–2017))
9. Stortinget - Møte onsdag den 14. juni 2017. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold om tiltak for å bekjempe voldtekt (Innst. 342 S (2016–2017), jf. Dokument 8:127 S (2016–2017))
10. Stortinget - Møte tirsdag den 12. desember 2017. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2017 under Kulturdepartementet (Innst. 77 S (2017–2018), jf. Prop. 22 S (2017–2018))
11. Stortinget - Møte torsdag den 5. april 2018. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Kari Elisabeth Kaski, Nicholas Wilkinson og Karin Andersen om endringer i straffeloven med sikte på at voldtekt blir definert som seksuell omgang uten oppriktig samtykke (Innst. 188 S (2017–2018), jf. Dokument 8:96 S (2017–2018))
12. Stortinget - Møte torsdag den 12. april 2018. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om tiltak mot seksuell trakassering og Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Mona Lill Fagerås og Solfrid Lerbrekk om kamp mot seksuell trakassering (Innst. 208 S (2017–2018), jf. Dokument 8:71 S (2017–2018) og Dokument 8:75 S (2017–2018))
13. Skriftlig spørsmål fra Petter Eide (SV) til justis-, beredskaps- og innvandringsministeren. Dokument nr. 15:554 (2018-2019)
14. Stortinget - Møte mandag den 17. desember 2018. Innstilling fra justiskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2019, kapitler under Justis- og beredskapsdepartementet mv. (rammeområde 5) (Innst. 6 S (2018–2019), jf. Prop. 1 S (2018–2019))
15. Skriftlig spørsmål fra Per-Willy Amundsen (FrP) til justis- og beredskapsministeren. Dokument nr. 15:802 (2019-2020)
16. Skriftlig spørsmål fra Lene Vågslid (A) til justis- og beredskapsministeren. Dokument nr. 15:250 (2020-2021)

17. Skriftlig spørsmål fra Per-Willy Amundsen (FrP) til justis- og beredskapsministeren. Dokument nr. 15:1932 (2020-2021)
18. Skriftlig spørsmål fra Freddy André Øvstegård (SV) til justis- og beredskapsministeren. Dokument nr. 15:2111 (2020-2021)

Mer om handlingsplan mot voldtekt

Det første innsatsområdet er målrettet forebygging. Dette området skal sette fokus på tiltak som forebygger at voldtekt skjer. Under dette området viser de til 7 konkrete tiltak som skal gjennomføres og hvem som er ansvarlig for å gjennomføre de. Flere av disse tiltakene er spesielt rettet mot barn og unge. Et tiltak er spesielt rettet mot unge menn dette tiltaket begrunnes med at unge menn topper statistikken av gruppen som er mest anmeldt for voldtekt (Justis og beredskapsdepartementet, 2019).

Det neste innsatsområdet er hjelpetilbud etter voldtekt. Overordnede er målet at befolkningen skal være kjent med hjelpetilbud og at det skal inneholde god kvalitet og kompetanse over hele landet. Også her er det 7 konkrete tiltak. Tiltakene her omhandler spredning av informasjon om overgrepsmottak. Andre tiltak handler mye om utarbeiding og revidering av både kunnskap, innhold og kvalitet i ulike hjelpeapparatet som barnevern, krisesentre og sentre for incest og overgrep (Justis og beredskapsdepartementet, 2019).

Neste innsatsområde er oppfølging av gjerningspersoner. Her vektlegges det at det er begrenset med kunnskap om de som begår voldtekt i Norge, men at vi vet at de fleste som begår voldtekt er kjent for den utsatte. Her er det kun to konkrete tiltak hvor det ene er rettet mot barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd og det andre er rettet mot personer i fengsel dømt for seksuallovbrudd (Justis og beredskapsdepartementet, 2019).

Innsatsområde nummer 4 omhandler etterforskning og behandling i rettsapparatet. Her vektlegges rask etterforskning med strenge kvalitetskrav. Her er det 12 konkrete tiltak. De alle fleste tiltakene er knyttet til Politiet og deres arbeid og etterforskning. Det går igjen at kvalitet og effektivitet i arbeidet blir vektlagt. Et av tiltakene omhandler vurdering av behov for gjennomgang av kapittel om seksuallovbrudd i straffeloven (Justis og beredskapsdepartementet, 2019).

Det siste innsatsområdet er kunnskap og kompetanse. Her er forskning spesielt vektlagt og inneholder 5 konkrete tiltak. Tiltakene her omhandler undersøkelser og innsamling av informasjon. Et tiltak er rettet mot utdanninger inne helse, politi, sosial og læring for at de skal bli bedre rustet til tverrfaglig samarbeid samt få mer innsikt i egne og andres ansvar og roller (Justis og beredskapsdepartementet, 2019).

Det er altså mange bestemte tiltak som skal jobbes med nasjonalt. Ser man utelukkende på mengden tiltak innenfor hvert innsatsområde er det spesielt etterforskning og behandling i rettsapparatet som blir prioritert. Med kun to tiltak er oppfølging av gjerningspersoner det området som ikke blir vektlagt like mye fokus.

